

SUOMEN METSÄTIETEELLINEN SEURA — FINSKA FORSTSAMFUNDET

SILVA FENNICA

92

ARBEITEN DER
FORSTWISSENSCHAFTLICHEN
GESELLSCHAFT
IN FINNLAND

PUBLICATIONS OF THE
SOCIETY OF FORESTRY
IN FINLAND

PUBLICATIONS DE LA
SOCIÉTÉ FORESTIÈRE
DE FINLANDE

HELSINKI 1957

Suomen Metsätieteellisen Seuran julkaisusarjat:

ACTA FORESTALIA FENNICA. Sisältää etupäässä Suomen metsätaloutta ja sen perusteita käsitteleviä tieteellisiä tutkimuksia. Ilmestyy epäsäännöllisin väliajoin niteinä, joista kukin yleensä esittää useampia tutkimuksia.

SILVA FENNICA. Sisältää etupäässä Suomen metsätaloutta käsitteleviä kirjoitelmia ja pienhköjä tutkimuksia. Ilmestyy epäsäännöllisin väliajoin.

Finska Forstsamfundets publikationsserier:

ACTA FORESTALIA FENNICA. Innehåller vetenskapliga undersökningar rörande huvudsakligen skogshushållningen i Finland och dess grunder. Banden, vilka icke utkomma periodiskt, omfatta i allmänhet flere avhandlingar.

SILVA FENNICA. Omfattar uppsatser och mindre undersökningar rörande huvudsakligen skogshushållningen i Finland. Ut kommer icke periodiskt.

SILVA FENNICA

N:o 92 (1957)

METSÄNHOITAJIEN
JATKOKURSSIT

1956

VIII

SUMMARY:

*THE LECTURE-COURSE FOR STATE
FOREST OFFICERS 1956*

HELSINKI 1957

S I S Ä L L Y S

	Sivu
Alkulause	5
Marjanen, T. Tilojen ja lisämäiden perustaminen valtion maille	7
Lifländer, A. Keskitetty hakkuutoiminta Perä-Pohjolassa ja asutuskysymys	10
Väisänen, P. O. Maatilojen perustaminen ja niiden elinkelpoisuus erityisesti Pohjois-Suomessa maatalouden harjoittamisen kannalta	17
Lilja, Viljo Asutustilojen metsätaloudesta	23
Hyttinen, Olavi Asutustilojen arvuukysymyksestä	26
Piepponen, P. Arvo- ja rakennuspuiden merkitseminen asutustilojen metsissä	30
Kotiaho, A. Viljelykelpoisuustutkimukset, niiden suoritus ja tulosten tiedoittaminen	32
Karisto, Urho Tilan tai lisämaan perustaminen, teknilliset ja kannattavuusnäkökohdat	38
Linnamies, Olavi Metsämaan tuottoarvon laskeminen	48
Johansson, E. Tilan hinnoittelussa huomioonotettavista näkökohdista...	51
Klemetti, Veli-Kustavi Puuston arviointi tilan hinnoittelussa ja hinnan muodostus tilakokonaisuutta silmälläpitäen	56
Leino, Pentti K. Asutustoimikuntatoimistot, niiden toimihenkilöt ja kenttätöiden järjestely	60
Nieminen, Eero Matkalaskut, päivärahat ja palkkiot asutustoimikuntatoimissa	65
Summary	69

Alkulause

Metsähallitus järjesti jatkokoulutustarkoituksessa joulukuun 10—11 päivinä 1956 valtion maiden asutuskysymystä koskevat luento- ja neuvottelukurssit, joilla luennoitsijoina ja keskustelijoina esiintyivät metsähallinnon edustajien lisäksi ASO:n, maanmittaushallituksen, Keskusmetsäseura Tapion ja metsänhoitolautakuntien edustajat. Näin laajalla pohjalla ei aikaisemmin ole järjestetty yhteistä neuvottelua niiden viranomaisten kesken, jotka käytännössä joutuvat valtion maan asutusta järjestämään. Jotta nämä eri ammattialojen edustajien esittämät luennot ja ajatukset tulisivat yleisesti ja eritoten asutusasioissa kentällä toimivien tietoon, metsähallitus, saatuaan siihen Maatalousministeriön suostumuksen, julkaisee tässä neuvottelupäivillä pidetyn luentosarjan. Julkaisun toimittamisen on metsähallitus jättänyt allekirjoittaneen tehtäväksi.

Helsingissä, metsähallituksessa helmikuun 6 päivänä 1957.

Sulo Linko

Tilojen ja lisämaiden perustaminen valtion maille

T. Marjanen.

Viime aikoina on taas muistettu, että marraskuun 6 p:nä 1936 annettu asetuslaki on yhä voimassa ja maansaantihakemuksia saapuu metsähallitukselle yhä suurempia määriä. Eniten tulee hakemuksia Pohjanmaan piirikunnan alueelta ja sen jälkeen Perä-Pohjolan ja Itä-Suomen piirikuntaan kuuluvista kunnista. Länsi-Suomen piirikunnasta tulee luonnollisesti hakemuksia vähimmin, koska siellä on jäljellä vähimmin valtion maita. Mainittujen maansaantihakemusten käsittelyn yhdenmukaistamiseksi on syytä palauttaa mieleen eräitä oleellisia seikkoja.

Suuresti katsoen puuttuu valtionmaan asuttamisessa suunnitelmallisuus. Niinkin huomattavan väestön sijoituksen, kuin tämä asuttaminen on, tulisi nivelyä valtakunnansuunnitteluun. Kun selvää määritystä ei ole siitä, mitkä valtionmaan alueet ovat asutettavat ja mitkä jätettävä toistaiseksi kokonaan valtion suurmetsätaloutta varten, muodostuu asutus-toiminta väkisinikin paikalliseksi asutustoiminnaksi etupäässä tehtyjen hakemusten pohjalla. ASO on koettanut ohjata maanhakua ja valtionmaan asuttamista terveellä pohjalla. Niinpä ASO on kiertokirjeessään 20. 11. 1939 n:o 8 asutuslautakunnille antanut mm. seuraavia ohjeita: »————— Kartan avulla voitaisiin hakijoita ohjata tekemään hakemuksensa alueellisesti tarkoituksenmukaisilta paikoilta. Huomioonottaen kulkuyhteydet, ja lisämaan ollessa kysymyksessä, etäisyys talouskeskuksesta ja liittämismahdollisuudet kantatilaan. Täten voitaisiin saada huomattavasti vähenemään sellaisten hakemusten lukumäärä, joissa viljelysmaata anotaan niin etäältä, että yhdysviljelys kantatilan kanssa ilman muuta osoittautuisi kannattamattomaksi. ————— Kun viljelys-tiloja perustettaessa yleensä on pyrittävä yhtenäisiin tilaryhmiin varsinkin tie-, kuivatus- ym. perustöiden takia ja myös tilojen jatkuvaa asumista silmälläpitäen, tullaan sellaiset hakemukset, joissa anotaan perustettavaksi yksinäinen hajatila kauas tiettömälle seudulle, yleensä hylkäämään. ————— Ellei yhtenäisiä asutettavia alueita kunnassa ole, tulisi viljelystilahakemukset kohdistaa ensi sijassa asutuskeskusten ympäristöön ja teiden varsille. ————— asuntotiloja ei anota sellaisilta seuduilta, jotka ovat kaukana hakijoiden vakinaisista työpaikoista. ————— Lisämaan saamisen edellytyksistä on säädetty asetuslain 15 §:ssä. Päävaatimus on, että hakija mahdollisuuksiensa mukaan on rai-vannut tilansa viljelyskelpoiset tilukset kasvukuntoiseen viljelykseen. Ellei näin ole tapahtunut, ei hakemukseen voida suostua. ————— On huomattava, että edellämainittu vaatimus koskee myös metsälisämaan hakijoita. ————— Metsälisämaan hankkimisesta valtionmaasta

on säädetty asetuslain 38 §:ssä. Vaatimuksena on, paitsi 15 §:ssä olevaa määräystä, tilan viljelyskelpoisten alueiden raivausta, että metsälisämaa kotitarvepuunsaantia varten on välttämätön. Sen etäisyys talouskeskuksesta jää yleensä riippumaan yleisistä jako-oloista paikkakunnalla. — — — — Selvitys on niinkään annettava hakijan aikaisemmasta metsänkäytöstä.»

Koska harvat asutuslautakunnan puheenjohtajat näyttävät olevan tietoisia mainitusta kiertokirjeestä, olisi syytä, että ASO:n taholta asutuslautakuntiin lähetettäisiin uudelleen nämä ohjeet. Mikäli asutuslautakunnat saataisiin paremmin ohjaamaan hakijoita, voitaisiin varmaankin välttyä sellaisilta ikäviltä ristiriidoilta, kuin että tilaa tai lisämaata haetaan valmiin hyväksytyyn leimikon keskeltä tai sen ääreltä, mikä aiheuttaa laajojen hakkuusuunnitelma-alueiden rauhoittamista ja häiriöitä metsähallinnon liiketaloudessa. Tällaisissa hakemuksissa ei ole ajateltu tilojen jatkuvaa elinkelpoisuutta ja kotitarvepuun saantia, vaan hakemuksen on sanellut hetkellisen voiton tavoittelu.

Mutta koska metsähallitus määrää asutussuunnitelmien teosta valtion maille, on aluemetsänhoitajien ja piirikuntakonttorien syytä tarkoin kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin.

Kaikki metsähallitukselle saapuneet maansaantihakemukset lähetetään aina asianomaiselle aluemetsänhoitajalle tiedoksi ja lausunnon antamista varten. Mainittuja lähetyksiä seuraa monistettu ohjekirje, jonka määräyksiä yleensä onkin noudatettu. Useista lausunnoista kuitenkin edelleen puuttuu hakemuksen numero ja vuosiluku. Muutama aluemetsänhoitaja käyttää jatkuvaa numerosarjaa ja vain vuosiluku muuttuu, kun tarkoitus on, että joka vuosi aloitetaan ykkösestä alkavalla sarjalla. Yhtenäisyyden vuoksi olisi kaikkien merkittävät hakemukset samalla tavalla, siis kullekin vuodelle oma numerosarjansa. Melko usein puuttuu haetun alueen paikan määrittely hakemuksen etusivulta, vaikka ohjekirjeessä siitä erikoisesti mainitaan.

On todettu, että useat lisämaan hakijat esittävät puutteellisia tietoja jo omistamiensa tilojen pinta-aloista tai oheistavat vain yhden maarekisteriotteen, vaikka omistavat useita pientiloja. Tämän asian tarkistamiseksi ovat muutamat aluemetsänhoitajat hankkineet asianomaisen kunnan taksoituslautakunnalta todistukset ko. hakijan maanomistussuhteista, ja tämä onkin nopea ja suositeltava tapa.

Erityisesti on otettava huomioon asutusmaa-aluevaraukset, jotka käytännössä johtavat osittaiseen hakkuukielttoon. Metsähallitus on näet kirjellään 26. 1. 1955 n:o 9 043 lähettänyt kaikille piirikuntakonttoreille ja aluemetsänhoitajille jäljennöksen maatalousministeriön kirjeestä 19. 1. 1955 n:o X 659, jolla kaikenlainen hakkuu kielletään alueilta, joita on haettu v. 1936 AL:n mukaisesti. Hakkuulta rauhoitus on voimassa siihen asti, että hakemus on joko johtanut asutussuunnitelman tekemiseen tai on tullut hyljättyksi. Tämän vuoksi on tärkeätä, että aluemetsänhoitajat ovat tietoisia ko. alueista ja niiden sijainnista, koska on sattunut, että jo myyntikuulutuksessa olleita leimikoita on jouduttu siitä poistamaan, ja jo leimaus ehdotuksia laadittaessa ovat haetut alueet huomioitavat, jotta hankaluuksilta ja turhalta työltä säästyttyisiin.

Vielä huomautetaan, että tiloilta ja lisämaita ei saa hakkauttaa valtiolle pidätettyjä arvopuita ennen ko. toimituksen vahvistamista. Useassa

tapauksessa voisi metsähallinnon kannalta olla edullista sisällyttää läheisiin puutavarahankintoihin ja hakkuihin asutustiloilta valtiolle pidätettävät arvopuut jo ennen asutustoimituksen vahvistamista, mutta on huomioon otettava, että niin kauan kuin toimitus on vahvistamatta, ei ole varmuutta siitä, että valtiolle pidätettävien arvopuiden määrä sellaisenaan pysyy. Ei riitä sekään, että metsänhoitolautakunta on puoltavan lausuntonsa leimauksesta antanut. Metsähallitus on joutunut lukuisat kerrat antamaan selityksiä asutettavien tekemien valitusten johdosta arvopuiden hakkuusta ja poisviemisestä.

Keskitetty hakkuutoiminta Perä-Pohjolassa ja asutuskysymys.

A. Lifländer.

Lähdettäessä tarkastelemaan keskitettyjä hakkuuta ja asutustoimintaa Perä-Pohjolan valtion metsämailla on aluksi todettava, että ko. alueet sijaitsevat Kemijoen ja Tornion—Muonionjoen sekä Jäämeren vesistöalueissa. Piirikunnan pinta-ala oli 1. 1. 1955 n. 6 575 500 ha, josta maata n. 6 236 500 ha ja vesiä n. 339 000 ha. On kuitenkin huomattava, että varsinaisen metsätalouden muodostavat Kemijoen ja Tornion—Muonionjoen vesistöalueet, joista edellinen käsittää n. 48 % ja jälkimmäinen n. 7 % piirikunnan kokonaisalasta. Vastaava luku Jäämeren vesistöalueella on näinollen n. 45 %, mutta alueen metsätaloudellinen merkitys sen epäedullisesta sijainnista ja heikosta tuottokyvystä johtuen on ainakin toistaiseksi ollut varsin vähäinen.

Maa-alan jakautuminen taloustoiminnan piiriin kuuluviin ja sen ulkopuolelle jääviin alueisiin, joihin luetaan luonnon- ja kansallispuistot, aarnialueet, puisto- ja tutkimusmetsät, suurin osa suojametsäalueesta jne. selviää seuraavasta asetelmasta:

	Maa-alasta					
	taloustoiminnan piirissä		taloustoiminnan ulkopuolella		yhteensä	
	1 000 ha	%	1 000 ha	%	1 000 ha	%
Kasvullista metsämaata ..	1 603.4	58.4	1 142.8	41.6	2 746.2	44.0
Huonokasvuista metsämaata	407.9	39.4	627.3	60.6	1 035.2	16.6
Joutomaata	935.5	38.1	1 515.3	61.9	2 450.8	39.3
Teitä, varastoalueita, tontteja ym.	4.3	100.0	—	—	4.3	0.1
	2 951.1	47.3	3 285.4	52.7	6 236.5	100

Tästä selviää, että taloustoiminnan piiriin kuuluu vain vajaa puolet eli 47.3 % maa-alasta. Tällä n. 3 milj. hehtaarin alueella tapahtuvat pääasiassa sekä keskitetyt hakkuut että asutustoiminta.

Käsite keskitetty hakkuu siinä mielessä kuin sen nykyisin ymmärrämme, lienee valtion metsätalouden piirissä verraten nuori tulokas. Sen ilmestyminen terminologiaan sattunee siihen heti sotien jälkeiseen aikaan, jolloin yleinen huomio ja mielenkiinto kohdistuivat syrjäseutujen hakkaamattomiin metsävaroihin ja jolloin mm. käsite 0-rajaa (eli puutavaran kannatta-

van ulosoton raja), työväen saanti syrjäseutujen hakkuisiin sekä puutavaran kuljetusmahdollisuuksien vaatimat investoinnit johdettiin yleisen keskustelun alaiseksi. Sinänsä keskittämisen ajatus ei ole kuitenkaan uusi, sillä prof. Heikinheimon jo v. 1925 esittämä osastojako merkitsee toiminnan keskittämistä ja tiettyjä etuja metsien saattamisessa säännöllisen käsittelyn piiriin. — Perä-Pohjolassa paikallisista olosuhteistakin johtuen, on hakkuutoiminta jo n. 30 vuotta ja erikoisesti sodan jälkeisen ajan tapahtunut pääasiassa keskitettyinä hakkuina.

Hakkuukeskityksen suunnittelun päämääränä voidaan pitää sellaisen aluesuunnitelman laatimista, jonka mukaan metsänhoidollisesti poistettavaksi suunnitellun puuston hakkuu ja kuljetus myyntipaikalle tapahtuu mahdollisimman edullisesti suoritettavien investointien lomiem edellytysten pohjalla. Pyrkimyksenä on siis päästä ratkaisuun, jossa vuosittaisten työkuukustannusten (huoltokustannukset ml.) ja kokonaisinvestointikustannusten summa on minimissä. Samalla on pidettävä silmällä edullisten lähtökohtien luomista hakkuutoiminnan jatkamiselle hakkuukeskityksen ympäristössä.

Hakkuualueen suunnittelutyön yhteydessä selvitetään siis varsin tarkoin hakattavaksi tulevat puumäärät ja -alueet sekä hakkuujärjestys, joka määrää asuntojen rakennus- ja siirto-ohjelman. Vertailulaskelmin todetaan hankintakustannukset mahdollisiin vaihtoehtoisin myyntipaikkoihin, jossa yhteydessä voidaan myös päättää edullisimpiin kuljetuskustannuksiin johtavista koko keskitystä palvelevista kuljetussuhteiden investoinneista (tiet ja uittoväylät). Kun koko suunnitteluvaiheen aikana on tarkoin pidettävä kiinni kustannuksista ja kannattavuudesta on itsestään selvää, että suunnittelun toteuttamisvaiheessa (esim. asutuksen johdosta) tapahtuvat muutokset keskityksen laskelmapohjaksi otetun alueen ja puuston määrässä hyvin saattavat johtaa kannattamattomaan lopputulokseen. Sen lisäksi, että keskitettyjä työmaita käyttäen on kustannukset pyritty saamaan mahdollisimman alhaisiksi, on olemassa toinenkin tärkeä metsätaloutta haittaava tekijä, nimittäin työvoimapula. Keskitetyillä työmailla on samalla pyritty järjestämään työvoiman käyttö mahdollisimman tehokkaaksi. Samalla on mahdollisuus, suurissa mittasuhteissa liikuttaessa siirtää hakkuutoiminta seuduille, mistä tähän mennessä ei ole puuta saatu lainkaan käyttöön ja jossa vanhat ikäluokat ovat kiireellisen uudistamisen tarpeessa jatkuvan puuntuoton turvaamiseksi. — Mitä syrjäisemmillä seuduilla hakkuuta joudutaan suorittamaan, sitä enemmän ja suurempia kustannuksia vaativia valmistavia töitä on suoritettava ja näille investoinneille on ominaista, että niillä aikaansaatu hyöty jakaantuu useamman hakkuukauden osalle. Yleensä nämä hakkuukeskityksen investoinnit jaetaan seuraaviin ryhmiin:

1. Metsäautotiet, joihin sisältyvät sekä puutavaran kuljetusta että keskityksen huoltoa palvelevat tiet.
2. Uittoväylien perusrakennukset sekä puutavaran vyörytystä palvelevat varastopadot altainen.
3. Työväestön asunnot, jotka suurimmilla salo-olosuhteiden keskityksillä saattavat käsittää 200—300 miehen majoitustilan, 60—100 hevosen tallit sekä työnjohtokeskuksen, myymälärakennuksen sekä tarpeellisia muita rakennuksia.
4. Viestiyhteydet, tavallisesti puhelinyhteyksien vetämisen alueelle.

5. Kalustomenot. Metsätöiden koneellistumisasteen jatkuvasti kasvaessa tuo sekin määrättyissä muodoissa huomattavaakin investointitarvetta. Mainittakoon, että moottorisahojen lisääntyminen metsissä vaatii nykyisin jo niiden korjaus- ja huoltopaikkojen järjestelyä.

Esimerkin vuoksi mainittakoon, että keskimääräinen Perä-Pohjolan hankintakeskitys (n. 200 000³ eli n. 20 000—25 000 runkoa sahapuuta ja n. 8 000 pm³ pinotavaraa/v.) vaatii edellä selostettuihin investointeihin n. 7—14 milj. mk. Suurien keskitettyjen hakkuutyömaiden perustamiskustannukset voivat nousta 25—30 milj. markkaan, varsinkin, jos kysymyksessä on puutavaran ympärivuotinen autokuljetus, jolloin tiekustannukset kohoavat.

Jonkinlaisen käsityksen saamiseksi Perä-Pohjolan hakkuutoiminnasta lienee mainittava, että käytettävissä on kämppejä 460 kpl, joissa majoitus-tilaa n. 13 500 miehelle ja 3 700 hevoselle. Vuotuiset hakkuualat taas ovat vaihdelleet 30 000—40 000 ha vuodessa ja näistä on n. 90 % hakattu keskitettyinä hakkuina.

Tulevaisuutta silmälläpitäen on arvioimisosasto v. 1947 lähtien laatinut keskitettyjä hakkuusuunnitelmia ja on niitä Perä-Pohjolassa 40 kpl. Käsittäen kasvullista metsämaata n. 412 000 ha kokonaispinta-alan ollessa n. 664 000 ha. Keskitetyksen toimintapiirin keskisuuruus on n. 10 000 ha ja käsittää 2/3 (n. 301 000 ha) alasta vanhoja tai yli-ikäisiä metsiä. Suunnitelman toteuttaminen vaatii n. 10 vuotta. — Tämän lisäksi on laadittu hakkuusuunnitelmat (5) ns. allasalueiden hakkuuta varten.

Asutustoimintaa tarkasteltaessa on aluksi todettava voimassa olevat tärkeimmät lait:

1. MHL ja siihen liittyvät lait. (Laki laidunalueista (399/45) ja laki MHL:n nojalla perustettavista yhteismetsistä sekä ns. lisämaalaki).
2. K—S MHL (751/45)
3. Laki lisämaan antamisesta Kemijärven ja Sallan kunissa sekä Kuusamon kunnan Liikasen kylässä olevilla liian pienille tiloille (257/44).
4. Asutuslaki (332/36)
5. Valtion metsämaiden asuttamislaki (129/22)
6. Valtion omistamien vero- ja räällisluontoisten maiden asuttamislaki (65/29).

Lisäksi siirtyy maata asutuksen piiriin vuokra-alueita itsenäistymällä ja vuokrauksien kautta sekä isojaosta ja verollepanosta sekä valtion mailla olevien vuokra-alueiden lunastamisesta Inarin, Enontekiön ja Utsjoen kunnissa annetun lain (157/25) mukaisesti.

Varsinaiseen asutustoimintaan eniten vaikuttavat kuitenkin vain MHL:t, K—S lisämaalaki ja asutuslaki (—36), joten rajoitan esitykseni koskemaan vain näitä.

Maanhankintalaki.

Sodan jälkeisen asutustoiminnan pääpaino on luonnollisesti ollut siirtoväen, rintamasotilaiden ym. MHL:n piiriin kuuluvien asuttamisessa. Niinpä MHL:n tarkoituksiin onkin Perä-Pohjolassa käytetty n. 223 000 ha valtion metsämaata. Erikoisen raskaasti on MHL:n toimeenpano koskenut Ylitornion ja Kemian hoitoalueita. — Vireillä olevia laillistumattomia toimi-

tuksia varten tarvitaan vielä n. 3 300 ha sekä aloittamattomia toimituksia varten n. 25 000 ha.

K—S MHL.

Kuusamon ja Sallan kuntia varten on säädetty yleisestä MHL:sta poikkeava ns. K—S MHL, jossa on pyritty näiden kuntien erikoisolosuhteet ottamaan huomioon. Lakia on kuitenkin jouduttu hyvin moneen otteeseen muuttamaan, joka taas osaltaan on hidastanut lain täytäntöönpanoa. Tähän mennessä on K—S MHL:n mukaan käytetty valtion metsämaata Perä-Pohjolassa n. 28 000 ha ja vireillä oleviin toimituksiin kuuluu n. 38 800 ha. Lisäksi on aloittamattomia toimituksia varten ilmoitettu tarvittavan n. 168 300 ha (yhteismetsät).

K—S lisämaalaki.

Kemijärven—Sallan lisämaalain mukaan annetaan lisämaan saajalle maapohja ja 6 × 22 cm pienempi puusto ilmaiseksi. Näitä lisäalueita on toistaiseksi laillistunut vain 434 ha, mutta vireillä on vielä 29 100 ha käsiteltävät toimitukset.

Asutuslaki (—36)

Asutuslain mukainen asutustoiminta on poikkeusajan lakien täytäntöönpanosta johtuen ollut suhteellisen vähäistä. Metsähallinnon omistuksesta on Perä-Pohjolassa siirtynyt v. 1945 lähtien ko. lain mukaan n. 75 000 ha. — Tämän vuoden aikana on asutuslain toimeenpano huomattavasti vilkastunut, johtuen lähinnä asutustoimikuntien uudelleen organisoinnista. Näillä asutustoimikunnilla riittää varmasti työtä useaksi vuodeksi, sillä varovaisestikin arvioiden tarvitaan tähän mennessä tehtyjen hakemusten perusteella maata yli 1 000 tilaa ja n. 200 lisämaata varten eli maata yhteensä n. 175 000 ha.

Asutusmaan käyttö ja tarve Perä-Pohjolassa.

	Käytetty 1945 30. 11. 56 1 000 ha	Vireillä olevat lail. toim. 1 000 ha	Lisätarve 1 000 ha	Yhteensä 1 000 ha
MHL + lisämaalaki	223.0	3.3	25	251.3
K—S MHL	28.0	38.8	168.3	234.1
K—S lisämaalaki	0.4	29.1	—	29.5
Asutuslaki —36	75.0	—	175.0	250.0
Yhteensä	326.4	71.2	368.3	764.9

Yhteenvedona mainittakoon, että sodan jälkeisenä aikana on käytetty valtion metsämaata po. alueella eri lakien mukaan yhteensä n. 326 400 ha ja edellä esitetty lähitulevaisuuden tarve näyttää kohoavan 439 500 hehtaariin. Kun nämä maa-alat käsittävät n. 1/4 piirikunnan taloustoiminnan piiriin kuuluvasta alueesta ja kun asutustoiminta lisäksi kohdistuu edullisimmin sijaitseviin kasvullisen metsämaan alueisiin, ymmärrämme hyvin asutustoiminnan vaikutuksen valtion metsätalouteen Perä-Pohjo-

lassa. Kaiken lisäksi on todettava, että sodanjälkeisen poikkeuksellisen asutustoiminnan vaikutus on heijastunut normaaliin asutustoimintaan ja näinollen on vaikeaa kovin pitkälle tulevaisuuteen arvioida maan tarvetta, sillä uudet lait tai lainmuutokset voivat helposti moninkertaistaa laskelmat. — Tulkoon tässä yhteydessä mainituksi, että Lapin läänissä on v. 1950 suoritettun maatalouslaskennan mukaan yli 15 000 viljelmää, joista n. 80 % on ns. elinkelpoisuusrajan alapuolella. Lisäksi on huomattava, että perinnönjaoista ym. johtuvien ositusten kautta viljelmien lukumäärä nopeasti kasvaa ja koko pienenee, joten lisäämään tarve jatkuvasti suurenee. Jos kaavailtaisiin lisäämään tarvetta e.o. lukujen perusteella, päädyttäisiin 500 000—600 000 hehtaariin, joka olisi kaksi kertaa se määrä, mikä viimeisen 10 vuoden aikana on käytetty. — Sitäpaitsi laajat viljelyskelpoiset suoalueet samanaikaisesti antavat mahdollisuuden uusien tilojen perustamiseen. Nämä ovat tulevaisuuden näkymiä, joiden toteutumisen nopeus riippuu ratkaisevasti lainsäädännöstä. Esim. asutuslain muuttaminen siten, että lisäämään voitaisiin antaa osuutena yhteismetsään, merkittäisi kuolinkellojen soittamista valtion metsätaloudelle. — Jos tähän tilanteeseen jouduttaisiin, tietäisi tämä esim. työllisyyden kannalta erittäin vaikeasti ratkaistavia ongelmia. Varsinkin heikot puutavaramarkkinat, joiden vallitessa kannattavuusnäkökohdat huomioonottaen yksityismetsistä ei puutavaraa markkinoitaisi, johtaisivat katastrofiseen työttömyyteen. — Asutusmiesten taholta tosin yleensä väitetään, että parantamalla vanhoja liian pieniä tiloja lisäämään voidaan niiden asukkaille turvata lähimain täystyöllisyys omilla tiloillaan. — En epäile sitä, etteikö näillä tiloilla voitaisi järjestää riittävästi työtä, mutta antavatko ne omistajilleen toimeentulon — on jo kyseenalaista. Rovaniemen työvoimapiiristä saamani tiedon mukaan oli vuosina 1954—1955 Ylitornion, Karungin, Alatornion, Tervolan ja Kemian kuntien alueella 64.5 % työttömien kokonaismäärästä vastaavan asukasluvun ollessa vain 34.5 % läänin asukasluvusta. Tämä on aluetta, jossa, Ylitornion ja Tervolan kuntien vähäisiä alueita lukuunottamatta, maat ovat siirtyneet yksityisomistukseen ja työllisyyskysymyksen pitäisi näinollen olla järjestyksessä. Vastaavasti taas runsaasti valtion maata sijaitseissa Sodankylän ja Kittilän kunnissa oli työttömiä vain n. 2—3 % koko läänin työttömien määrästä ja Savukosken kunnassa ei työttömyyttä esiintynyt lainkaan. Tästäkin voimme päätellä, että asutustoiminnalla ei työttömyyttä Pohjois-Suomessa voida poistaa, päinvastoin sitä lisätään, koska maatalouden harjoittaminen tapahtuu tappiollisesti eikä maatilametsätalous voi tarjota maataloudelle tarvittavaa tukea ainakaan laskukonjunktuurien aikana. — Valtion metsätalous sitävastoin antaa jatkuvasti työtilaisuuksia ja lieventää työttömyyttä sekä tekee mahdolliseksi metsätalouden harjoittamisen syrjäisilläkin seuduilla suurissa mittasuhteissa toimittaessa.

Yhteiskuntaryhmä	Kaikki metsä- ja uittomiehet		Hakkuutyomiehet		Ajotyomiehet		Uittomiehet	
	1921	1950	1921	1950	1921	1950	1921	1950
	Prosentteissa							
Tilalliset	61	82	52	81	87	87	57	81
Tilattomat	39	17	48	18	13	13	43	18
Ryhmä tuntematon	—	1	—	1	—	—	—	1

Jos tarkastelemme metsä- ja uittotyöväen yhteiskunnallista rakennetta vv. 1921 ja 1950 todetaan, että tilattoman väestön osuus on pienentynyt 39 17 %:iin ja vastaavasti taas tilallisten osuus kohonnut 61—82 %:iin. Näin ollen valtaosan metsätoista suorittaa maata omistava väestö saaden siten lisää ansiomahdollisuutta tappiollisen maataloutensa tueksi. — Metsätilaston mukaan on esim. v. 1954 Perä-Pohjolassa yksinomaan metsähallinnon toimesta teetetty n. 825 000 miestyöpäivää vastaavan luvun ajomiesten osalta ollessa n. 128 000 työpäivää. Lisäksi on otettava huomioon pystymyynnin osuus työmahdollisuuksien antajana.

Tässä yhteydessä on syytä huomauttaa, että metsähallinnolta on asutustoiminnan johdosta useaan otteeseen puuttunut työrauha. Laajat hakkuukiellot, jopa kokonaisen hoitoalueen käsittävinä (Salla), ovat asettaneet esteen järkipäiselle metsätaloudelle. Vielä tässä vaiheessa on po. piirikunnassa hakkuukiellossa n. 225 000 ha ja keskinäisin sopimuksin varattuna n. 21 000 ha eli yhteensä n. 246 000 ha.

Hoitoalueiden toimintapiirin supistuminen ja asutustoiminnan johdosta pirstoutuminen vaikuttaa luonnollisesti hoitoalueiden toimintamahdollisuuksiin. Esimerkin vuoksi mainittakoon asutustoiminnan vaikutus seuraaviin hoitoalueisiin:

	Maata l. l. —45.			Varaukset			Toiminnan piiriin jäävä maa	
	1 000 ha	1 000 ha	%	1 000 ha	1 000 ha	%	1 000 ha	%
Kemi	80	37	46	5	42	53	38	47
Ylitornio	100	39	39	5	44	44	56	56
Rovaniemi	60	5	8	14	19	32	46	68
Etelä-Kemijärvi	104	20	19	48	68	65	36	35
Pohjois- »	143	25	17	54	79	55	64	45
Salla	323	21	6	155	176	54	147	46

Kemin hoitoalueesta on v. 1945 jälkeen käytetty asutukseen 37 000 ha (46 %) ja tehtyjen hakemusten johdosta tarvittaisiin n. 5 000 ha (7 %), joten jäljelle pitäisi jäädä n. 38 000 ha. Tämäkään maa ei ole enää metsähallinnon käytössä, sillä metsätalouden järjestelyssä puhaltavat uudet virtaukset ovat kaikesta päätellen todenneet, että valtion maaomaisuus Perä-Pohjolassa tulee tarkoituksenmukaisimmin käytetyksi uskomalla se kahden asutustarkastajan valvontaan. Tästä menetelmästä onkin ollut seurauksena, että Kemin hoitoalueessa pyörät ovat pysähtyneet, vaikka reservissä oleva n. 38 000 ha suuruinen alue pitäisi olla metsähallinnon käytössä. — Kysyä sopii, onko tarkoituksenmukaista kuivattaa ja metsittää suoalueita ja taimiston varttuessa miehen mittaan ottaa alue viljelykseen. — Mainittakoon, että Vähäjoen hoitolohkossa on kaivettu metsäojaa n. 570 km (3 500 ha), tehty metsäautotietä n. 38.5 km, rakennettu kämppejä (175 miehelle) ja uittopatoja ts. investoitu valtion varoja suunniteltua hakkuu- ja metsänparannustoimintaa varten n. 30 milj. Kun tämä esityö on juuri saatu suoritetuksi, joudutaan edellä esittämäni tilanteeseen. — Sitäkin oudommalta se tuntuu, kun Kemijoen länsipuolella samalla korkeudella on alue, johon alustavan arvioinnin mukaan voidaan muodostaa 200 tilaa ja jota metsähallitus jo vuosia sitten on tarjonnut asutuksen

käytettäväksi. Lisäksi tämän neljän pitäjän risteyksen asuttaminen suuntaisi asutuspaineen Rovaniemen hoitoalueesta myöskin tälle alueelle, joka ei vaarantaisi metsäkoulun jatkuvaa toimintaa, kuten aikaisemmin suunnitellut asutustoimenpiteet.

Kemijärven hoitoalueista samoin kuin Sallasta jää jäljelle n. 35—46 % hoitoalueitten lievemaita ja tunturialueita sekä Ylitornion hoitoalueesta itäosaan n. 56 %. — Kaikissa näissä hoitoalueissa on asutustoiminta tapahtunut likipitään järjestelmällisesti ja valtion maiden pirstoutumista on pyritty välttämään. Samaa ei voida kuitenkaan sanoa kaikista hoitoalueista, sillä paikoitellen on haja-asutus vielä yleistä. — Pitäisinkin tärkeänä, että tulevassa asutustoiminnassa kiinnitettäisiin entistä enemmän huomiota kokonaissuunnitteluun, jotta välttyttäisiin valtion maan tarpeetomasta pirstomisesta ja käytettäisiin viljelyskelpoiset suoalueet tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Elämme valtakunnansuunnittelun aikakautta, joten nähkäämme asuttamisen edun rinnalla myöskin maakunnan ja koko valtakunnan etu ja ohjatkaamme asutustoiminta vain sinne, missä se on, taloudelliset näkökohdat huomioonottaen, kannattavaa sekä asutettavien että yhteiskunnan kannalta.

Maatilojen perustaminen ja niiden elinkelpoisuus erityisesti Pohjois-Suomessa maatalouden harjoittamisen kannalta

P. O. Väisänen.

Yleistä.

Asutustoimenpitein on, jos mukaan lasketaan myös itsenäistyneet vuokra-alueet, muodostettu maassamme koko itsenäisyytemme aikana noin 169 000 uutta maataloustilaa. Kun maataloustilojen kokonaismäärän toisaalta voidaan arvioida tällä hetkellä nousevan noin 280 000 maataloustilaan, on varsinaisista maataloustiloistamme noin 60 % katsottava syntyneen tavalla tai toisella asutustoiminnallista tietä. Asutustoiminnan vastuu tilojemme elinkelpoisuudesta on näin ollen varsin huomattava. Vastuun määrää arvioitaessa on kuitenkin muistettava, että tilojen elinkelpoisuuteen liittyvät seikat on aina arvostettava tilojen muodostamishetken maatilataloudelliset edellytykset huomioon ottamalla eikä suinkaan tämän hetkisten mittapuiden mukaan. Tilojen muodostajat eivät ole olleet mitään selvänäkijöitä, jotka olisivat voineet sataprosenttisella varmuudella nähdä tai edes aavistaa maatalouden alalla tapahtuvat muutokset. Kukapa 1930-luvun johtava maatalousmies olisi osannut aavistaa sitä valtavaa kehitystä, joka maatalouden alalla on viime vuosina tapahtunut ja sitä hintapoliittista epäoikeudenmukaisuutta, joka säännöstelytalouden seuraamuksena yhä edelleen painaa maatalouttamme. Tämän vuoksi onkin maamme maataloutta ja tilojen elinkelpoisuutta tällä hetkellä katseltava kokonaan toisesta näkökulmasta kuin parivuosisikymmentä sitten, jolloin mm. asutuslakiemme peruseriaatteen lyötiin lukkoon. Ei ole näin ollen ihme, että asutuslakien toimeenpanijat ovat tavallaan ymmällä. Laki, jota heidän pitäisi soveltaa, ei anna mahdollisuuksia riittävän elinkelpoisten tilojen muodostamiseen. Sen säännökset ovat liian ahtaat. Puuttumatta lähemmin edellä esittämiini seikkoihin olen tahtonut tuoda ne esille vain sen vuoksi, ettei se, mitä jäljempänä tulen esittämään, ole suinkaan muuta kuin määrätyn ajankohdan tosiseikkoihin perustuvaa, ei ikipitevä.

1. Maatilojen perustamisesta Pohjois-Suomeen.

a. Tilojen perustamisen yleisistä edellytyksistä.

Viimeisimpien viljelyskelpoisten maiden määrää esittävien arvioiden mukaan olisi maassamme vielä noin 1 600 000 ha sellaista viljelyskelpoista maata, joka teknilliset ja taloudelliset seikat huomioon ottamalla voitaisiin raivata pelloksi. Tästä on pääosa eli noin 1 300 000 ha Pohjois-Suomessa, joka näin ollen on meikäläisen maatilatalouden reservialuetta.

Kun maataloudelliset edellytykset eivät täällä ole läheskään yhtä edulliset kuin maan eteläosissa, nousee esiin kysymys, onko maatilojen perustamiseen ja maatalouden harjoittamiseen maamme pohjoisosissa yleensä riittäviä edellytyksiä.

Jos tarkastelemme ensiksi lämpö- ja valaistussuhteita, jotka ovat maataloudellisen toiminnan perusedellytyksiä, on todettava, että normaalin kasvukauden lasketaan Helsingin korkeudella olevan noin 167 päivää, Oulun korkeudella noin 142 päivää, Sodankylässä noin 121 päivää ja Inarissa noin 115 päivää. Varsinainen kasvukausi on siis Pohjois-Suomessa 25—42 päivää lyhyempi kuin Etelä-Suomessa. Kun lisäksi otetaan huomioon suurempi hallanvaara, asettavat lämpösuhteet määrättyt rajansa kasvinviljelykselle. Laidunkauden taas lasketaan Lapissa kestävän 90—100 päivää, Perä-Pohjolan pohjoisosissa 100—110 päivää, Perä-Pohjolan eteläosissa 120—130 sekä Etelä-Suomessa noin 150—160 päivää. Eräinä vuosina on laidunkausi Pohjois-Suomessa kuitenkin ollut edellä mainittuja lukuja pitempi esim. v. 1954 Lapissa noin 113 päivää.

Lämpösuhteisiin liittyvät läheisesti valaistussuhteet. Kasveissa ravintoaineiden muodostuminen eli yhteyttäminen saattaa näet tapahtua vain valossa. Kun esim. likipitään Sodankylän korkeudella jatkuu yhtenäistä päivää toukokuun lopusta heinäkuun puoliväliin, voi kasveissa ravintoaineiden muodostuminen valon puolesta jatkua tänä aikana yötä päivää, mikäli muut olosuhteet ovat olemassa tälle toiminnalle. Kasvukauden lyhyys voi näin ainakin osittain korvautua intensiivisemmalla yhteyttämis-toiminnalla. Saavutetut satotulokset näyttävät tukevan tätä käsitystä. Niinpä Pohjois-Suomeen soveltuvista kasvilajeista on saatu täysin Etelä-Suomen satoja vastaavia tuloksia. Viime kesänä on kokeissa saatu mm. puna-apilasta yli 8 000 kg:n hehtaarisato. Timotei-apilan hehtaarisadoksi talousviljelyksessä on katsottu 7 000 kg mahdolliseksi. Uutena Pohjois-Suomeen erityisesti sopivana kasvina on vielä mainittava lihorapsi, jonka kasvuaika on vain 7 viikkoa. Sanotusta lihorapsista on kuluvana vuonna saatu kokeissa 40 000—50 000 kg tuorerehusatoja hehtaarilta eli noin 4 000—4 500 kg kuivarehua ja raakavalkuaissadot ovat olleet jopa yli 1 000 kg hehtaarilta.

Mitä sitten tulee kosteussuhteisiin, niin vaikkakin sademäärät ovat Pohjois-Suomessa yleensä maan eteläosien arvoja pienemmät, tasaa alhaisesta lämpötilasta johtuva haihtuvuuden vähyys yleensä tämän eron. Kun lisäksi pääosa pelloista joudutaan raivaamaan turvemaille, ei veden puute suinkaan muodostu minimitekijäksi, vaan pikemminkin liikamärkyys. Pohjois-Suomen maataloudellisen kehityksen ja uusien tilojen perustamistoiminnan ydinongelman muodostavatkin suoviljelys ja sen kehittämismahdollisuudet.

Tunnettu tosiasia nimittäin on, että epäedulliset lämpösuhteet ovat suoviljelyksen pahimpia haittoja. Suo pysyy kivennäismaita kauemmin keväisin kylmänä ja kun kasvukausi muutenkin on Pohjois-Suomessa lyhyt, on soiden lämpösuhteiden parantamiseen kiinnitettävä erityistä huomiota. Vanhastaan kyllä tiedetään ja koetulokset ovat tämän myös osoittaneet, että maanparannusaineiden, saven ja hiekan käytöllä voidaan suon lämpösuhteita ja fysikaalisia ominaisuuksia parantaa. Pohjois-Suomen laajojen soiden käsittely tätä vanhaa reseptiä käyttäen tuskin kuitenkaan lienee mahdollista ainakaan laajemmassa määrin. On näin ollen keksittävä jotain

muuta. Voimakas jyräys ja seutukuntien yleisten lämpö-olosuhteiden järjestely atomivoimaa käyttäen tuonee tähän kysymykseen ratkaisun.

Yliä huomattava, että käytettävissä olevat koetulokset ja tilastolliset selvitykset osoittavat, ettei maaperä Pohjois-Suomessa ole lainkaan huonompaa viljelyskasvien viljelyyn kuin muualla Suomessa. Päinvastoin ovat suot Pohjois-Suomessa laadultaan monia Etelä-Suomen soita parempia.

b. Tilojen perustamisen taloudellisista edellytyksistä.

Tilojen perustamisen taloudelliset edellytykset ovat jo mainituiksi tulleiden yleisten edellytysten lisäksi ratkaisevaa laatua olevia. Lähtemättä tässä yhteydessä perusteellisemmin selvittämään sitä maatalouspoliittisesti mielenkiintoista kysymystä, että onko yleensä syytä muodostaa tähän maahan uusia maatalousyksiköitä ja onko uuden pellon raivaus lainkaan tarpeellista, en voi olla mainitsematta, että 1930-luvun lopulla, jolloin olimme kaikkiin maataloustuotteisiin nähden lähes omavaraisia, oli peltoa maassamme yhtä asukasta kohti 0.73 ha, mutta tällä hetkellä vain noin 0.60 ha. Tanskassa, jossa maataloudelliset edellytykset ovat meitä huomattavasti paremmat, on vastaava luku 0.62 ha. Me painiskelemme kyllä tällä hetkellä eräiden maataloustuotteiden osalta sijoittamisvaikeuksien kanssa, mutta samalla toisten, meillä hyvin menestyvienkin, osalta olemme suurelta osin ulkomaisen tuonnin varassa. Tämä koskee nimenomaan ravintoaineistamme tärkeintä leipäviljaa. Jollakin maataloustuotannon alalla oleva ylituotanto ei saisi johtaa siihen, että koko maataloudessa pantaisiin jarrut päälle. Oikein hintapoliittisin toimenpitein olisi sensijaan tuotanto ohjattava koko omavaraistalouttamme täydentävälle linjalle. Nykyiset epävakaiset ajat vaativat tällaista toimintaa. Joku on sanonut, että aseeton kansa on kelvoton kansa. Minä lisäisin tähän, että pelloton kansa on myös kelvoton kansa. Uutta peltoa ei pidä pelätä, vaan sitä pitää rakastaa.

Tilojen perustamisen taloudellisia edellytyksiä käsiteltäessä emme voi jättää huomiota vaille myöskään sitä seikkaa, mikä merkitys uusilla tiloilla tulisi olemaan koko Pohjois-Suomen taloudelliseen kehitykseen. On laskettu, että esim. Lapin läänin asukkaat joutuvat vuosittain käyttämään lähes puolet metsien väestölle antamista rahatuloista maatalouden alaan kuuluvien tuotteiden tuonnin rahoittamiseen muualta ja pääosa tästä tuonnista voitaisiin hyvin tuottaa itse Lapissa, kunhan vain maataloustuotantoon ja sen edellytysten parantamiseen kiinnitetään riittävästi huomiota.

Lisäksi on vielä todettava, että tilojen perustamisen taloudelliset edellytykset ovat riippuvaisia kuivatus- ja raivaustekniikan kulloisestakin kehitystasesta. Viime vuosina näillä aloilla tapahtunut valtava kehitys on tehnyt mahdolliseksi monien sellaistenkin alueiden maataloustuotantoon käyttöönoton, jotka aikaisemmin olisivat olleet kuivatus- ja raivauskustannusten kalleuden johdosta tähän tarkoitukseen sopimattomia. Myös tarpeellisten teiden rakentamiseen on tällä hetkellä kokonaan toiset mahdollisuudet kuin aikaisemmin.

Laajoilla suoalueilla tiloja muodostettaessa ei lähimainkaan kaikille tiloille voida aina osoittaa sopivaa tonttipaikkaa viljelysten välittömästä läheisyydestä. Tämä ei kuitenkaan aseta estettä näiden alueiden vilje-

lykseen otolle, sillä koneellistuneessa maataloudessa ei talouskeskuksen etäisyydellä viljelyksestä ole enää läheskään samaa merkitystä kuin aikaisemmin. Suurten sualueiden viljelykseenotto voitaisiin hyvin hoitaa ryhmä-asutuksen muodossa, jolloin tie-, sähköistys-, vesijohto-, koulu- ym. kysymysten ratkaiseminen suhteellisin halvoin kustannuksin olisi myös mahdollista.

2. Maataloustilojen elinkelpoisuudesta Pohjois-Suomessa.

Mitä tulee maataloustilojen elinkelpoisuuteen, niin se määritellään yleensä sen perusteella, minkälaisen taloudellisen tuloksen tällainen tila pystyy antamaan haltijalleen. Tilalta saatavan taloudellisen tuloksen syntyyn vaikuttavat kuitenkin varsin monet tekijät, joista osa on sellaisia, joihin tilan haltija ja ihmiset yleensäkin eivät pysty vaikuttamaan kuten ilmastolliset tekijät. Osa on taas sellaisia, jotka ovat ratkaisevassa määrin riippuvaisia inhimillisestä toiminnasta.

Vaikkakin edellä esittämäni ilmastolliset tekijät eivät Pohjois-Suomessa ole maatalouden harjoittamiselle kaikkein edullisimmat, voidaan maataloudellinen toiminta täällä kuitenkin inhimillisinkin keinoin siten sopeuttaa luonto-olosuhteihin, ettei varsinaisesta luonnonvastaisesta toiminnasta taloudellisessakaan mielessä voida puhua.

Maataloushallituksen kirjanpitotulokset eivät kuitenkaan anna Pohjois-Suomen maatalouden mahdollisuuksista kovin kehuttavaa kuvaa. Niinpä maatalouden rahatulot muunnettua pellohehtaaria kohti laskettuina nousivat tilivuonna 1954—55 Koillis-Suomen kirjanpitotiloilla vain noin 25 500 markkaan pellohehtaarilta vastaavan luvun ollessa koko maassa 40 700 markkaa. Viljelmää kohti laskettuna oli sanottu tulos Koillis-Suomessa noin 306 000 markkaa ja koko maassa keskimäärin noin 820 000 markkaa. Vain sikäläisissä oloissa suurimman kirjanpitotilaluokan (25—50 ha) tilat antoivat maataloudesta sellaisen rahatuloksen, että se vastasi edes jossain määrin koko maan keskiarvoa ja oli tämä tulos noin 753 000 markkaa eli vieläkin noin 70 000 markkaa maan keskiarvoa pienempi. Rahaylijäämää osoittavat luvut ovat vieläkin murheellisempia, sillä vain kaikkein suurimmassa tilasuuruusluokassa olevat tilat antoivat muutaman tuhannen markan rahaylijäämän.

Kun tarkastellaan Koillis-Suomen kirjanpitotilojen pinta-aloja maataloudellisessa mielessä, voidaan todeta, että näillä tiloilla on tilaa kohti peltoa keskimäärin noin 9.11 ha. Suurimmankin tilasuuruusluokan pelto-ala nousi tilaa kohti laskettuna vain noin 27 hehtaariin. Niittyala oli puolestaan noin 1/3 pellon alasta, joten rehuntuotanto on perustunut ainakin osittain niittytalouden varaan.

Puhdasta tuottoa osoittavat luvut taas kertovat, että sanottu tuotto on Koillis-Suomen tiloilla pellohehtaaria kohti laskettuna noin miinus 8 300 markkaa. Koko maan vastaavan luvun ollessa vain miinus 251 markkaa.

Lähtemättä sen syvällisemmin penkomaan edellä mainittuja kirjanpitotuloksia niiden mielenkiintoisuudesta huolimatta, on todettava, että vanha suomalainen sanalasku »Tyhjästä on paha nyhjästä» pätee tässäkin. Kun viljelyksen Pohjois-Suomessa täytyy pakostakin olla harvempiin kasvilajeihin rajoittunutta ja kun tuotannolliset edellytyksetkään eivät ole

kaikkein parhaat, ei kovin pieni maatalousmaan ala pysty tarjoamaan perheelle riittäviä toimeentulomahdollisuuksia. Oman tilan metsä ja tilan ulkopuoliset sivuansiot muodostavatkin tämän vuoksi varsin tärkeän osan viljelijän tuloista. Niinpä alle 10 ha peltoa käsittävien kirjanpitotilojen viljelijät saavat sivuansioista enemmän rahatuloja kuin maataloudesta ja suuremmillakin kirjanpitotiloilla saatiin sivuansioista noin 1/5 tilan kokonaisrahatuloista.

Jos edellä mainitulta pohjalta tarkastellaan Pohjois-Suomen maataloustiloja, voidaan todeta, että kun Oulun läänin kaikista yli 2 ha peltoa käsittäneistä viljelmistä oli vuonna 1950 noin 80 % sellaisia, joissa oli peltoa alle 10 ha ja vain 1.5 % oli sellaisia, joissa oli peltoa yli 30 ha, vastaavien lukujen ollessa Lapin läänissä 91.7 ja 0.3 %, on selvää, että maataloudesta saatu toimeentulo on Pohjois-Suomen maataloustiloilla varsin vaatimaton, suorastaan kestämaton ilman omasta metsästä ja sivuansioista saatua välttämätöntä lisätuloa. Kun metsätalous suhdanneherkkänä ei läheskään aina pysty tarjoamaan riittävä lisätuloa, on työttömyyden peikko hyvin yleinen vieras Pohjois-Suomessa. Suuntaamalla tänne runsaasti ns. työllisyys- ja työttömyystöitä on voitu tilanne pitää jotenkuten aisoissa. Nämä toimenpiteet ovat kuitenkin laadultaan vain suspensiivisia, lykkäviä, ei tilannetta parantavia.

Myöskään asutuslakien nojalla Pohjois-Suomeen muodostettuja tiloja ei läheskään kaikkia voida pitää elinkelpoisina. Varsin monella vanhalla asutustilalla on tilan tuottokuntoon saattaminen pysähtynyt, kun asukkaan on ollut pakko käydä jatkuvasti sivuansioissa. Monet tilat ovat alusta alkaen olleet liian pieniä ja niillä asuva tilallinen voi vain vaikein tulla toimeen. Maanhankintalain toimeenpanossa on tosin pyritty vapautamaan vanhoista kaavoista, mutta edelleen on tuo maagillinen 15 pellohehtaarin raja näytellyt liian ratkaisevaa osaa, eikä ole aina uskallettu muodostaa paikkakunnan entisiä tiloja huomattavasti suurempia tiloja. On kait pelätty, että tällaisten toimenpiteiden johdosta paikkakunnan entisistä suurtilallisista olisi tullut mökkiläisiä ja asutustilallisista suurtilallisista. Valtion, mikäli se haluaa asutustoimintaa harjoittaa, pitäisi kuitenkin rohkeasti omaksua ne maataloudelliset periaatteet, jotka on hyväksi havaittu.

Maanhankintalain toimeenpanossa omaksuttua kantaa, että tilakoon on tultava suuremmaksi, kun pohjoisemmaksi joudutaan, on pidettävä oikeana ja olosuhteita vastaavana. Kun tulevassa asutustoiminnassa joudutaan muodostamaan viljelmiä myös kokonaan suoviljelyksen varaan, mikä supistaa eri talousmuotojen käyttömahdollisuuksia, olisi maatalous- ja maatalouskelpoisen maan alaa tilaa kohti nostettava ainakin siinä määrin, että se tilaa kohti tulisi olemaan pelkillä suoviljelmillä 50 muunnettua pellohehtaaria. Näin suureen tilakokoon menemisestä olisi myös se etu, että ne voitaisiin riittävässä määrin koneellistaa.

Uutena ei niinkään hyljeksittäväenä uusien tilojen perustamismuotona, jolla on varsin huomattava merkitys tilojen elinkelpoisuuden kannalta ja niille aikanaan asukkaaksi otettaville, on pidettävä ns. esitilalinjaa. Tämän menetelmän mukaan otettaisiin laajoja asutukseen soveliaita viljelyskelpoisia maita nykyaikaisiin menetelmin nopeasti viljelykseen ja raivaajan, joka samalla olisi muutaman vuoden ajan alueen vuokramies, annettaisiin viljellä aluetta. Vasta vuokra-ajan päätyttyä alue käytettäisiin uusien tilojen

muodostamiseen. Uudet asukkaat saisivat tällöin tavallaan vanhaa peltoa. Asukkaan kohdalle tuleva riskimomentti olisi tällöin suhteellisen pieni ja tilat voitaisiin muodostaa sellaisiksi, että ne todella vastaisivat elinkelpoisuusvaatimuksia.

3. Loppusanat.

Edellä olen kosketellut eräitä Pohjois-Suomen maataloustiloja koskevia kysymyksiä. En ole kuitenkaan erikseen käsitellyt ns. lisämaakysymystä. Tarkkaavainen kuulija lienee kuitenkin huomannut, että tähänkin kysymykseen voidaan esityksestäni löytää vastaus. Kokonaan on esitykseni ulkopuolelle jäänyt myös tilojen metsäkysymys. Kuitenkin on sanottava, että meikäläiseen maatalaan liittyy miltei poikkeuksetta metsä ja että metsä on tilan elinkelpoisuuden kannalta varsin tärkeä. Heikot maataloudelliset edellytykset onkin yleensä pyrittävä kompensoimaan metsästä saatavalla tulolla.

Edelleen en ole kosketellut ajan vähyydestä johtuen Pohjois-Suomen tilojen tuotantosuuntakysymystä. Voien kuitenkin todeta, että luontaisin tuotantosuunta täällä on karjatalous, ei kuitenkaan yksinomaan lypsykarjatalous, vaan karjatalous eri variatioineen. Viljelyskasvien viljelyn pitäisi tämän vuoksi keskittyä puhtaasti rehulinjalle. Sadot eivät tällöin kalpenisi eteläisempien seutujen satojen rinnalla. Voidaan sanoa, että Pohjois-Suomen elinkeinotoiminnan edistäminen edellyttää riittävän suuria elinkelpoisia tiloja ja vaurasta maataloutta.

Asutustilojen metsätaloudesta

Viljo Lilja.

Metsäammattimiehet ovat aina olleet kiinnostuneita asutustoiminnasta jo senkin vuoksi, että metsäalan suurimpien työnantajien omistamat alueet joutuvat yleensä ensisijaisesti asutustoimenpiteiden kohteiksi ja asutustoiminta saattaa näinollen haitallisesti vaikuttaa monen metsäammattimiehen säännöllisten tehtävien hoitoon, jopa jatkuviin työmahdollisuuksiinkin. Asutustoiminta on kiinnittänyt varsinkin johtavien metsätaloustalouksien huomiota myöskin sen vuoksi, että asutustoimenpitein siirtyä huomattavat alat metsämaata suurmetsätaloudesta pienmetsätalouden piiriin, mistä on katsottu olevan seurauksena järkipärisen metsätalouden harjoittamismahdollisuuksien heikkeneminen ja metsien tuoton aleneminen. Suoritetuissa valtakunnan metsien arvioinneissahan on todettu, että metsien metsänhoidollinen tila on pienissä maatilametsissä keskimäärin huonompi kuin suurissa ja varsinkin yhteisöjen ja valtion metsissä.

Asutustoimintaa on lähinnä edellä esitetyn perusteella pidetty metsätaloudelliselta kannalta vahingollisena ja metsäammattimiehet ovat sen vuoksi suhtautuneet tähän toimintaan yleensä vastustavasti ja vieroksuen. Tästä huolimatta on asutustoimintaa harjoitettu itsenäisyytemme aikana varsin voimakkaasti ja sen tuloksia on yhteiskunnan kannalta pidetty tyydyttävänä ja asutustoiminnan jatkuvaa harjoittamista välttämättömänä. Kun on todennäköistä, ettei asutustoiminnan harjoittamisen laajuus vastaisuudessa tule riippumaan suurten metsätalouksien säilyttämisen tarpeellisuudesta, on maamme metsien tuoton kohottamisen kannalta pidettävä tärkeänä tukea sellaisia toimenpiteitä, jotka parantavat järkipärisen metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä asutustiloilla ja muilla pientiloilla. Maamme yksityismetsälöiden omistajistahan on yli 90 % sellaisia, joiden metsäala on alle 100 ha. Tällaisten metsänomistajien hallussa on n. 64 % yksityismetsistä, joista hakataan n. 80 % koko maan vuotuisesta hakkuumäärästä. Käytännössä tärkeänä järkipärisen metsätalouden harjoittamisen edellytyksenä on pidettävä sitä, että metsänomistajalla on riittävät toimeentulomahdollisuudet. Onhan tunnettua, että vaikea taloudellinen asema pakottaa metsänomistajat usein järkipärisen metsätalouden kannalta liian voimakkaisiin hakkuuihin. Viljelijäin toimeentulomahdollisuuksien turvaamiseksi olisi uudet tilat muodostettava elinkelpoisiksi.

Käsitys tilan elinkelpoisuudesta on yleisessä elintasossa ja taloudellisissa oloissa tapahtuneen kehityksen johdosta huomattavasti muuttunut. Muutunut käsitys otettiin asutuslainsäädännössä huomioon maanhankintalakiä säädettäessä. Metsätaloudelliselta kannalta on erittäin merkittävää, että tällöin luovuttiin uusia viljelystiloja muodostettaessa aikaisemmin käytännössä olleesta kotitarvemetsäperiaatteesta ja otettiin käytäntöön nk. tukimetsäperiaate, jonka mukaan viljelystilalle annetaan metsämaata niin paljon, että metsä pääasiallisen kotitarvepuun ohella tuottaa myös koh-

tuulliseksi katsottavan määrän myyntikelpoista puuta. Nykyisen käsityksen mukaan ei maamme olosuhteissa voida siis enää pientilalla yleensä saada ainoastaan maataloutta harjoittamalla kohtuullista toimeentuloa, vaan tilalla on harjoitettava myös metsätaloutta, jota nykyisin pidetään maatalouden olennaisena ja välttämättömänä osana. Seurauksena metsätalouden merkityksen tunnustamisesta maataloudessa, luovuttiin maanhankintalaissa myös ns. arvopuiden pakollisesta pidättimisestä maan luovuttajalle uuden tilan ja lisäalueen muodostamistoimituksen yhteydessä sekä otettiin lakiin säännökset valtion toimesta suoritettavista metsänparannustöistä.

Uusien viljelystiloiksi muodostettujen tilojen asukkaiden toimeentulomahdollisuudet eivät kuitenkaan ole turvatut vielä sillä, että tiloihin on liitetty riittävä määrä sopivasti sijaitsevia tiluksia ja että niillä tehdään tarpeelliset peruskuivatukset ja tietyt. Tilat on myös saatava tuotto-kuuntoon. Valtion metsämailla suoritettuna asutustoiminnan ehkä suurimpana epäkohtana on pidettävä, että pääosa perustetuista viljelystiloista on jäänyt kohtuullisessa ajassa tuotto-kuuntoon saattamatta. Järkiperäisen metsätalouden harjoittamisen kannalta tätä on pidettävä mitä haitallisimpana tekijänä. Lähinnä tarkoitukseen tarvittavien varojen puutteen vuoksi uhkaa suuri osa maanhankintalain nojalla muodostettuja tilojakin jäädä peltopinta-alaltaan liian pieneksi.

Järkiperäisen metsätalouden harjoittamisen kannalta on tärkeää myös säilyttää perustetut uudet tilat elinkelpoisina. Tähän tarkoitukseen pyritään asutustoimenpiteiden turvaamista koskevilla määräyksillä. Kun metsän merkitys asutustilan taloudessa on tullut uuteen valoon ja entisestään huomattavasti lisääntynyt, on metsänkäytön valvontaa ja asutustilojen metsätalouden ohjausta myös pyritty vastaavasti tehostamaan. Aikaisemmin jäi asutustilojen metsänkäytön valvonta hyvin puutteelliseksi sen vuoksi, ettei tähän tarkoitukseen osoitettu valtion tulo- ja menoarviossa erikseen varoja. Vuodesta 1951 lukien on tähän tarkoitukseen saatu erityinen määräraha, jonka vuoksi jokaiseen metsänhoitolautakuntaan on voitu palkata yksi ja eräisiin kaksikin metsänhoitajaa, joiden tehtävänä on asutustilojen metsänkäyttöä koskevien asiain hoitaminen. Samalla metsänhoitolautakunnille on voitu suorittaa korvaus kaikista asutustoimenpiteiden turvaamistehtävistä aiheutuneista kustannuksista. Mainittakoon, että vuonna 1956 osoitettiin ko. momentille varoja kaikkiaan 45.5 milj. markkaa. Metsänhoitolautakuntaorganisaation ohella ohjaavat ja valvovat asutustilojen metsänkäyttöä maanviljelys- ja talousseurojen asutustoiminnan johtajat, joilla kullakin on palveluksessa vähintään yksi metsänhoitaja ja tavallisesti useampia metsäteknikoita. Asutustoiminnan johtajan palveluksessa olevien metsäammattimiesten metsänhoitolautakuntien avustuksella suorittama metsänkäytön ohjaus ja valvonta kohdistuu vain siihen aikaan, jolloin asutustila on vielä valtion omistuksessa ja asukas hallitsee tilaa joko hallintasopimuksen tai viljelys- ja raivaussopimuksen perusteella.

Edellä on selostettu lyhyesti sitä organisaatiota, joka nykyisin erityisenä tehtävänä ohjaa ja valvoo asutustilojen metsänkäyttöä sinä aikana jona nämä tilat ovat erityisten käyttörajoitusten alaisina. Metsänkäytöstä annettujen määräysten tarkempi selostaminen ei tässä yhteydessä ole mahdollista. Yleisenä periaatteena mainittakoon, että asutustilojen metsänkäytön rajoitusmääräyksillä pyritään turvaamaan järkiperäisen ja kestä-

vän maatilametsätalouden harjoittaminen näillä tiloilla siten, että viljelijöillä säilyy mahdollisuus säännöllisiin metsästä saataviin tuloihin. Metsätalouden kestävyys on näillä tiloilla tarkoitettu harkittavaksi lähinnä taloudellisilla eikä biologisilla perusteilla, huomioon ottaen suunniteltujen toimenpiteiden vaikutus tilan kokonaistalouteen ja asukkaan jatkuviin toimeentulomahdollisuuksiin. Valvonnan onnistuminen edellyttää sen vuoksi tässä tehtävässä toimivilta metsäammattimiehiltä huomattavasti muutakin kuin metsänhoidollista asiantuntemusta. Parhaat tulokset näyttää takaavan riittävän monipuolisissa olosuhteissa kentällä saatu kokemus. Asutustoimenpiteiden päämäärää ei metsän osalta voida kuitenkaan katsoa saavutetuksi vielä sillä, että asutustilan metsä on saatu metsänkäytön rajoitusten voimassaoloajan eli 20 vuotta pysymään metsänhoidollisesti hyväksyttävässä tilassa. Jotta tulokset tästä toiminnasta jäisivät pysyviksi, on asutustilallinen hallintasopimusaikana ja metsänkäytön rajoitusten voimassaoloaikana saatava myös kasvatetuksi sellaiseksi metsänomistajaksi, joka omatoimisesti pystyy metsänhoitoyhdistyksen ammattiapua hyväksien käyttäen metsänsä hoitamaan ja saamaan siitä samalla jatkuvasti mahdollisimman suuren taloudellisen hyödyn.

Asutustilaillisten metsätaloudellisen ammattitaidon jatkuvaa kohottamista silmällä pitäen asutusviranomaiset pyrkivät saamaan heidät mukaan metsänhoitoyhdistystoimintaan. Vuoteen 1955 kohdistuneen tutkimuksen mukaan oli asutustilallisista metsänhoitoyhdistysten jäseninä 24 %. Asutustilallisten lukumäärästä oli metsänomistajille järjestetyille metsäkurseille osallistuneita 9 %, erilaisissa valistustilaisuuksissa käyneitä 18 % ja »Metsälehdessä» tilaajia 19 %. Asutustiloille on viime vuosina alettu laatia myös suppeita metsänhoito- ja käyttösuunnitelmia. Edellä mainitun tutkimuksen mukaan oli metsänhoito- ja käyttösuunnitelmia laadittu n. 4 % tilojen lukumäärästä.

Edellä selostetusta ilmenee, että järkiperäisen metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä on asutustiloilla pyritty parantamaan toisaalta lisäämällä tilojen elinkelpoisuutta ja asukkaiden toimeentulomahdollisuuksia, toisaalta ohjaamalla ja valvomalla uusien tilallisten metsänkäyttöä ja kohottamalla heidän metsätaloudellista ammattitaitoansa. Tästä toiminnasta saatuja tuloksia on pidettävä hyvinä. Metsän käsittelyn paranevista on tehostuneen metsätaloudellisen neuvontatyön tuloksena havaittavissa myös muissa pienissä maatilametsissä. Pienmetsätalouden voimakasta nousua on kuitenkin edelleen odotettava tilojen yleisesti liian pieni koko ja tilusten usein epätarkoituksenmukainen sijainti, jotka vaikeuttavat viljelijäin toimeentulomahdollisuuksia ja siten heikentävät järkiperäisen metsätalouden harjoittamisen edellytyksiä. On jo metsätaloudelliselta kannaltakin valitettavaa, että tilojen osittamisvapauden seurauksena tällaisia viljelmiä jatkuvasti syntyy huomattavasti enemmän kuin mitä nykyisin asutustoimenpitein on mahdollista niiden elinkelpoisuutta parantaa. Myöskin metsäammattimiesten asiana olisi tukea sellaisen lainsäädännön aikaansaamista, jolla voitaisiin saada parannusta tällaisiin epäkohtiin. Sitä ajatusta, että pienmetsäomistuksessa nykyisin ilmenevät epäkohdat yleensä ratkaistaisiin muodostamalla näistä metsistä yhteismetsiä, ei voida monesta syystä pitää oloihimme sopivana, joskin tällainenkin ratkaisu määrätynlaisissa olosuhteissa saattaa olla hyvinkin tarkoituksenmukainen.

Asutustilojen arvopuukysymyksestä

Olavi Hyttinen.

Meillä harjoitetussa asutustoiminnassa on aina maanhankintalain säätämiseen v:een 1945 saakka noudatettu ns. kotitarvemetsäperiaatetta. Maatalouden harjoittamista varten tarkoitettulle viljelmälle on viljelystarkoituksiin käytettävän maan lisäksi pidetty tarpeellisena antaa metsämaata vain sen verran, mikä katsotaan tarvittavan tilan kotitarvepuun saantia varten. Kotitarvemetsäperiaatteesta on johtunut myös, että alueella olevaa sellaista puustoa, jota ei katsottu tarvittavan kotitarvekulutukseen, pidettiin tilalle tarpeettomana. Tämän vuoksi meillä säädettyihin vuokra-alueiden itsenäistämislakeihin ja asutuslakeihin onkin yleensä sisällytetty ns. arvopuiden hakkuuta koskevia säännöksiä. Niissä on arvopuiden poistaminen tilalta jätetty riippuvaksi joko asukkaan tai luovuttajan halusta taikka toimitusmiesten harkinnasta taikka määrätty suoraan, että määrätty arvopuut on aina tilaa muodostettaessa pidättävä maan luovuttajalle. Niinpä 15. 10. 1918 annetun vuokra-alueiden lunastamislain mukaan vuokramies sai lunastaa alueella kasvavat arvopuut, jotka maasta mitaten 1.2 m:n korkeudelta täyttivät vähintään 20 cm, käyvällä hinnalla, jos halusi. Ellei hän halunnut, oli vuokranantajan kuljetettava arvopuut pois määräajan kuluessa. Valtion metsämaiden asuttamisesta ja niillä olevain vuokra-alueiden lunastamisesta 20. 5. 1922 annetun ja sittemmin 20. 5. 1927 muutetun lain mukaan arvopuista, joiden läpimitta 6 m:n korkeudelta maasta on vähintään 18 cm ja joiden lunastamisen tilan yhteydessä harkitaan liiaksi korottavan tilan hintaa, oli määrättävä ne, jotka metsänhoidollisesti voitiin hakata, valtiolle pidätettäväksi ja määräajassa pois vietäväksi, jollei asukas halunnut niitä lunastaa käyvällä hinnalla. Myös 25. 11. 1922 muita kuin valtionmaita koskevan maan hankkimisesta asutustarkoituksiin annetun lain mukaan maan luovuttaja sai viedä pois arvopuut, joiden läpimitta 6 m:n korkeudelta maasta oli vähintään 18 cm, jos halusi. Milloin asukas ne lunasti, oli niistä suoritettava käypä hinta. Ominaista tuon ajan asutuslainsäädännön arvopuustoa koskeville säännöksille oli, ettei niissä juuri ollenkaan kiinnitetty huomiota niihin seurauksiin, mitä määrämittaisten puiden hakkuulla tilan metsästä tuli olemaan metsän metsänhoidolliseen tilaan. Määrämittaisten puuston hakkuuta edellyttäviä säännöksiä saatettiin asutuslakeihin sisällyttää vielä senkin jälkeen, kun yksityismetsälaki oli 11. 5. 1928 säädetty. Esim. 22. 5. 1931 annetussa laissa lisämaan antamisesta Kuusamon kunnassa oleville pienille tiloille sekä samassa kunnassa olevien viljelys- ja asuntoalueiden muodostamisesta itsenäiseksi tilaksi oli määrätty, että valtiolla on oikeus muodostettujen tilojen alueilta hakata ja pois kuljettaa kaikki puut, joiden läpimitta jakokunnassa metsätiliä varten luettaessa oli 6 m:n korkeudelta

maasta vähintään 22 cm. Niinikään muutettiin 18. 1. 1932 annetulla lailla valtion metsämaiden asuttamislakia uusiin tiloihin nähden niin, että tilalla olevat arvopuut, mikäli ne metsänhoidollisesti voidaan poistaa, jäävät aina valtiolle, ts. poistettiin asukkaan oikeus lunastaa tilan muodostamisen ja hinnoittelun jälkeen arvopuita. Että määrämittahakkuun periaatetta, huolimatta sen vahingollisesta vaikutuksesta metsän tilaan edelleen pidettiin hyväksyttävänä asutustiloja perustettaessa, osoittaa asutuslainsäädännön tarkistamista ja eräitä muita toimenpiteitä asutustoiminnan edistämiseksi tutkimaan asetetun komitean mietintö v:lta 1933, jossa maan hankkimista asutustarkoituksiin valtion maasta koskevista perusteluissa mm. on mainittu: »Jos valtion maasta asutustarkoituksiin luovutettavalla alueella kasvaa arvopuita, olisi ne tarpeellisia rakennuspuita lukuunottamatta pidättävä valtiolle. Täten välttyttäisiin siitä, että hakijat keinoittelutarkoituksessa lunastavat itselleen arvopuita, joita he eivät tarvitse tilansa kunnostamiseen.» Erikoisperusteluissaan arvopuiden pidättämistä koskevalle ehdotukselle komitea lisäksi on huomauttanut siitä taloudellisesta vaarasta, johon lunastaja saattaisi joutua, jos hänen lunastettavakseen tulee sellaisia arvopuita, joita hän ei tarvitse rakennuspuiksi ja arvopuiden hinnoissa arvioimisen jälkeen tapahtuisi laskua. Em. komitean esityksestä uuteen v:n 1936 asutuslakiin, joka vieläkin on voimassa, kuitenkin tuli sellainen muutos, että vain sellaiset 6 m:n korkeudelta maasta mitaten vähintään 18 cm täyttävät arvopuut, joita ei tarvita rakennuspuiksi ja joiden hakkaamisen ei ollut katsottava olevan ristiriidassa yksityismetsän käytöstä voimassa olevien säännösten kanssa, saatiin pidättää maan luovuttajalle.

Uusittu säännös arvopuiden pidättämisestä näytti takaavan, että tulos muodostuisi järkipäisen metsän käsittelyn vaatimuksia vastaavaksi.

Osoittautui kuitenkin, että asutustilojen metsiä käytännössä edelleen käsiteltiin niin, ettei arvopuiden merkitsemiseen perustuvia hakkuuta voitu kaikissa tapauksissa pitää yksityismetsälain säännösten kanssa sopuisina. Tämä lienee johtunut siitä, että merkitseminen, kun asutustarkoituksiin käytettävät metsät yleensä olivat vanhoja valtion metsiä, toimitettiin tilan koko metsämaalla suoritettavaa uudistushakkausta silmälläpitäen. Yksityismetsälain ja järkipäisen metsänhoidon periaatteiden mukaan tällaisen tukkipuita käsittävän hakkuun jälkeen olisi uuden puusukupolven aikaansaamiseksi alueella ollut useinkin välittömästi suoritettava myös arvopuita pienemmän puuston hakkuu sekä asianmukaiset uudistusalan kunnostamistoimenpiteet. Näin ei käytännössä kuitenkaan menetely eikä olisi voitukaan menetellä, koska tilan kotitarvepuun saanti olisi vaikeutunut pitkäksi aikaa ja koska uudistusalan kunnostamistöiden suorittamiseen ei olisi ollut edellytyksiä. Toisaalta ei myöskään asukasta voitu velvoittaa suorittamaan näitä toimenpiteitä. Seurauksena arvopuiden merkitsemisessä noudatetusta menettelystä oli, että yksityismetsälain edellyttämät toimenpiteet jäivät epämääräiseksi ajaksi suorittamatta.

Epäkohdan korjaamiseksi muutettiin 20. 12. 1954 annetulla asetuksella asutuslain toimeenpanosta 22. 12. 1937 annetun asetuksen 71 § sellaiseksi, että asutustoimikunnan tai sen asutusviranomaisen, joka vahvistaa asutus suunnitelman, on pyydettävä tarpeen vaatiessa ao. metsänhoitolautakunnalta lausunto siitä, onko asutuslain 58 §:ssä tarkoitettujen rakennuspuiden ja arvopuiden merkitseminen suoritettu niin, ettei merkitsemiseen perustuva

hakkuu ole ristiriidassa yksityismetsän käytöstä voimassa olevien säännösten kanssa. Tarkemmat ohjeet asetuksen soveltamisesta antoi maatalousministeriö 12. 1. 1955 metsähallitukselle lähetetyssä kirjeessä (N:o 1 140/267—55 Rf. 277) määräten, että ko. lausunto on, kunnes toisin määrätään, aina, milloin muodostetun tilan metsämaalta on pidätetty ko. arvo-puita tai leimattu muille samaan asutussuunnitelmaan kuuluville tiloille rakennuspuita, liitettävä toimituksen asiakirjoihin.

On luonnollista, kuten asetuslain toimeenpanoasetuksen 71§:n 2 momentti edellyttääkin, että metsänhoitolautakunta on yksityismetsälain valvovana ainoa elin, joka voi luotettavalla tavalla selvittää, milloin metsän on arvopuiden hakkuun jälkeen katsottava jäävän yksityismetsälain edellyttämään metsänhoidolliseen tilaan. Jotta ratkaisujen perusteet lausuntoja annettaessa muodostuisivat mahdollisimman yhdenmukaisiksi, antoi Keskusmetsäseura Tapio metsänhoitolautakunnille 2. 12. 1955 lähettämässään kirjeessä n:o 305 lähemmät ohjeet aiassa. Näiden ohjeiden mukaan on kysymys siitä, mikä arvopuusto on poistettavissa muodostettavan asutus-tilan metsästä, ratkaistava samalta pohjalta kuin jos kysymyksessä olisi tavallisesta yksityismetsästä tehdyn arvopuiden myyntiä koskevan sitoumuksen täyttäminen, mutta kuitenkin niin, että otetaan huomioon se olennainen rajoitus, ettei yksityismetsälain 2 §:n mukaisen uudistussuunnitelman tekemiseen muodostettavalle asutustilalle ole edellytyksiä ja ettei muutenkaan ole mahdollista suorittaa leimausta edellyttämällä, että arvo-puuta pienempi puusto hakkuun jälkeen poistettaisiin ja uudistusalat asianmukaisesti kunnostettaisiin. Tästä johtuen esim. uudistushakkausta voidaan käyttää vain silloin, kun arvo-puuta pienempää puustoa ei ole ja kun hakkausalan raivaus ei ole tarpeellinen. Sanotussa kiertokirjeessä eri tapausten varalle annettujen ohjeiden mukaan valtiolle pidätettäväksi arvo-puiksi ja muille samaan asutussuunnitelmaan kuuluville tiloille tuleviksi rakennuspuiksi voidaan merkitä:

1. Puhtaasti harvennusvaiheessa olevista keskenkasvuisista metsiköistä ainoastaan niissä mahdollisesti esiintyvät selvästi metsikön eri puujaksoon kuuluvat ylispuut.
2. Kypsyyvistä, mutta ei vielä uudistamiskelpoisista metsiköistä ne puut, jotka normaalin valtapuuston väljentäminen edellyttää.
3. Uudistamiskelpoisista metsiköistä, joihin tulee jäämään hakattavaa ja raivattavaa pienpuustoa, ne puut, joita ei tarvita tukkipuu- tai suoju- puusasennon muodostamiseksi.
4. Uudistamiskelpoisista metsiköistä, joissa pienpuuston hakkaus ja raivaus on suoritettu, ne puut, joita ei tarvita alueen riittävää siementä- mistä tai taimiston suojaamista varten. Avohakkaukseen johtavaa mer- kintää ei saa suorittaa muulloin kuin poikkeustapauksissa, jos on kysy- myksessä järeää puustoa kasvavat hyvälaatuiset korpisuot.
5. Riittävästi taimettuneilta alueita voidaan merkitä uudistumisen aikaan saanut puusto kokonaan.

Mitä viimeksi mainittuun ohjeen kohtaan tulee, on ilmeistä, että se kirjaimellisesti toteutettuna, jos kysymyksessä on tapaus, jossa tilan tai lisäalueen metsä sattuu olemaan pääasiassa vanhaa jo riittävästi taimettu- nutta uudistusaluetta, vaarantaa lain edellyttämän jatkuvan kotitarve- puun saannin tilalle. Tämän vuoksi olisi tällaisissa tapauksissa, mikäli sellaisia esiintyy, otettava huomioon myös lain tarkoitus.

On luonnollista, että em. Kms. Tapion metsänhoidollisia ohjeita voidaan soveltaa myös muiden asetuslakien, kuten maanhankintalain soveltami- sesta eräissä tapauksissa 28. 1. 1955 voimaan tulleen ns. lisämaalain toi- meenpanossa, jolloin kuitenkin on puita merkitäessä metsänhoidollisten seikkojen lisäksi huolehdittava siitä, ettei puita merkitä poistettavaksi enempää kuin ko. laissa tarkoitettu kestävä hakkuumäärä sallii.

Kms. Tapion ohjeiden perusteella voidaankin odottaa, että arvopuiden pidättämisessä v:n 1936 asetuslain mukaisissa toimituksissa saadaan va- kiintumaan sellainen menettely, jonka ao. metsänhoitolautakunta voi hyväksyä.

On selvää, ettei määrämittaisen puuston hakkuulla yleensä koskaan päästä sellaisiin metsän käsittelymuotoihin, että tulos täydellisesti vastaisi hyvän metsänhoidon vaatimuksia. Kun asutuslaeissa esiintyvät määrä- mittaisen puuston hakkuuta koskevat säännökset aina ovat omansa asetta- maan metsäammattimiehen käytännössä epäkiitollisen tehtävän eteen, on toivottavaa, että uudessa lainsäädännössä päästäisiin sellaisiin puustoa koskeviin määräyksiin, että arvopuiden pidätystä ei enää suoritettaisi, vaan puusto kokonaisuudessaan jätettäisiin maan saajan lunastettavaksi.

Asutustiloilta pidätettävien arvopuiden merkitseminen ja leimaus toi- saalta niihin sisältyvän määrämittahakkuun periaatteen vuoksi ja toisaalta hyvän metsänhoidon vaatimusten vuoksi muodostuu metsäammattimie- helle epäkiitolliseksi tehtäväksi. Jotkut ammattimiehet ovat katsonet, että näissä hakkuissa voitaisiin jossakin määrin poiketa metsänhoidollisista vaatimuksista. Tästä huolimatta kuitenkin määrämittahakkuuseen joh- tavissa merkitsemisissä ja leimauksissa on aina viime kädessä noudatettava vain niitä periaatteita, jotka tarkoittavat metsän parasta.

Arvo- ja rakennuspuiden merkitseminen asutustilojen metsissä.

P. Piepponen.

Asetuslain toimeenpanosta 22. 12. 1937 annetun asetuksen 71 § on joulukuussa 1954 annetulla asetuksella muutettu.

Muutetussa 71 §:ssä sanotaan mm:

»Asetuslain 58 §:ssä tarkoitettujen rakennuspuiden ja arvopuiden merkitseminen on suoritettava niin, ettei merkitsemiseen perustuva hakkuu ole ristiriidassa yksityismetsän käytöstä voimassa olevien säännösten kanssa, ja pyytäköön asutustoimikunta tai se viranomainen, joka vahvistaa asutussuunnitelman tästä tarpeen vaatiessa asianomaisen metsänhoitolautakunnan lausunnon.»

12. 1. 1955 antamassa ohjekirjeessään on maatalousministeriö määrännyt, että edellä mainitunlainen metsänhoitolautakunnan lausunto on hankittava aina, kunnes toisin määrätään. Tämä siksi, että saataisiin vakiinnutetuksi arvopuiden merkinnässä sellainen menettely, jonka metsänhoitolautakunta voisi hyväksyä.

Ensimmäisen kerran jouduttiin Pohjois-Karjalan metsänhoitolautakunnan toimesta suoritamaan rakennus- ja arvopuiden merkinnän tarkastus ja antamaan tarkastuksesta lausunto syyskesällä 1955.

Tarkastettavia metsiä oli kaksi, jotka molemmat poikkesivat puustojensa puolesta melkoisesti tavallisista yksityismetsistä, olihan jako- ja arviokirjan metsäselostuksen mukaan toisella tilalla yli 120 v. metsien osuus n. 70 % lopunkin ollessa yli 60-vuotista ja toisellakin tilalla oli tilanne suunnilleen samanlainen.

Näiltä tiloilta oli luovuttajalle jäävinä arvopuina ja rakennuspuina merkitty poistettavaksi kaikki arvopuun mittaiset puut. Ratkaisu oli perin selvä. Yhtä selvältä tuntui kuitenkin yksityismetsälain valvojasta, ettei suoritettuna merkinnän mukainen hakkuu voinut olla sopusoinnussa yksityismetsän käytöstä voimassa olevien säännösten kanssa.

Ennen ensimmäisen lausunnon antamista katsoi metsänhoitolautakunta kuitenkin parhaaksi pyytää asiantuntija-apua Keskusmetsäseura Tapiosta ja siinä mielessä järjestettiin edellä mainittuihin metsiin retkeily, jolle osallistuivat tri Kalela ja metsänhoitaja Suominen Tapiosta, asutustarkastaja, paikallisen hoitoalueen metsänhoitajat sekä metsänhoitolautakunnan metsänhoitajat.

Tällä retkeilyllä käytiin keskustelua niistä linjoista, joita arvo- ja rakennuspuiden merkinnässä olisi seurattava ja samalla esitettiin metsänhoitolautakunnan taholta toivomus, että keskusmetsäseura antaisi kirjalliset ohjeet niin merkinnässä käytettävistä periaatteista kuin lausunnon antamiseen liittyvistä kysymyksistä.

Maatalousministeriön, metsähallituksen sekä keskusmetsäseuran kesken käytyjen neuvottelujen mukaisesti antoi keskusmetsäseura joulukuun alussa 1955 metsänhoitolautakunnille asiaan liittyvän ohjeen.

Metsänhoitolautakunnan määräämänä olen suorittanut tarkastuksen kaikkiaan 19 tilalla, joista todettakoon, että merkinnän hyväksyvä lausunto on annettu 2 tapauksessa, muissa tapauksissa on esitetty merkinnän korjausta.

Mainittakoon, että näillä tiloilla oli merkitty arvopuuston runkomäärästä keskimäärin 90 % poistettavaksi.

Tapion ohjekirjeessä suositeltiin käytäntöön menettelyä, että asutustoimikunnan taholta (hoitoalueen) jo ennen puiden merkitsemistä otetaan yhteys metsänhoitolautakuntaan ja pyydetään sen toimihenkilöä yhdessä merkinnän suorittajan kanssa suunnittelemaan arvopuiden merkintä.

Tätä suositusta on noudatettukin ja nyt on päästy siihen, ettei merkintä-tarkastus-lausunto, korjaus-tarkastus-lausunto tietä ole enää tarvinnut käydä, vaan on päästy oikotietä suunnittelu-leimaus-tarkastus-lausunto.

Kesällä 1956 tehtiin retkeily, jolle osallistui metsähallituksen maankäyttöosaston, piirikuntakonttorin, hoitoalueen ja asutusiasiaosaston miehiä sekä allekirjoittanut metsänhoitolautakunnasta.

Retkeily tehtiin jo aikaisemmin mainittuihin metsiin ja keskusteltiin arvopuiden merkinnästä Tapiion antaman ohjekirjeen puitteissa. Mielestäni pääsimme asiasta täyteen yksimielisyyteen.

Yhdessä suunnitelluista ja tarkastuksen jälkeen hyväksytyistä arvo- ja rakennuspuiden merkinnöistä on poisto-% runkomäärästä ollut keskimäärin 45 %.

Luonteenomaista miltei kaikille niille metsille, joita olen joutunut tarkastamaan on ollut, että ne ovat olleet suurimmaksi osaksi vanhoja ja yli-ikäisiä, joten uudistushakkuut puhtaasti metsänhoidollisessa mielessä tulisivat kysymykseen hyvin laajoilla aloilla.

Aivan poikkeustapauksia ovat olleet sellaiset metsät, joissa taimikoita ja nuoria ikäluokkia olisi ollut enemmän.

Tapion arvopuiden merkitsemisestä antamat ohjeet antavat mielestäni riittävän selvät suuntaviivat arvopuiden merkitsemisen periaatteista. Nämä Tapiion ohjeet lienevät olleet kaikkien läsnäolevien luettavana, joten toistaminen lienee tarpeetonta. Erilaisia tapauksia tulee luonnollisesti vastaan hyvinkin paljon, mutta uskoisin, että ohjekirjeestä löytyy periaatteellinen ratkaisu kaikkiin tapauksiin.

Suorittamani tarkastuksien perusteella näyttäisi siltä, että sen kaltaisista metsistä, jollaisia Pohjois-Karjalaan muodostetuilla tiloilla on, voitaisiin arvopuut merkitä poistettavaksi lähinnä täysin taimettuneilta alueilta sekä suoalueilta, joilla kasvaa pystyyn kuolevaa järeätä puuta. Mikäli merkinnän mukainen hakkuu tähtää harvennus-, väljennys-, tukkipuuasento- tai suojuspuuasentohakkuuseen, saa se usein kuolevien tai vikaanastien puiden poistamisen luonteen.

Metsänhoidollisessa mielessä olisi nähdäkseen onnellisinta, ettei arvopuiden hakkuuta tilan muodostamisen yhteydessä toimitettaisi lainkaan, vaan heti ensimmäisestä hakkuusta alkaen voitaisiin leimaukseen sisällyttää lähinnä pinotavaraa, jota metsien tila ensisijassa kaipaa.

Lopuksi vielä toivomus, että arvopuiden merkinnän tarkastuspyynnöt tehtäisiin hyvissä ajoin, että tarkastukset voitaisiin suorittaa lumettomana aikana.

Viljelyskelpoisuustutkimukset, niiden suoritus ja tulosten tiedoittaminen.

A. Kotiaho.

Asutushallituksen perustamisen aikoina olivat tiedot maassamme tarjoutuvista viljelysmahdollisuuksista hyvin puutteellisia ja suurin tietämättömyys vallitsi nimenomaan valtion metsämaista, joille asutuksen pääosan tuli suuntautua. Eri henkilöiden antamat arvostelut niistä osoittautuivat myös keskenään hyvin ristiriitaisiksi ja aiheuttivat monessa tapauksessa jopa suorastaan epäonnistumisiakin mm. asutusalueita suunniteltaessa. Laskelmien teko maamme eri osissa tarjoutuvista asutusmahdollisuuksista kävi niiden pohjalla myös täysin mahdollottomaksi. Tästä johtuen v. 1922 asutushallituksen taholta käännyttiin silloisen Suomen Suoviljelysyhdistyksen puoleen pyynnöllä saada mainitun yhdistyksen taholta asutushallituksen toimeksiannosta suoritettavilla maastotutkimuksilla selvityksiä viljelysmahdollisuuksista eri osissa maata. Mainittu yhdistys oli jo vuosisadan alusta suorittanut perusteellisia tutkimuksia soiden käyttökelpoisuuden selvittämiseksi ja myös laajoja kenttätutkimuksia. Näin saivat v:sta 1923 alkunsa silloin suotutkimusten, sittemmin viljelyskelpoisuustutkimusten nimellä käyneet maastotutkimukset, joita Suoviljelysyhdistys suoritti vv. 1923—44 ja joita on v:sta 1945 alkaen jatkuvasti hoidettu ASO:n taholta, nykyisin maanlunastusjaoston toimesta.

Maan viljelyskelpoisuutta selvitettäessä on luonnollisesti tärkein kysymys ratkaista, millainen maaperä on meikäläisissä olosuhteissa katsottava kelpaavan viljelykseen, mikä pidettävä siihen kelpaamattomana. Tässä yhteydessä kiinnitettäköön huomio maamme vielä toistaiseksi harvaan asutukseen ja vähäiseen jo viljelykseen otettuun maa-alaan. Niistä johtuen meillä on ollut mahdollisuuksia jossakin määrin viljelyskelpoiseksi hyväksyttävien maalaajien valintaan. Mm. ei ole ollut toistaiseksi syytä asutustoiminnan yhteydessä hyväksyä viljelyskelpoiseksi sellaisia rahkasoita, joita keski-Euroopassa pidetään nykyisin varsin arvokkainakin viljelysmaina. Kivennäismailla vallitseva moreenimaa sen sijaan on suurimassa osassa maattamme liian kivistä ainakin laajempien viljelysten rai-vaamiselle.

Maamme etelä- ja pohjoisosien erilaiset ilmastolliset olosuhteet ovat myös tekijöitä, joihin maaperän ohella olisi kiinnitettävä huomiota maatilatalouksia suunniteltaessa. Toisaalta voidaan sanoa, että nämä seikat vaikuttavat pääasiassa vain maataloustuotannon suuntaukseen. Etelässä voidaan viljellä vaativampia viljelyskasveja ja pitkän kasvukauden vaativia lajikkeita, pohjoisessa on tyydyttävä lyhyeen kasvukauden rajoittamiin viljelyskasveihin ja niiden aikaisiin lajikkeisiin sekä suunnattava tuotanto lähinnä rehuviljelykseen karjataloutta varten.

Monasti on huomautettu, että tie- ja kuivatuskustannukset, tonttipaikkojen ja metsämaan riittävyys ym. tekijät olisi myös huomioitava maan viljelyskelpoisuutta arvosteltaessa. Nämä ovat kuitenkin ainakin pääosiltaan maan ajankohtaiseen käyttökelpoisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja voivat osittain myöhemmin myös muuttua. Niinpä kaukana erämaassa oleva alue voi läpikulkuteiden teon, voimalaitosten perustamisen tms. syistä joutua myöhemmin varsin lähelle kulkuyhteyksiä ja sen kuivatusmahdollisuudetkin muuttua, tonttipaikkojen puutteesta hylätty alue voi saada käytön suurviljelmänä jne. Maan viljelyskelpoisuus on arvosteltava vain sen viljelyksessä käsiteltävien osien tarjoamien viljelysedellytysten mukaan ja viljelyskelpoiseksi havaittujen alueiden hyväksikäyttö on ratkaistava erikseen.

Viljelyskelpoisuustutkimusten arvosteluissa kivennäismaat on jaettu kolmeen luokkaan ja suomaat jo v:sta 1923 alkaen aluksi neljään, sittemmin varsin pian viiteen viljelysarvoluokkaan. Tyydytyksellä on merkille pantava se kaukonäköisyys, mikä tässä toimenpiteessä kuvastuu. Voihan käydä niin, että nykyisestä viljelyskelpoisuusrajasta on viljelysalan laajuudessa ainakin maamme eteläosissa aihetta joskus luopua. Tutkimustulokset ovat silloinkin käyttökelpoisia, sillä niissähän ilmaistaan suomaista viisi luokkaa, joista vain kolme ylintä pidetään nykyisen käsityksen mukaan viljelyskelpoisina. Selostuksissa esitetään lisäksi vielä kukin luokka kahtia jaettuna. Karttaesityksissä nykyisin ilmaistaan myös jo tässäkin mielessä viljelyskelpoisuusrajan, tyydyttävä luokan alapuolelta välttäväloukka kahtia jaettuna. Kivennäismaiden luokittelussa käytetyn 3-luokkaisen jaoittelun täydennyksenä kuvioittaisissa selostuksissa ilmaistaan paitsi maalajia myös sen kivisyys asteikkona 0—3 tai tarkemmin 0, 0—1, 1, 1—2, 2, 2—3 ja 3.

Eri maalajien viljelyskelpoisuusarvostelut perustuvat niiden fysikaalisten ja kemiallisten ominaisuuksien ohella kasvinviljelyskoetoinnassa saatuihin tuloksiin ja havaintoihin. Suomaitten osalta kiinnitetään hyvin suuri huomio suokasvien ja niiden muodostamien suokasviyhdyksien eli suotyyppien merkitykseen soiden luontaista hyvyyttä, boniteettia ilmaisevina tekijöinä. Huomautettakoon tässä yhteydessä, että aikaisemmin käytetyn soiden boniteettijaoittelun asemasta nykyisin suot jaetaan viljelysarvoluokkiin sen vuoksi, että erinäisissä tapauksissa, mm. ohuen turverroksen vallitessa, eivät boniteetti- ja viljelyskelpoisuusluokka käy useinkaan yksin. Boniteetiltaan korkeata luokkaa oleva alue voi olla kivikoisena täysin viljelyskelvoton ja myös päinvastoin hyvä pohjamaa voi oikeuttaa boniteetiltaan alhaista luokkaa olevan alueen arvosteltavaksi viljelyskelpoiseksi. Aikaisemmassa boniteetti- ja luokittelussa arvostelu oli sama, mutta käytettiin väärin boniteetti-sanaa maan viljelyskelpoisuutta arvosteltaessa.

Viljelyskelpoisuustutkimukset suoritettiin v:en 1943 saakka pääosiltaan ns. linjatutkimuksina. Niiden ohella pieneköjä alueita tai pienikuvioista maastoa tutkittaessa siirryttiin vähitellen yhä laajenevassa määrin alueitten kuvioittaiseen tutkimukseen ja tämä tutkimustapa tuli vallitsevaksi v:sta 1944 alkaen.

Maastossa tehdyt havainnot kasvillisuudesta, suo- tai metsätuypista, maalajista, turpeen maatumisasteesta, maaperän kivisyydestä ym. merkitään aina muistikirjaan arvostelutulosten tarkistamista varten. Mainitta-

koon, että nämä havainnot muodostavat nykyisin valtavan aineiston, jolla on hyvin suuri arvo ja jota käytetään varsinaisen käyttönsä ohella myös mm. tieteellisessä tutkimustyössä. Turvehavainnot suoritettiin linjatutkimuksilla pohjamaahan saakka, kuvioittaisilla tutkimuksilla ne on ulotettu yleensä vain 1 m:n syvyyteen. Tätä tutkimustyön nopeuttamiseen tähtävää toimenpidettä perusteltiin aikoinaan sillä, että maan viljelysarvon määräämisessä riittävät 1 m:n syvyyteen ulottuvat havainnot.

Tutkimustulosten tarkkuudessa on pyrkimyksenä ollut saada kartoilla esitetyksi kaikki noin 1 ha:n täyttävät eriarvoiset kuviot. Johtuen tutkijoina toimivien henkilöiden subjektiivisuudesta, on tuloksissa luonnollisesti havaittavissa erilaisuutta. Varsinkin kuvioittaisissa tutkimuksissa on yleinen havainto tutkijoitien pidättyminen merkitsemästä kartalle pienialaisia lisäkuvioita, josta johtuen varsinkin viljelyskelpoisissa suokuvioissa ovat useinkin mukana myös rahkoittuneet tai kiviset ohutturpeiset reunaosat. Kivennäismailla on myönnettävä myös tutkijoitien arvosteluissa esiintyvän liian suurta optimismia, josta johtuen viljelyskelpoisiksi merkityillä kuvioilla saattaa esiintyä myös liian kivisiä tai jyrkkärinteisiä osia ja varsinkin laajoilla välttäviksi merkityillä kuvioilla lienee useinkin lähinnä pyritty esittämään ne kuviot, joista osia voi tulla kysymykseen asutustilalle ns. välttämättömän kivennäismaan pellon raivaamisessa. Toisaalta on sanottava, että ilman maastossa suoritettava tarkistusmittauksia on näiden osien tarkempi rajoittaminen monasti käytännössä mahdotontakin.

Edellä esitettyjen tapausten vastakohtana on myös, tuotava esille, että tutkijoille on annettu yleisohje viljelyskelpoisten ja välttävien kuvioitten rajatapausten varalta, käyttää mieluummin alempaa arvosteluluokkaa. Tästä taas johtuu, että jouduttaessa joskus tutkimustuloksia tarkistamaan maastossa, on välttäviksi arvosteltuja osia voitu korottaa tyydyttäväluokkaan.

1920-luvulla ja vielä 1930-luvun alkuvuosina viljelyskelpoisuustutkimuksia suoritettiin varsin suurpiirteisen ohjelman mukaan. Silloisen asutushallituksen tutkimusten pääasiallisena tarkoituksena lieneekin ollut pistokokein pyrkiä saamaan selvityksiä maan viljelyskelpoisuudesta eri puolilla maata olevilta valtion metsämaita. Tutkimukset kohdistettiin silloin vain jonkin seudun pelkille soille. Tutkitut suot sijaitsivat varsin usein myös aivan hajallaan ja niiden väliset alueet jäivät kokonaan tutkimatta. Vähitellen lisääntyvä asutustilojen kysyntä, esitetyt asutusalueet tai niiden etsimistä edeltävät tutkimuspyynnöt sekä varavankiloiden perustamiset olivat sitten 1930-luvun puolivälin seuduilla vallitsevina tutkimusaiheina. Saman vuosikymmenen loppuvuosina esiintyi jo jossakin määrin myös v:n 1936 asutuslain mukaisten asutustoimikuntien esittämiä asutusalueitten muodostamiseksi tähtääviä tutkimuspyyntöjä ja lopulta tulivat tutkimusohjelmaan myös määrätuille seuduille kohdistuvat kaikkia valtion metsämaita käsittävät viljelyskelpoisuustutkimukset. Viimeksi mainittuja jatkettiin huomattavassa määrin myös sotavuosina. Maanhankintalain voimaantulon jälkeen v:sta 1945 tutkimustoiminta suuntautui miltei yksinomaan maanlunastuslautakuntien esittämille alueille, pääasiassa etelä- ja keski-Suomeen, sittemmin myös varsin huomattavassa määrin pohjois-Suomeen, Kuusamon, Sallan ja Petsamon siirtoväen sijoitusalueille. VV. 1949—50 alkoivat v:n 1936 lain toimeenpanon mukaiset tutkimukset jälleen saada jalansijaa ja senjälkeen ne ovatkin muodostaneet enemmistön tai olleet miltei yksinomaisten aiheena viljelyskelpoisuustutkimuksille.

Tutkimuspyyntöjä ovat nykyvuosina esittäneet asutustarkastajat, kuntien asutusalautakunnat ja v:n 1936 asutuslain toimeenpanon mukaiset asutustoimikunnat. Lisäksi ovat eräät tiesuunnitelmat ja varsinkin v:n 1936 asutuslain mukaan haetut hajatilat aiheuttaneet paljon työtä tutkimuksilla.

Selvityksenä edellä mainittujen asutustoimikuntien taholta tehtäviin tutkimuspyyntöihin tuotakoon esille, että pyyntö on osoitettava asutusasiainosastolle. Pynnössä tulisi selvittää tutkittava alue viitaten a.o. hoitoalueen karttoihin, ja niiden osastoihin esim. seuraavasti: Iso Ruosuon — Takasuon seutu, Pudasjärven hoitoalue 4 karttalehti v:lta 1928, osastot 29—31. Tutkittavan alueen likimääräinen pinta-ala olisi myös hyvä esittää. Tutkimuspyynnöt olisi toimitettava asutusasiainosastoon yleensä maaliskuun loppuun mennessä. Jos tutkimusalueita on useampia, olisi niistä esitettävä kiireellisyysjärjestys.

Tutkimukset pyritään hoitamaan tasapuolisesti eri pyyntöjen kesken järjestämällä samanaikaisesti niitä eri tahoille. Varsinainen kenttätyö aloitetaan kesän tulosta riippuen kesäkuun aikana. Sitä ennen voidaan kuitenkin varsin rajoitetuissa puitteissa suorittaa kiireellisiä kenttätutkimuksia.

Viljelyskelpoisuustutkimuksiin käytettävissä olleen varsin suppean määrärahan puitteissa on kesäkausina saatu viime vuosina tutkituksi 120—150 000 ha maata.

Kenttätöistä voidaan järjestää tarkistamattomat tulokset käytettäväksi välittömästi töiden päätyttyä. Lopulliset kartat ja lausunnot valmistetaan vasta kenttätyökauden päätyttyä seuraavan talvikauden aikana.

Tutkijavoimina käytetään kesäkaudeksi palkattuja viljelyskelpoisuustutkijoita, maa- ja metsätalouden opiskelijoita, niihin luettuina myös maanmittaus- ja maanviljelysinsinööreiksi opiskelevat, sekä luonnontieteen opiskelijoita ja loppututkintonsa näillä opintosuunnilla suorittaneita henkilöitä. Maanlunastusjaoston esittelijät osallistuvat myös itse tutkimusryhmien johdon ohella kenttätöihin. Kesätutkijat saavat teoreettisen koulutuksensa kevättalven aikana maanlunastusjaoston järjestämällä kurseilla, joiden jatkona seuraavat kenttäkurssit sopivaksi katsotulla seudulla maastossa.

Kesätutkijoitien laatimat lausunnot ja arvostelut tarkistetaan kenttämuistiinpanojen avulla talven aikana. Jo kesäkauteina suorittaa tutkijaryhmän johtajana toimiva maanlunastusjaoston esittelijä myös tarkistus-havaintoja osilla tutkimusalueita.

Maanlunastusjaostossa laaditaan nykyisin kaikilta tähänastisilta viljelyskelpoisuustutkimuksilta viljelyskelpoisuuskarttojen nimellä kutsuttuja yhteenvetokarttoja. Mikäli suinkin mahdollista, tulevat tästä alkaen kaikki tutkimustulokset piirettäväksi suoraan näille kartoille, jolloin tutkimustuloksia esitettäessä uusien tutkimustulosten ohella tulevat mukaan myös kaikkien aikaisempien karttalehden alueella toimitettujen viljelyskelpoisuustutkimuksien tulokset.

Viljelyskelpoisuuskartat laaditaan, mikäli mahdollista, mittakaavaan 1 : 20 000. Ne käsittävät yleensä vain valtion metsämaita, mutta yhdistetään niihin myös muitten omistuksessa olevia alueita, mikäli niillä on suoritettu viljelyskelpoisuustutkimuksia ja niitä koskevat kartat voidaan liittää yhteen valtion maitten karttojen kanssa.

Niissä esitetään kultakin tutkimukselta karttakuviot numeroituina ja varustettuina, mikäli suinkin kuvioille mahtuu, maalajimerkinnällä sekä viljelysarvoluokittelua ilmaisevalla viivoituksella. Lisäksi laaditaan kustakin tutkimuksesta lausunto, jossa tutkimusalueen paikallistamista koskevien tietojen ohella esitetään kuvioittaiset tiedot ja arvostelut, yhteenvetotilasto viljelysarvoluokittelusta sekä alueen yleinen arvostelu.

Kun hoitoalueiden kartoista huomattava osa on laadittu joko mittakaavaan 1 : 40 000 tai 1 : 50 000, aiheuttaisi tutkimusmerkintöjen teko pienialaisille karttakuvioille epäselvyyksiä kartan tulkinassa. Tämän vuoksi niistä on otettu fotostaattisuurennot 1 : 20 000 viljelyskelpoisuuskarttojen pohjakartoiksi. Kartan suurentamisesta mainitaan tutkimuslausunnossa. Viljelyskelpoisuuskartat on jaettu karttalehtiin maanmittaushallituksen nykyisin kaikissa valmistettavissa kartoissa käyttämän lehti-jaoittelun mukaan. Kun pohjakarttoina käytetyt hoitoalueiden kartat ovat monilta osiltaan varsin epätarkkoja, ei säännöllistä ruudukkoa ole voitu jatkaa laajemmille alueille vaan on se ollut laadittava erikseen kussakin kunnassa. Kustakin kunnasta laaditaan viljelyskelpoisuuskarttoihin lehtijakokartta.

Viljelyskelpoisuuskarttoja on jo valmistunut Ranuan, Kuivaniemen ja Simon kunnista kokonaisuudessaan. Samoin ovat jo Pudasjärven ja Pelkosenniemen kunnat miltei valmiita v:n 1955 tutkimuksiin saakka. Suuria osia Tervolan, Rovaniemen, Pellon, Kolarin ja Sodankylän kunnista on myös jo piirretty. Tämän talven aikana on suunniteltu ja osittain aloitettukin piirtää Taivalkosken, Suomussalmen, Hyrynsalmen ja Kuhmon kuntien karttoja. Erillisiä lehtiä on piirretty ja joudutaan piirtämään myös useista muistakin kunnista.

Viljelyskelpoisuuskartat jaetaan sitä mukaa kuin niitä valmistuu, asutustarkastajille, kuntien asutuslautakunnille ja tarpeen vaatiessa v:n 1936 asutuslain mukaisille asutustoimikunnille.

Huomautettakoon lisäksi karttojen jakeluun nähden, että karttakopioon merkitään vuosiluku, joka ilmaisee, mihin saakka suoritettut tutkimustulokset ovat siihen merkityt. Kun myöhemmät lisätutkimukset ovat lisätyt kullekin lehdelle, toimitetaan niistä uudet kopiot vakinaisessa jake-lussa mainituille tahoille.

Kun karttojen valmistuksessa on käytettävissä varsin rajoitettu piir-täjä-määrä, ei kokonaisista kunnista ole mahdollisuuksia toimittaa nopeasti kaikkia tutkimustuloksia käyttöön. Tämän vuoksi olisi viljelyskelpoisuus-tutkimuksien tuloksia haluttaessa toistaiseksi pyrittävä ne pyytämään samaan tapaan kuin tutkimuspyynnöt, siis viittaamalla hoitoalueen kartta-lehteen ja osastoon. Niissä kunnissa, joista viljelyskelpoisuuskarttojen lehtijakokartat ovat käytettävissä, voidaan tilaus suorittaa myös sen osoittamaan karttalehteen viitaten. Kun eri vuosien tutkimuksilta on aikaisemmin laadittu myös valokopiointiin soveltuvia karttaotteita, voi-daan piirtämistyön viivästyessä myös niitä mahdollisesti käyttää tutkimus-tulosten tiedoittamisessa.

Lausuntojäljennösten kirjoitustyön säästämiseksi olisi lausuntoja ha-luttaessa rajoitettava niitä koskevat pyynnöt vain välttämättömiin tutki-muksiin. Yleiskuva asutusmahdollisuuksistahan käy jo ilmi viljelyskel-poisuuskarttoistakin.

Vv. 1923—55 suoritettujen viljelyskelpoisuustutkimusten jakaantuminen maalajeittain eri maanviljelysseurojen alueilla.

Maanviljelys- tai talousseura	Tutkimus-lukumäärä	Kivennäismaat ha	Soistuneet maat ha	Suomaat ha	Kokonais-pinta-ala ha
Etelä-Pohjanmaa	272	24 456	3 474	47 683	75 613
Hämeen läänin	348	9 935	152	6 421	16 508
Hämeen-Satakunnan	242	11 189	251	4 535	15 975
Itä-Hämeen	290	18 641	338	9 133	28 112
Kajaanin	994	144 570	26 630	146 327	317 527
Keski-Pohjanmaan	359	167 458	3 632	41 291	212 381
Keski-Suomen	556	34 463	7 025	34 518	76 006
Kuopion	363	48 890	12 344	58 577	119 811
Kymenlaakson	77	13 051	—	4 992	18 043
Lapin	381	115 720	16 828	114 405	246 953
Länsi-Karjalan	42	8 519	39	3 571	12 129
Mikkeliin	331	22 867	3 831	19 167	45 865
Nyländs svenska	121	4 989	—	2 449	7 438
Oulun läänin	1 354	276 767	58 420	318 182	653 369
Peräpohjolan	1 783	387 712	63 385	422 992	874 089
Pohjois-Karjalan	633	69 496	10 277	88 635	168 408
Satakunnan	427	26 782	1 966	41 901	70 649
Uudenmaan läänin	181	9 216	27	3 700	12 943
Varsinais-Suomen	91	6 602	135	4 604	11 341
Österbottens svenska	3	197	11	981	1 189
Yhteensä	8 848	1 401 520	208 765	1 374 064	2 984 349

Vv. 1923—55 viljelyskelpoisuustutkimuksilla tavattujen viljelyskelpoisten alueiden jakaantuminen maalajeittain eri maanviljelysseurojen alueilla.

Maanviljelys- tai talousseura	Viljelyskelpoiset maat			Suolaista %	Kokonais-alasta %
	soist. ja kivenn. maata ha	suomaata ha	yhteensä ha		
Etelä-Pohjanmaa	611	5 780	6 391	12.1	8.7
Hämeen läänin	5 015	3 081	8 096	47.1	49.0
Hämeen-Satakunnan	2 628	1 360	3 488	30.0	21.8
Itä-Hämeen	6 634	3 749	10 383	41.0	36.9
Kajaanin	8 949	31 811	40 760	21.7	12.8
Keski-Pohjanmaan	376	6 113	6 489	14.8	3.1
Keski-Suomen	3 639	9 242	12 881	26.8	16.9
Kuopion	3 526	11 517	15 043	19.7	12.5
Kymenlaakson	5 076	2 122	7 198	42.5	39.9
Lapin	4 031	64 507	68 538	56.4	27.8
Länsi-Karjalan	630	931	1 561	26.1	12.9
Mikkeliin	2 592	6 263	8 855	32.7	19.3
Nyländs svenska	851	1 128	1 979	46.1	26.6
Oulun läänin	15 133	121 357	136 490	38.1	20.9
Peräpohjolan	12 167	202 188	214 355	47.8	25.5
Pohjois-Karjalan	8 287	19 297	27 584	21.8	16.4
Satakunnan	1 716	6 817	8 533	16.3	12.1
Uudenmaan läänin	5 199	1 857	7 056	50.2	54.8
Varsinais-Suomen	584	1 576	2 160	34.2	19.0
Österbottens svenska	—	—	—	—	—
Yhteensä	87 144	500 696	587 840	36.4	19.7

Tilan tai lisämaan perustaminen, teknilliset ja kannattavuusnäkökohdat.

Urho Karisto.

Tämän alustuksen aiheeksi on ohjelmaan merkitty: »Tilan tai lisämaan perustaminen, teknilliset ja kannattavuusnäkökohdat». Neuvottelupäivien luonteesta johtuen asian käsittely rajoitetaan tässä lähinnä niihin näkökohtiin ja kysymyksiin, jotka esiintyvät asutustehtävissä, asutussuunnitelmaa laadittaessa.

Teknilliset ja kannattavuuskysymykset tulevat eteen jo heti siinä vaiheessa, kun joudutaan ratkaisemaan, onko ryhdyttävä asutussuunnitelman laatimiseen lainkaan vaiko luovuttava siitä teknillisten ja kannattavuusedellytysten puuttuessa. Toiseksi sanotut kysymykset tulevat harvittaviksi yksityiskohtaista suunnitelmaa laadittaessa, minkä onnistumiselle niiden oikein ratkaiseminen on perustekijä.

Asutussuunnitelman laatimisen perusedellytykset.

Sen, onko asutussuunnitelman tekoon lainkaan ryhdyttävä, ratkaisee sitä laatimaan määrätty toimielin kokonaisuudessaan alkukokouksen ja alkukatselmuksen nojalla. Sen tulee näet muodollisten maansaantiehtojen täyttämisen lisäksi todeta asutussuunnitelman laatimisen perusedellytysten olemassaolo. Nämä voidaan keskittää lähinnä seuraaviin toteamuksiin silloin, kun hakemuksen kohteena on viljelystila:

1. haetulla tai suunnitellulla alueella on oltava riittävä määrä viljeltyä- tai viljelykelpoista maata, josta ainakin osa kivennäismaata, ja sopiva talouskeskuksen paikka viljelykelpoisten maiden läheisyydessä; huomattava on, että viljelykelpoisen maan tulee olla sitä sekä laatunsa että kuivatusmahdollisuutensa puolesta;
2. tilalle välttämätön metsämaan on oltava saatavissa kohtuullisen matkan päästä talouskeskuksesta lukien; ja
3. viljelykelpoisten maiden ja suunnitellun talouskeskuksen paikan tulee olla entisten teiden yhteydessä tai sijaita siten, että niiden yhdistäminen ennestään olevaan tieverkkoon on kannattavaa tai ei tuota ainakaan kohtuuttomia kustannuksia.

Milloin asutussuunnitelma koskee lisämaata tai muunlaista tilaa, tulee edellämainituista tekijöistä aina sillä kertaa oleellisten olla olemassa. Asuntotontin sekä asunto- tai asuntoviljelystilan ollessa kysymyksessä on lisäksi varmistettava ennen niiden perustamiseen ryhtymistä välttämättömien ulkopuolisten työnsaantimahdollisuuksien jatkuva olemassaolo.

Kaikki mainitut tekijät ovat mielestäni asutustilojen perustamisessa niin tärkeät ja oleelliset, että niistä yhdenkin kokonaan puuttuminen tulisi käsittää esteeksi elinkelpoisen tilan perustamiselle.

Edellytysten tarkempaan selvittämiseen ei tässä yhteydessä liene syytä välittömästi puuttua, sillä niihin sisältyvät näkökohdat tulevat käsiteltäviksi seuraavassa, asutussuunnitelman yksityiskohtaisesta laatimisesta puhuttaessa.

Asutussuunnitelman yksityiskohtainen laatiminen.

Yleistä.

Vasta sen jälkeen, kun edellä mainitut perustekijät on todettu olevan olemassa, seuraa asutussuunnitelman yksityiskohtainen laatiminen, jonka teosta lähinnä vastaa toimielimeen kuuluva maanmittausviranomaisen.

Siinä voimassa olevien asutuslakien mukaan on periaatteena se, että perustettavan maatilan tulee antaa yrittäjäperheelle sekä pääasiallinen toimeentulo että viihtyisiä koti. On otettava myös huomioon, että vaikka tila perustetaan vain hakijalleen, se tulee rekisteriyksikkönä olemaan kauan, jolloin perustamisessa tehdyt virheetkin ovat pitkäaikaiset. Edelleen tilan tulee antaa toimeentulo heti jo hakijalle — siis verrattain pian — eikä vasta hakijan seuraajille.

Kartta-aineisto.

Jo yleissuunnittelussa on kartta välttämätön, joskin siinä tulee kysymykseen 1 : 20 000—1 : 50 000-mittakaavainen ns. yleiskartta. Mutta yksityiskohtaista asutussuunnitelmaa laadittaessa on saatava tarkempi kartta-aineisto. Asutustöissä, joissa kustannukset lankeavat valtion maksettaviksi, pyritään noudattamaan säästävää käyttämällä mahdollisimman paljon hyväksi ennen suoritettuja mittauksia eli vanhoja karttoja. Vanhat kartat ovat lähinnä maanmittaustoimituksissa tai metsätalouden tarkoitukseen tehtyjä karttoja, joiden mittakaava on 1 : 4 000—1 : 16 000 väliltä. Asutustöissä käytettäviltä kartoilta ei luonteensa puolesta vaadita niin suurta tarkkuutta kuin jakotoimituksissa, joissa tilojen koko usein aarin tarkkuudella on tarkoin jakoperusteen rajoittama.

Säästävää näkökohta karttojen laatimisessa on ollut tavoitteena mm. vuonna 1936 annetulla asutuslailla. Sen toimeenpanoasetuksen 62 §:n mukaan on näet silloin, kun uusi mittaus katsotaan tarpeelliseksi ja mitattava alue on yli 200 ha, kysymys uudismittauksesta (perusteluineen) alistettava maanmittaushallituksen ratkaistavaksi. Siis asutustoimieliin ei sen suorittamisesta voi päättää itsenäisesti.

Vaikka vanha kartta kelpuutetaankin toimituskartaksi, se tapahtuu vasta sen luotettavuuden tutkimisen sekä tarpeellisten korjausten ja täydennysten jälkeen. Apuaineistona siinä ovat mm. ne viljelykelpoisuus-tutkimuskartat, joita asutustehtävissä saadaan käytettäväksi ASO:n maantutkimusjaostolta. Yleensä viljelykelpoisten maiden täydentämiseen kartalla on kiinnitettävä erityistä huomiota, sillä sen viljelykelpoisen maan, mikä tilalle kartan mukaan annetaan, on myöskin oltava viljelykelpoista

maata sekä laadullisesti että teknillisesti. Metsämaiden luokitusta tai tyytitystä suoritettaessa taasen havaitaan useimmiten riittävän aikaisin mahdolliset metsämaakuviotvirheet. Milloin asutusalueelle laaditaan kuivatus- ja tienrakennussuunnitelma, on kuivatus- ja tiesuunnitelmaverkko siirrettävä toimituskartalle asutussuunnitelman jouduttamiseksi ja virhemahdollisuuksien eliminoinimiseksi suoraan maastosta mitaten niin pian kuin ne maastoon on merkitty.

Kartan tarkkuuden vaikutus tilojen hinnoitteluun ei ole varsin suuri. Sillä pääosan tilojen hinnasta muodostaa puusto, josta järeä puusto luetaan rungoittain ja pieni puusto arvioidaan lähinnä ympyräkoela-arviomenetelmää käyttäen. Rungoittaen luvussa tulos on kartasta riippumaton. Arviossa tulos ei riipu taasen kartan kuvioiden tarkkuudesta, kunhan tilojen kokonaisalat ovat oikeat kertoimien määräämiseksi, edellyttäen että arvio kohdistetaan koko tilaan.

Vaikka toimituksen onnistumiselle onkin ehtona hyvä ja tarkka kartta, voitane katsoa, että asutustyöt saadaan suoritetuiksi riittävällä tarkkuudella käyttämällä täydennettyä vanhaa karttaa, jolloin saavutetaan sekä kustannusten että ajan säästöä.

Milloin suunnitellulta asutusalueelta on olemassa vanhan kartan ohessa ilmakuvamittaus, saadaan näistä yhdistämällä yleensä käyttökelpoinen toimituskartta. Jos taasen vanha kartta on kovin puutteellinen tai karttaa ei suunnitellulta asutusalueelta ole lainkaan, on huomioitava aina ilmakuvauksen hyväksikäyttömahdollisuus. Monessa tapauksessa juuri ilmakuvakartta muihin karttoihin verrattuna antaa yksityiskohtaisimman ja tarkimman sekä kustannuksiltaan edullisimman tuloksen. Kuitenkin tällöin ilmakuvaus olisi saatava vireille jo paljon ennen asutussuunnitelman laatimista kuvauksen valmistelutöiden vuoksi.

Kuivatus.

Kun suunnitellun asutusalueen viljelyskelpoinen maa vaatii peruskui- vatuksen, on kuivatus pantava heti vireille. Sen suorittaminen ja toteuttaminen — samoin kuin teiden rakentamiset — on aiheellista siirtää erikoisammattimiehen, lähinnä paikallisen maanviljelysinsinööripiirin tehtäväksi. Koska kuivatus riippuu maan luontaisista seikoista, on kuivatussuunnitelma saatava pian valmiiksi, jotta asutussuunnitelman jatkamiselle saataisiin kestävä pohja. Sillä vasta kuivatussuunnitelma yhdessä viljelyskelpoistutkimuskarttojen ja suoritettujen katselmusten kanssa antaa asutusalueen viljelyskelpoisesta maasta oikean kuvan. Kuivatussuunnitelman teko on saatava aikaisessa vaiheessa vireille senkin vuoksi, että se — samoin kuin tietyt — suuritöisinä on omiaan hidastamaan ja viivyttämään asutussuunnitelman valmistumista.

Vesioikeuslain III luvun 2 §:n mukaan tulisi valtaojat kaivaa ennen kaikkea tilojen rajoille. Tämä voidaan käytännössä huomioon ottaa sovitamalla tilojen rajat vasta kuivatussuunnitelman valmistuttua, jolloin sen laatijalle jää vapaus sijoittaa kuivatusverkko luonnollisimmin maastoon sopeutuvaksi. Luonnollisesti on silloinkin pyrittävä tuleville viljelyslohkoille saamaan säännöllinen ja taloudellinen muoto silmälläpitäen yksityiskohdittain viljelysalueen tulevaa käyttöä.

Kuivatussuunnitelman saamiselle maastoon mukautuvaksi ja taloudelliseksi on eräänä tärkeänä edellytyksenä se, että kuivatusalue luonnostaan sisältää yhden kuivatuskunnan kokonaan tai useampia kokonaisia kuivatuskuntia. Tämä tarkoitus saavutetaan rajoittamalla asutusalue viljelyskelpoisten maiden kohdilla vedenjakajiin.

Se, että valtaojitus on yleensä suuritöinen ja kallis toimenpide, asettaa rajoituksia asutussuunnitelman laatimiselle. Heti alku- eli perustamiskatselmuksessa on tutkittava laadultaan viljelyskelpoiseksi todetun maan kuivatuksen suhteellinen summittainen kustannus. Mikäli se osoittautuu kovin suureksi, on asutussuunnitelman jatkokäsittelystä luovuttava. Esim. jos haettu alue käsittää pienen noin 10—20 ha laajuisen laadultaan hyvänkin viljelyskelpoisen suon, mutta sen kuivatus vaatii 2—3 km pituisen valtaojituksen, ei sanottua aluetta voida pitää taloudellisesti kuivatuskelpoisena. Kannattavan kuivatuksen raja on venyvä käsite riippuen lähinnä paikkakunnalla olevasta viljelyskelpoisen maan määrästä. ASO:n 5. 11. 1947 antaman kiertokirjeen mukaan on maanhankintalain mukaisissa toimituksissa, joissa kustannukset hyötöalueen hehtaaria kohti ovat 25 000 mk tai enemmän alistettava ASO:n ratkaistavaksi.

Kuivatuksen toteuttaminen olisi tehtävä vaiheittain. Ensimmäiseksi tulisivat kysymykseen lähinnä talouskeskuksia olevat alueet ja myöhemmin vasta kauempana olevat tilukset. Jos heti suoritetaan koko alueen kuivatus, on seurauksena, että suuri osa alueesta, jota yleensä ei heti pysäytetty sarkaojittamaan, sammaloituu kuivatuksen vaikutuksen alkaessa ilmetä.

Tieverkko.

Viimeistään sen jälkeen, kun kuivatussuunnitelma on saatu maastoon paalutetuksi, alkaa teiden suunnittelu. Se eroaa kuivatussuunnitelman tekemisestä mm. siinä, että kun kuivatusverkko on sijoitettava maastoon lähinnä luontaisia näkökohtia noudattaen ja on muun suunnittelun perusta, on tiet tehtävä etupäässä taloudellisten vaatimusten mukaisesti. Tieverkkosuunnitelma on eräs asutussuunnitelman tärkeimpiin tehtäviin kuuluva toimenpide. Tieverkon yleissuunnittelun suorittaa asutustoimielin, ja erityisen teknillisen asiantuntijan, lähinnä maanviljelysinsinöörin, käyttö tulee kysymykseen yleensä vasta yleissuunnan määräämisen jälkeen.

Tiesuunnittelussa on periaatteena pidettävä sitä, että samoin kuin kuivatusverkko, on myös teiden hyödytettävä mahdollisimman suurta pintaa alaa ja että teistä muutenkin saadaan suuri ja monipuolinen hyöty. Tieverkon perustamis- ja kunnossapitokustannusten alentamiseksi on aina siellä, missä se liikenteen suuruuden ja suunnan kannalta on mahdollista, pyrittävä keskittämään erilaiset liikennetarpeet ja kulkemiset samoille teille.

Kaikkia teitä ei voida suunnitella heti asutussuunnitelman laatimisen alkuvaiheessa, koska maatilataloudessa eri liikennelajien tarpeet eivät vielä tällöin ole riittävän tarkasti tiedossa. Tiekytymyksen ratkaisu kokonaisuudessaan liittyy näet läheisesti tilojen talouskeskusten paikkojen ja tilojen tilusten keskinäiseen sijaintiin, jotka kysymykset lopullisesti ratkaistaan myöhemmin. Teiden suunnittelu tapahtuu tämän vuoksi vaiheittain sitä mukaan kuin eri liikennelajien vaatimukset ovat todettavissa.

Tienrakennus- ja kunnossapitotarpeiden ottopaikat on otettava suunnitelussa aina huomioon, sillä niiden tulee sijaita lähellä tietä. Lisäksi tie-suunnan valinnalla olisi pyrittävä siltojen ja rumpujen tarve saamaan vähäiseksi.

Asutustoimituksissa kysymykseen tulevat tiet voidaan ryhmitellä seuraavasti:

- a) runkotiet eli yleiset ulospääsytiät,
- b) yksityiset ulospääsytiät ja
- c) sisäistä liikennettä palvelevat tiät.

Tieverkkoa suunniteltaessa on ensinnäkin perehdyttävä alueella jo oleviin yleisiin teihin: maanteihin, kunnanteihin ja kyläteihin, ja pyrittävä niitä käyttämään mahdollisimman paljon hyväksi. Mikäli asutusalue ei ennestään niihin liity, on ensimmäinen tehtävä suunnitella sen yhdistäminen jo olemassa olevaan tieverkkoon eli suunnitella ns. runkotie. Tämä on pyrittävä tekemään niin, että siitä myöhemmin voi tulla yleinen tie. Sitä varten on syytä ottaa yhteys tie- ja vesirakennushallitukseen, metsähallituksen ja kunnan edustajiin ja selvittää, onko mahdollista yhdistää käsittelyn alaisena oleva tiesuunta jo ehkä näiden viranomaisten suunnittelemiin tiesuuntiin. Yhdistämiseen on usein mahdollisuus, ja siten saadaan samalla yhtäaikaa useampaa eri tarkoitusta palveleva tie.

Runkotien paikkaa lähemmin määrättäessä on pyrittävä siihen, että se seuraa ainakin suurinpiirtein rakenteellisesti edullisia maastonkohtia, ja etenkin siihen, että se turhia mutkia tekemättä kerää edeltäkäsien alustavasti suunnitellut talouskeskusten paikat mahdollisimman tarkoin välittömään vaikutuspiiriinsä, jotta runkotien ja talouskeskusten yhdistyminen jäisivät vähiin. Runkotie tehdään läpikulkutienä rakenteeltaan sellaiseksi, että se täyttää uuden v. 1958 voimaan tulevan lain yleiselle tielle asettamat vaatimukset, huomioonottaen nimenomaan tien mahdollisesti laajenevan tarpeen tulevaisuudessa. Vaikkei runkotietä voitaisikaan rakentaa kauttakulkutiekseksi, on se alunperin suunnattava määrättyyn kohteeseen, jotta siitä myöhemmin sitä jatkamalla saadaan kauttakulkutie.

Kun kysymys runkotiestä on ratkaistu, on talouskeskusten ja runkotien välinen liikenne suunniteltava niissä tapauksissa, joissa runkotie ei sellaisenaan pysty tarvetta poistamaan. Ulospääsytiät rakennetaan sitä silmälläpitäen, että niitä pitkin tulee tapahtumaan kaikki talouskeskusten läpivuotinen ulkoinen liikenne, verrattain lujiksi, sorapäälysteisiksi, tavallisesti IV-luokan teiksi. Nämä tiät jäävät yleensä yksityisluontoisiksi, joten niiden kunnossapidosta vastaa se tila tai ne tilat, joita tie palvelee.

Ulospääsyteiden suunnittelussa olisi pyrittävä kertakaikkiaan välttämään ns. pistoteiden rakentamista ja tehtävä ne renkaan muotoiseksi. Sellaisina niiden suurena rasituksena oleva kunnossapito, muun muassa auraukset, on osoittautunut edullisimmaksi ja tasapuolisimmaksi eivätkä jotkut tilat, kuten pistotien päässä olevat, jää muita heikompaan asemaan. Rengasteilla on lisäksi se huomattava etu, että ne ikäänkuin »vetävät» puoleensa linja-auto-, postiauto-, meijeriautoliikenteen jne, sillä autojen ei rengasta kiertäessään ole tehtävä sellaista »kuollutta» matkaa kuin pistotien päästä palatessaan.

Tilojen kannattavuudelle elintärkeä ns. sisäinen liikenne, joka käsittää lähinnä tilan talouskeskuksen ja tilusten välisen liikenteen ja jota

viljelystiet ja metsätiet palvelevat, jää tavallisesti asukkaiden oman järjestelyn varaan, joskin asutussuunnitelmaa laadittaessa on teiden paikat ja rakentamismahdollisuudet todettava, Kuitenkin, milloin talouskeskus ja viljelysmaat joudutaan erottamaan kauaksi toisistaan, on pyrittävä helpottamaan asutustiloja rakentamalla talouskeskuksista viljelysalueen lähimpään laitaan viljelystie. Se jätetään yleensä sorastamatta eikä sitä muutoinkaan tehdä niin kestäväksi kuin ulospääsytiät. Rakentamiskustannus on noin 600 000—800 000 markkaa kilometriltä maaston laadusta riippuen.

Tiekysymys on se tekijä, joka useimmiten muodostuu erikoisen varteen-otettavaksi tilojen perustamiseen liittyvää kannattavuutta selvitettyä. Ottaen huomioon, että tilojen ulospääsytie IV-luokan tienä maksaa edullisimmassa tapauksessa eli kankaalla kulkiessa noin 1.2 miljoonaa markkaa kilometriä kohden ja runkotie, mikäli se joutuu yleiseen liikenteeseen, vielä enemmän, ja että tämä kustannus useimmiten lankeaa valtion lopulliseksi menoksi, on teiden rakentamisessa pyrittävä kohtuullisuuteen. Olisi pidettävä tavoitteena, että tilaa kohden eivät tiekustannukset enempää kuin kunnossapitokustannuksetkaan nouse suhteettoman korkeiksi. Se, mikä on yläraja tilaa kohden tehtävällä tiellä, on harkinnanvarainen. Maanhankintalakisä toteutettaessa on asutussuunnitelma silloin aina, kun se edellyttää viljelys- tai asutuviljelystilaa kohden tehtäväksi yli 1 km pituisen tien, alistettava ASO:n ratkaistavaksi. Tätä yhden kilometrin matkaa voitaneenkin pitää hyvällä syyllä sikäli rajana, ettei sitä pitäisi ylittää.

Tiekysymysten edullinen ratkaisu edellyttää aina, että tiät tulevat palvelemaan yhtäaikaan useampaa tilaa. Siten joudutaan jo tässä yhteydessä toteamaan asutusryhmäalueiden edullisuus ja vastaavasti ns. haja-tilojen epäedullisuus asutustoiminnassa.

Runkotiet ja sellaiset ulospääsytiät, jotka tulevat palvelemaan yleistä liikennettä, on syytä jättää valtion eli kantatilan maaksi ja pyykittää erikseen. Yksityiset ulospääsytiät ja useaa tilaa palvelevat viljelystiet on niinkään pyykitettävä, mutta ne on jätettävä tietä tarvitsevien tilojen yhteisiksi, jolloin myös niiden kunnossapito on ositeltava. Muut kulkuyhteydet voidaan järjestää tavallisesti rasitteina.

Talouskeskukset.

Asutustoiminnassa on sosiaalisilla näkökohdilla liiketaloudellisten lisäksi tärkeä sija, joten erikoista huomiota on kiinnitettävä myöskin asutustilojen viihtyisyyteen. On pyrittävä saavuttamaan sellainen tulos, että tilat toimeentulon lisäksi pääsisivät osallisiksi mahdollisuuden mukaan niistä eduista ja mukavuuksista, joita liikekeskukset pystyvät tarjoamaan ja joiden puuttuminen on painavana syynä maaltapakoon. Se, mitä tässä suhteessa merkitsevät kunnollinen asuinpaikka ja hyvät asumaolot, on itsestään selvää. Koska toisaalta asunnon sijainti vaikuttaa tuntuvasti maatilan viljelykseen kannattavuuteen, on todettava, että nimenomaan talouskeskuksen paikan onnistuneella valinnalla on asutussuunnitelman lopputulokseen varsin ratkaiseva merkitys.

Talouskeskuksen paikan tulee ensinnäkin olla sopusoinnussa maaston ja luontaisten tekijöiden kanssa. Sen tulee olla kuiva ja kestävä sekä sen

ohessa riittävän laaja. Parhaita ovat lujapohjaiset kumpumaat, mutta niille on ilman kohtuuttomia kustannuksia saatava hyvää vettä.

Milloin asutusalueella on varsin rajoitettu määrä luontaiset edellytykset omaavia talouskeskusten paikkoja, on ne käytettävä sellaisinaan hyväksi ja suunniteltava tieverkko ja sovitettava tilojen rajat sen mukaan.

Yleensä kuitenkin sopivia talouskeskusten paikkoja on useampia tai luontaiset edellytykset tarjoavat ainakin jossakin määrin valinnan varaa. Tällöin jouduttaessa ratkaisemaan kysymystä edullisimmasta sijainnista on punnittava keskenään toisaalta sisäisen ja ulkoisen liikenteen vaatimukset ja toisaalta taloudelliset ja sosiaaliset näkökohdat.

Aikaisemmin pyrittiin luonnollisena tuloksena siihen, että sisäisen liikenteen supistamiseksi talouskeskus sijoitettiin aina viljelysten keskelle tai laitaa, jolloin peltojen keskietäisyys saatiin mahdollisimman pieneksi. Keskietäisyyden lyhentämisellä saavutetaan huomattava säästö supistamalla tilan maataloustöissä työmatkoihin kuluva, täysin tuottamatonta aikaa.

Sisäisen liikenteen sanelemat vaatimukset talouskeskuksen sijaintiin ovat täysin liiketaloudellisia. Niiden varteenottaminen on jatkuvasti välttämätöntä ja korostavana tekijänä on lisäksi entistä korkeampi palkkataso. Mutta toisaalta maatalouden koneellistuminen ja paremmat tiet vähentävät tuntuvasti keskietäisyyden vaikutusta. Sen sijaan maatalouteen kuuluva ulkoinen liikenne on vaatimuksiltaan kasvanut. Maidon ja muiden maatalon tuotteiden markkinointi ja tilalle välttämättömien tarvikkeiden tuonti ovat entisestään lisääntyneet ja tämä, myöskin puhtaasti taloudellinen puoli, asettaa omat ehtonsa talouskeskusten sijainnille. Edelleen, vaikka tiloille on eduksi, että ne ovat riippumattomia naapureistaan, on niiden kuitenkin saatava mahdollisuus yhteistoimintaan toisten tilojen kanssa. Tätä edellyttävät yhteiset taloudelliset yritykset: kuivaamot, koneet, sähkövirta, puhelin jne. ja tilaisuus osallistua kerho- ym. valistustoimintaan sekä vaatimus päästä osalliseksi sellaisista yleisistä eduista, joihin eristetyllä tilalla ei ole mahdollisuutta.

Edellä mainittu toimintamahdollisuus edellyttää, että ensinnäkin ulkopuolinen liikenne on järjestetty hyvin ja läpi vuoden kestäväksi, kuten edellä jo mainittiin.

Koska lisäksi jo edellä mainitun yhteistoiminnan saavuttamiseksi tilat eivät saa olla kovin kaukana toisistaan, ei niitä asutussuunnitelmaa laadittaessa pidä liiaksi hajoittaa. Ns. hajatilojen muodostamista olisi tästäkin syystä vältettävä. Hajatiloilla, varsinkin tiettömillä, onkin todettu olevan yleensä muita heikompi kannattavuus ja huonommat olosuhteet sekä siitä johtuen halu maaltapakoon.

Edellä olevan mukaan on talouskeskusten sijainnissa pyrittävä sellaiseen ratkaisuun, että mahdollisimman edullisesti saadaan tyydytetyksi sekä sisäisen että ulkoisen liikenteen vaatimukset. Siten talouskeskukset on sijoitettava niin, että ne ovat toisaalta sopivan lähellä viljelysmaita, ja toisaalta niin, että ne sopivasti suunnitellulla ja niitä mahdollisesti sivuavalla runko- tai ulospääsytiellä voidaan yhdistää sekä keskenään että yleiseen tieverkkoon. Edullisimpana asutusmuotona voitaneen pitää lähinnä hajaryhmäasutusta, jossa talouskeskukset sijoitetaan 2—4 tilan ryhmiin tien varteen tien kahden puolen tai, ellei se käy, 100—200 m päähän toisistaan.

Päältäpäin ja yhteisiksi erotettavat alueet.

Suurehkoilla asutusalueilla rinnan talouskeskusten paikkojen valinnan kanssa on varattava tontit päältäpäin yleistä ja yhteistä etua palveleville laitoksille ja yrityksille. Ensinnäkin tulee kysymykseen koulutontti. Sen sijaintiin vaikuttaa luonnollisten maastoseikkojen lisäksi entisten koulujen asema tai se muuten määrätään sopivalle paikalle huomioonottaen, että lain mukaan pisin koulumatka ei saa tulla 5 km:ä pitemmäksi. Koulun yhteyteen tai muutoin soveliaaseen paikkaan on varattava alue urheilukenttää varten. Myöskin kauppaa tai muuta liiketarkoitusta varten on ajoissa annettava oma tontti. Asutustiloista on vaikea myöhemmin rajoitusten takia myydä tähän tarkoitukseen aluetta, ja se, että asutusalueelle saadaan kauppa- ja liiketalo, on ajanmittaan välttämätön.

Niinikään voidaan tarpeen mukaan asutusalueelle varata seurantaloa, koneasemia, viljankuivaamoja ym. yhteisiä yrityksiä varten yhteistoiminta-alueita.

Milloin tilojen alueelle ei muuten vastaavia etuja tule, voidaan niille antaa erikseen tai yhteisinä erilaiset maatilataloudessa välttämättömät tarveaineenottoaikat, joista muutamat voidaan tyydyttää myöskin rasiteina.

Tilusaltojen sijoittaminen.

Asutussuunnitelman laatimisen tärkein vaihe on tilojen yksityiskohtainen suunnittelu.

Siinä on kullekin tilalle annettava niin paljon tiluksia, sekä maanviljelykseen käytettävää että metsämaata, kuin asutustoimielin kussakin tapauksessa on lain ja olosuhteiden nojalla harkinnut oikeaksi. Tilojen suuri lukumäärä ei saa olla tavoitteena, vaan viljelyskelpoisen maan kokonaisala sanelee tilojen lukumäärän ylärajan. Missään tapauksessa lukumäärää ei saa lisätä vähentämällä tiloille annettavan viljelyskelpoisen maan pinta-alaa. Sen puolen taasen, voidaanko kaikki viljelyskelpoinen maa käyttää hyväksi, määräävät saatavissa olevien metsämaiden runsaus, sopivien talouskeskusten paikkojen lukumäärä ja viljelyskelpoisen maan käyttömahdollisuus lisämaiksi.

Yksityiskohtaisessa rajojen sovitustyössä on pidettävä päämääränä, että raja on vietävä kunkin tiluksen tai tilusryhmän läpi sillä tavalla, että se pysyttää maan arvon kummallakin puolen rajaa samanlaisena kuin se oli tiluksella tai tilusryhmällä alunperin tai alentaa sitä mahdollisimman vähän. Siten rajat on sovitettava mahdollisuuden mukaan ensi kädessä valta- ja niskaosjiin sekä tiealueisiin, ja palstat on pyrittävä tekemään säännöllisiksi, lähinnä suorakaiteen muotoisiksi tai neliömäisiksi. Edelleen tilojen on rakenteeltaan tultava kestäviksi, joten mahdollisista pinta-alapoiikkeuksista huolimatta luonnollisia viljelyslohkoja ei saa särkeä eikä tilojen viljelyspinta-alaa saa palstojen epäonnistuneilla yhdistämisillä lisätä.

Pelloilla ja pelloiksi raivattavilla mailla on kiinnitettävä huomiota ensinnäkin liiketaloudellisiin näkökohtiin. Edellä mainittu tilan sisäinen liikenne on saatava edulliseksi ja siitä johtuvat kustannukset alhaisiksi eli tilusten keskietäisyys pieneksi. Paras ratkaisu saavutetaan antamalla

viljelystilukset yhtenä palstana. Jollei niin voida tehdä, vaan joudutaan tilalle antamaan useampia palstoja, on niiden keskinäisen liikenteen oltava edullisesti järjestettävissä. Palstojen tulee sen vuoksi olla samojen teiden varsilla ja sillantekokustannusten välttämiseksi vesiväylien samalla puolella. Yleensä palsta on sijoitettava mahdollisimman harvojen tilusteiden varteen. Suuria, palstan sisäisiä tai eri palstojen välisiä korkeuseroja ei saisi olla, sillä ne vaikeuttavat tuntuvasti liikennettä.

Toiseksi on otettava huomioon maalaji. Jokaiselle tilalle on luotava edellytykset paikkakunnalle sopivan maataloustoiminnan harjoittamiselle ja se tapahtuu lähinnä oikealla eri maalajisuhteiden järjestämisellä. Kullekin tilalle on annettava sekä viljelyskelpoista kivennäismaata että suota. Käytännössä kysymys maalajisuhteiden tasapuolisesta jakamisesta on tosin rajoitettava monesti vain siihen, että tilojen talouskeskuksia sijoitettaessa varmistetaan, että niiden lähellä on sellaista kivennäismaata, josta kohtuullisin kustannuksin saadaan pelto perunan ja ohran viljelemiselle kotitarpeeseen. Tätä viljelyskelpoista kivennäismaa-alaa on tilaa perustettaessa pidettävä vähimmäisvaatimuksena.

Myöskin metsäpalstat tai palstojen metsää tuottavat osat on suunniteltava mahdollisimman suurta taloudellisuutta tavoittaen.

Milloin metsämaa on korkeussuhteiltaan tasaista ja metsäteitä on riittävästi, on palstat suunniteltava säännöllisiksi nelikulmaisiksi tai suorakaiteen muotoisiksi, teiden varsille.

Mutta yleensä ei palstojen muoto, lukumäärä ja etäisyys ole niin ratkaiseva kuin viljelyspalstoilla, joskaan pitkulaisia, epämuotoisia ja mutkikkaita palstoja ei saa tehdä. Metsäalueiden sijoituksessa taloudellisin tulos saavutetaan pyrkimällä saamaan puutavaran poiskuljetus helpoksi ja vähän kustannuksia vieväksi.

Palstoitus on suoritettava siksi tieverkon puitteissa ja siten, että jokainen palsta sijoittuu mahdollisimman edullisesti kuljetusnäkökohtia silmälläpitäen siihen kuljetustiehen nähden, jonka vaikutuspiirissä se on. Tietömillä metsäseuduilla, joissa puutavara joudutaan siirtämään metsästä tien tai vesireitin varteen yleensä painanteissa kulkevia talviteitä pitkin, on ratkaisevana maaston kaltevuussuunta. On näet pyrittävä siihen, että puutavara ikäänkuin luonnostaan putoaa palstoilta varastoimispaikkaan päin. Sen mukaan käytännössä rajasovitus olisi korkeussuhteiltaan vaihtelevassa maastossa tehtävä niin, että pituussuunnassa rajat kulkevat pitkän vastakkaisia harjanteita ja päätyrajat ovat jyrkimmän kaltevuuden suunnassa, jolloin palstoilta puutavara aivankuin luonnostaan laskeutuu harjanteiden väliseen painanteeseen, jota myöten talvitieliikenne voidaan järjestää.

On huomattava, että kotitarvemetsän, kuten esim. kokonaan sen metsän, mikä vuoden 1936 asutuslain mukaan tiloille annetaan, on oltava talouskeskuksen vaikutuspiirissä ja läheisyydessä. Kotimetsäpalstan suurimpana etäisyytenä talouskeskuksesta voitaneen pitää 5—6 km, olettaen, että tilan omistajan tulee hevosellaan ehtiä ajamaan ainakin kaksi puukuormaa talvipäivinä metsäpalstaltaan kotiin.

Milloin metsämaa käsittää lähinnä suoalueen missä kasvulliset metsämaat ovat suurempia tai pienempiä saarekkeitä, ja usein muulloinkin, on rajat sijoitettava soille. Silloin uudistettaessa, varsinkin Pohjois-Suomessa olevia, paksusammaleisia kankaita, jotka vaativat kulotuksen, on työn

valvonta ja suunnittelu yksinkertaisempaa. Toisaalta taasen soiden mahdollinen metsäojitus edellyttää, että raja olisi suolla tulevassa niskaojassa, lähellä kankaan laitaa, jotta hyöty kuivatuksesta lankeaisi sen toimeenpanijalle mahdollisimman tarkoin. Nämä näkökohdat on otettava huomioon etenkin asutusalueen ja valtion maan rajaa määrättäessä.

Jos asutusalueiden metsämaat ovat laadultaan suunnilleen tasaisia, voidaan tilojen metsämaat antaa yhtenä palstana. Mutta jos ne ovat kovin vaihtelevia, olisi tilojen saatava sekä hyvää että huonoa metsämaata. Vaikka asutustöissä metsäalueen suuruus riippuu vuotuisesta lisäkasvusta, niin ei aina voida sitä yksin pitää määrävänä. Sillä saman vuotuisen lisäkasvun omaavat palstat eivät läheskään aina ole metsätaloustaloudellisesti samanarvoista. Tasapuolisuuden vuoksi on tiloille annettava eri metsätyypin maita, jotta tilat pääsisivät osallisiksi myös erilaisesta eri tyypeille ominaisesta puustosta. Muistettava lisäksi on, että lehtipuuta kasvavat alavat maat ovat erinomaisia kotitarvepolttopuumetsiä, joten niidenkin jaossa tulisi noudattaa tasapuolisuutta.

Asutuslait sinänsä eivät siis aseta tilojen puustolle mitään erityisiä rajoituksia. Koska kuitenkin asutustilojen metsien tulisi olla heti soveltuvia kotitarvepuun käyttöön tai puun myyntiin, sen mukaan kuin ne on annettu, ei metsiksi olisi otettava juuri tai hiljattain hakattuja metsämaita. Sillä vaikka ne olisi uudistettu, ei nouseva puusto ehdi hyödyttää vielä tilan saajaa. Asutussuunnitelman laatijan eräs yleisimmistä vaikeuksista, varsinkin nykyisin MHL:n toteuttamisen jälkeen on se, että laajojen viljelyskelpoisten soiden ympärillä olevat metsämaat on usein annettu toisille tiloille metsäpalstoiksi tai ne ovat hakattuja eivätkä puustolleen vastaa asutustilalle asetettavia vaatimuksia. Sillä juuri riittävän puuston omaava metsämaa riittävän viljelyskelpoisen maan lisäksi on välttämätön tilojen elinkelpoisuuden ja omavaraisuuden saavuttamiseksi.

Yleensä asutussuunnitelmaa laadittaessa on katsottava, että suunnitelmaan ei tule sisältyä hyviä ja huonoja tiloja, vaan on pyrittävä kaikissa suhteissa tasapuolisuuteen. Sillä tasapuolisuus on tärkeä jo siinä, että näkyvästi huonommat edellytykset vaikuttavat heti alkuunsa tilan saajan yrittämishaluun tyrehtyttävästi.

Lisäalueet.

Edellä on käsitelty lähinnä viljelysiloja. Lisämaihin esitystä voitaneen soveltaa pitämällä niitä kantatilan viljelys- tai metsäpalstoina, sen mukaan kuin ne on annettu, ja huomiomalla sanottuja palstoja koskevat vaatimukset.

Se, mikä merkitys tilan muodostamisessa teknillisillä ja kannattavuus-tekijöillä on, lienee edellä selvinnyt pääpiirteittäin. Niitä enää kertaamatta todettakoon, että kysymystä voitaisiin käsitellä tarkemmin ja laajemmin, mutta tämän alustuksen puitteissa ei siihen ajan puutteessa ole tilaisuutta.

Metsämaan tuottoarvon laskeminen.

Olavi Linnamies.

Vuoden 1936 asetuslain 41 §:n mukaan on valtionmaasta asutustarkoituksiin luovutettaessa suoritettava hinta, minkä järjevä ostaja maksaisi, jotta sitä voitaisiin käyttää siihen tarkoitukseen, mihin se käytettäväksi luovutetaan. Vuoden 1945 maanhankintalain 65 § sanoo vastaavasta asiasta: Alueille ja osuudelle etuuskineen määrätään se paikkakunnan kohtuullinen käypä hinta, mikä sillä on katsottava olleen 31 päivänä joulukuuta 1944 siihen tarkoitukseen käytettynä, mihin se luovutetaan. Maanhankintalain toimeenpanoasetuksen 125 §:ssä annetaan vielä yksityiskohteisempia teknillisluontoisia ohjeita siitä, miten tähän mainittuun hintaan olisi pyrittävä. Siinä sanotaan näin: Alueelle ja osuudelle etuuskineen hintaa määrättäessä on omaisuuden eri osat hinnoitettava erikseen, mikäli erityisistä syistä ei ole tarkoituksenmukaista toisin menetellä, ja näiden perusteella määrättävä hinta tilakokonaisuutta vastaavaksi.

Ilmeisesti lähinnä käytännöllisistä syistä on tässä päädytty siihen, että muodostettavan tilan hinta voidaan koostaa sen omaisuusosien, ts. maapohjan, puuston, taimistojen jne. hinnoista, joskin tässä tehdään mahdolliseksi käyttää muunlaistakin menetelmää, esim. metsän tuottoarvomenetelmää, jolla päädytään suoraan tilakokonaisuuden hintaan.

Vuoden 1936 asetuslaki edellyttää määrättäväksi vain maansaajan maksettavaksi pantavan hinnan, maanhankintalaki sen sijaan lähinnä luovuttajan hinnan, joka kuitenkin samalla muodostaa perustan myös maan saajan hinnan määrittämiseksi. Asutuslaissa puhutaan edelleen järjevän ostajan hinnasta. Maanhankintalaisissa taas kohtuullisesta käyvästä hinnasta. Molemmilla näillä määritelmillä tarkoitetaan kuitenkin asiallisesti samaa käsitettä ja kummankin lain mukaan asutukseen otettavalle maalle on määrättävä myös hinta siihen tarkoitukseen käytettynä, mihin se luovutetaan, toisin sanoen metsän kasvatukseen edelleenkin käytettävän metsämaan osalta hinta määräytyy lähinnä joko niin sanottuna vaihtoarvona, mikäli tällainen arvo on määritettävissä, tai ns. tuotto- eli odotusarvona. Myös viljelykselle raivattavaksi tulevan ottamishetkellä vielä kuitenkin metsän kasvussa olevan maapohjan arvo on yleisesti johdettu edellä mainituilla tavoilla määritetystä metsämaan arvosta, mutta koska tätä kysymystä käsitellään lähemmin toisessa esityksessä, ei siihen tässä sen enempää puututa.

Käytännössä ehkä merkittävin ero vuoden 1936 asetuslain ja maanhankintalain mukaisesti tapahtuvissa metsämaan hinnoittelussa on siinä, että asetuslain mukaisissa toimituksissa pyritään määrittämään ottamishetken hinta ja maanhankintalain mukaisissa toimituksissa v:n 1944 joulukuun viimeisen päivän hinta. Näin em. tavoilla määritettyyn hintaan

voidaan kyllä sitten kummankin lain mukaan tehdä jossain määrin erilaisten perusteiden mukaisia vähennyksiä, mutta varsinaiseen hinnoittelumenetelmään nämä eivät kuitenkaan vaikuta.

Mitä maanhankintalain mukaisten toimitusten metsämaan arvon laskentaa tulee, viitattakoon ASO:n julkaisuun N:o 7/1945 sisältyviin tätä koskeviin ohjeisiin. Samaa periaatetta noudatetaan myöskin v:n 1936 asetuslain mukaisissa metsämaiden hinnoittelussa. Tässä yhteydessä voitaneenkin vain lyhyesti todeta, että molemmat mainitut ohjeet perustuvat professori Yrjö Ilvessalon kehittämään ja mm. Tapion taskukirjan jo useissakin painoksissa esitettyyn laskentamenetelmään, jonka lähtökohtana on professori Ilvessalon klassillisesta König-Faustmann'in maan tuottoarvon kaavasta johtaman ns. metsittyneen maan tuottoarvo. Se lasketaan niiden ikuisuuteen saakka ulottuvien tulojen ja menojen nykyarvojen erotuksena, jotka liittyvät paljaan maan metsittämisellä alkavaan metsikkökalouteen. Siten

$$B = \frac{Au + D}{1.0 p^u - 1} - V$$

jossa B = metsittyneen maan arvo,

Au = päähakkaustulo kiertoajan lopussa vähennettynä uudistuskustannusten (k) määrällä,

D = harvennushakkaustulot arvioituna sadanneksina päähakkaustulosta,

u = kiertoaika,

V = vuotuisten hallinto-, hoito- yms. kustannusten pääoma-arvo, joka saadaan jakamalla vuotuismäärä v 0.op:llä, ja

u = korkokanta (%).

Näin saatu metsittyneen maan arvo on metsityskustannusten verran paljaan metsämaan tuottoarvoa suurempi. Käytännössä metsämaa esiintyykin vain vähäisessä määrin paljaana ja lisäksi metsälakikin velvoittaa huolehtimaan metsän uudistumisesta. On kuitenkin muistettava, että kun näin saatuun maan arvoon lisätään puuston arvo, päädytään metsityskustannusten verran korkeaan metsän arvoon.

Käyttäen tätä laskentakaavaa ja arvioiden harvennushakkaustulot vaihdellen huonoimmassa menekkioloissa = 0 ja parhaimmista 70 %:ksi päähakkaustulosta sekä olettaen kiertoajan pituudeksi näissä laskelmissa maan eteläpuoliskon parhailla metsätyypeillä n. 70 v. ja kaikkein heikoimmilla n. 120 v., maan pohjoispuoliskon EVT:llä ja sitä paremmilla mailla n. 120 v. ja mainittua tyyppiä huonommilla mailla n. 140—160 v. sekä huomioon ottaen kohtuulliset hoito- yms. kustannukset, on Tapion taskukirjan viimeisimpään 13. painokseen laskettu maan eteläpuoliskon mustikkatyypin ja Perä-Pohjolan puolukkatyypin metsämaan tuottoarvoja erilaisissa menekki- l. kantohinta-alueissa. Laskelmissa on käytetty 5 % korkokantaa, jota meidän oloissamme voitaneen pitää sopivana. Lähinnä viime aikoina tapahtuneista verojen (metsänhoitomaksu ml.) sekä työpalkkojen nousun aiheuttamasta metsänhoitotöitten kustannusten lisääntymisestä johtuen näin lasketut metsämaan arvot asettuvat huomattavasti alhaisemmalle tasolle kuin vastaavalla tavalla aikaisempien vuosien kustannustason perustuen lasketut metsämaan tuottoarvot, joita on esi-

tetty mm. em. ASO:n julkaisussa sekä Tapion taskukirjan aiemmissa painoksissa.

Tapion taskukirjan 13. painoksessa esitettyjen laskelmien päähakkaustulosta vähennettyjen uudistamiskustannusten suuruutena on käytetty niissä tapauksissa, joissa voidaan edellyttää luontaista uudistumista, raivauskustannuksena n. 3 000 mk/ha, ja niissä tapauksissa, joissa edellytyksenä on metsänviljely, ts. raivaus ja kylvö, keskimäärin n. 10 000 mk/ha ja raivaus ja istutus keskimäärin n. 18 000 mk/ha. Mitä tulee vuotuisiin hallinto- ja hoitokustannuksiin, muodostavat verokustannukset ja metsänhoitokustannukset niissä pääosan.

Verokustannukset ovat esim. vuosina 1952—1955 olleet Sodankylän kunnassa keskimäärin 4 mk kasvullisen metsämaan hehtaaria kohti ja kasvaneet maan eteläosan paramenekkisille seuduille siirryttäessä siten, että esim. Tammelan kunnassa vastaavat keskimääräiskustannukset olivat tuona aikana n. 600 mk/ha. Metsänhoitokustannusten määrittämisessä on lähtökohtana käytetty valtion metsien vastaavia kustannuksia, jotka esim. Sodankylässä tekivät mainittuna aikana keskimäärin n. 30 mk kasvullisen metsämaan hehtaaria kohti ja vastaavasti Tammelan hoitoalueessa n. 600 mk kasvullisen metsämaan hehtaaria kohti. Koska metsänomistajien oma työpanos näyttelee yksityismetsissä huomattavaa osaa metsänhoitotoissa, on metsämaan tuottoarvolaskelmissa kuitenkin varsinaiset hallintomenotkin huomioon ottaen päädytty siihen, että vuotuisten hallinto-, hoito- ym. kustannusten (v) yhteissummama on laskelmissa käytetty Sodankylän korkeudella n. 30 mk/ha ja Tammelan korkeudella n. 1 000 mk/ha.

Näin laskien saadut maan eteläpuoliskon mustikkatyyppin ja maan pohjoispuoliskon variksenmarja-puolukkatyyppin metsämaan likimääräiset tuottoarvot vastaavat lähinnä ns. kohtuullista käypää hintaa. Ne perustuvat hyvin kaavamaiseen metsätalouteen ja edellyttävät varsinkin vaikeasti määrättävien tekijöiden tuntemusta ja ovat luonnollisesti suuresti riippuvaisia käytettävästä korkosadanneksesta, mikä on varsin harkinnan varainen, kuten yleensä on laita kaikissa pääomituslaskelmissa. Tästä syystä tuloksia onkin arvosteltava tässä valossa.

Muille metsätyypeille ei ole katsottu aiheelliseksi vastaavanlaisia laskelmia tehdä, koska prof. Ilvessalo on esittänyt eri metsämaan luokkien suhteelliset arvot (ks. esim. Tapion taskukirja), joiden perusteella voidaan mustikkatyyppin tai variksenmarja-puolukkatyyppin maan arvoista johtaa muiden tarvittavien metsämaaluokkien yksikköarvot.

Näiden suhdelukujen käytössä on huomattava, että suhteellinen arvo edellyttää maan tyyppin keskimäärän mukaiseksi sekä ainakin tyydyttävästi taimettuneeksi tai metsää kasvavaksi. Poikkeus parempaan suuntaan aiheuttaa korotuksen keskiarvosta. Jos taas metsätyypin maa on hyvin kivikkoista tai alkavan soistumisen vaivaamaa, on suhteellista arvoa vastaavasti alennettava pysytellen kuitenkin taulukon esittämien raja-arvojen sisällä.

Mikäli näin saatu tuottoarvona määritetty metsämaan arvo voidaan tarkistaa vastaavanlaisissa olosuhteissa tapahtuneisiin todellisiin kauppoihin perustuvilla hinnoilla, on tällainen vertailu aina pyrittävä suorittamaan. Käytännössä tähän ei kuitenkaan ole läheskään aina mahdollisuuksia, sillä kaupan kohteena olevaan metsämaahan liittyy tavallisesti sillä kasvava puustokin.

Tilan hinnoittelussa huomioonotettavista näkökohdista.

E. J o h a n s s o n.

V. 1936 asutuslain mukaisissa toimituksissa muodostettujen tilojen ja lisämaitten hinnoituksessa noudatettiin aikaisemmin AL:n ja ALTA:n säännösten perusteella laaditussa maanmittaushallituksen kiertokirjeessä N:o 54 joulukuun 15 p:ltä 1938 annettuja ohjeita ja määräyksiä. Siihen nähden, että edellämainittua kiertokirjetä ei sota-aikana ja sen jälkeen vallitsevia poikkeusoloja silmälläpitäen enää voitu kaikissa kohdissa pitää tarkoitustaan vastaavana, antoi maatalousministeriö kirjeessään ASO:lle joulukuun 17 p:ltä 1947 N:o II 12 440/260-47 r.f. X 24 369 uudet määräykset ja ohjeet asutuslain mukaista hintaa arvioitaessa ja vahvistettaessa. Uudet ohjeet poikkeavat varsinkin ns. pienen metsän hinnoittelussa olennaisesti maanmittaushallituksen kiertokirjeessä annetuista määräyksistä.

Seuraavassa tarkastelen yksityiskohtaisemmin maatalousministeriön kirjeessä annettuja ohjeita ja määräyksiä.

Maatalousmaan hinta. Ohjeen mukaan määrätään maatalousmaan hinta paikkakunnan kohtuullisen käyvän hinnan mukaan. Maatalousmaan hinnoittelu ei liene tuottanut vaikeuksia asutustoimikunnille ja tulee se kysymykseen ainoastaan hyvin harvoissa tapauksissa. Lisäksi on otettava huomioon, että maatalousmaa on esiintynyt kauppaobjektina paljon enemmän kuin puhtas metsämaa, joten useimmiten lienee saatavissa tietoja paikkakunnalla saaduista hinnoista eri arvoisista maatalousmaista. Sanonta »kohtuullinen käypä hinta» vaatii asutustoimikunnalta kuitenkin objektiivista näkemystä.

Maatalouskelpoinen maa. Maatalouskelpoinen maa on maatalousministeriön kirjelmän mukaan, ellei ole erityisiä syitä toisin menetellä, arvioitava sen metsätaloudellista tuottoarvoa vastaavaan hintaan. Tämä ohje on paljon määrätympi, kuin mitä maanmittaushallituksen kiertokirjeessä annettu vastaava ohje, jossa sanotaan, että »maatalouskelpoiset maat luokitellaan metsätyyppeihin, jotta vastaavia metsätyypin tuottoarvoja voitaisiin käyttää vertailuhintoina maatalouskelpoisten maiden lunastushintaa määrättäessä».

Kun otetaan huomioon, että maatalouskelpoinen maa edustaa tilan perustamista ja elinkelpoisuutta silmälläpitäen aivan ratkaisevaa osaa, tuntuu luonnolliselta, että tällainen maa on hinnoitettava korkeammilla hehtaarihinnoilla kuin vastaavat metsämaat, ja on tämä paikallaan varsinkin viljelyskelpoisia soita hinnoitettaessa. Mielestäni olisi maatalouskelpoisia maita hinnoitettaessa otettava käytäntöön samanlainen tuottoarvon perustuva asteikko kuin metsämallekin ottamalla huomioon eri laatuisten maitten raivaus- ja kunnostamiskustannukset.

Maatalousministeriön antamat ohjeet antavat tietenkin mahdollisuuden korkeampienkin hintojen määräämiseksi, mutta sanonta, »ellei erityisiä syitä ole menetellä toisin», on jonkun verran häilyvä, kun ei mainita, mitkä tällaiset erityiset syyt ovat. Katsoisinkin, että maanmittaushallituksen antamat ohjeet vievät oikeampaan tulokseen. Asutustoimikunnat ovatkin tiettävästi käyttäneet eri metsätyyppien tuottoarvoa korkeampia hintoja maatalouskelpoisia maita hinnoitettaessa.

Mielestäni olisi kysymystä maatalouskelpoisten maitten hinnoista tutkittava perusteellisesti, jotta löydetäisiin kaikkia osapuolia tyydyttävä ratkaisu. Tietenkin voidaan esittää, ettei kysymys ole sitä suuruusluokkaa, että siihen kannattaa kiinnittää niinkään suurta huomiota, varsinkin kun hyvin tiedetään, että asutustilalliset vain aniharvassa tapauksessa raivavat viljelykseen kaikkia tilalla olevia viljelyskelpoisia maita, mutta asiaa objektiivisesti tarkastettaessa ei tämä näkökohta saisi olla esteenä tutkimukselle, sillä tilahan on muodostettu sitä varten, että asukas saisi pääasiallisen toimeentulonsa maanviljelyksestä.

Varsinainen metsämaa. Sivuutan tässä tämän kysymyksen, koska metsäneuvos O. Linnamiehen esitelmä tästä asiasta julkaistaan erikseen.

Pieni metsä. Asutuslain mukaisissa toimituksissa ryhmitellään pieni metsä eli kaikki 6 m + 18 cm pienemmät puut kahteen ryhmään, nimittäin: a) heti myytävissä oleva pieni metsä, ja b) muu pieni metsä. Pienen metsän hinnoittelutavassa onkin tapahtunut suuri muutos aikaisempiin määräyksiin nähden.

Ennen hinnoitettiin »heti myytävissä oleva pieni metsä» viimeisten 10 vuoden käyppien hintojen keskimääräistä hintatasoa vastaavilla kanto hinnoilla, joilla hinnoilla asutustoimikunta harkitessaan asutuslain 41 §:n mukaista luovutettavalle alueelle asetettavaa »järkevän ostajan hintaa», oli päättynyt tämän osan pienen metsän puustosta hinnoitettavaksi.

»Muu pieni metsä» hinnoitettiin kanto hinnoilla, jotka kysymyksessä olevien puutavaraain hakkuukypsydestä riippuen olivat 50—80 % heti myytävissä olevien pinotavaraain kanto hinnoista, ja jotka niinkään asutustoimikunnan harkinnan mukaan vastasivat »järkevän ostajan hintoja».

Ohjeessa mainittu määräys viimeisten 10 vuoden käyppien hintojen keskimääräistä hintatasoa vastaavien kanto hintojen käyttämisestä pienpuuston hinnoittelussa oli annettu siinä mielessä, että pyrittiin keskimääräiseen hintatasoon, jossa ei kanto hintojen vaihtelut olisi näyttäneet liian suurta osaa.

Maatalousministeriön antamassa ohjeessä määrätään, että a) »heti myytävissä oleva pieni metsä» hinnoitetaan kohtuulliseen käypään hakkuuarvoon, ja b) »koska metsän tuotto valtiolle pidätettyjen arvopuiden ja tilalle leimattujen rakennuspuiden hakkuun johdosta tulee pitkäksi ajaksi jäämään täyttä tuottoa heikommaksi, ei »muulle pienelle metsälle» ole yleensä määrättävä mitään hintaa, vaan sen hinta voidaan katsoa huomioonotetuksi edellä mainitulla tavalla täyden tuoton mukaan arvioidun maapohjan hinnassa. Jos kuitenkin »muulla pienellä metsällä» on huomattava arvo, on sille erikseen määrättävä kohtuulliseksi katsottava hinta. Taimistolle ei hintaa erikseen määrätä.»

Eri ryhmiin luetellaan pieneen metsään kuuluvat puut seuraavasti:

a) Heti myytävissä oleva pieni metsä. Tähän ryhmään kuuluvat ne puut, jotka metsänhoidon kannalta voidaan metsästä myyntiä varten heti

hakata ja joihin luetaan kaikki maatalouskelpoisesta alueesta 2 hehtaarin suuruisella alalla, joka on ensiksi raivattava viljelykselle, kasvavat puut sekä sellaiset muulla maatalouskelpoisella maalla ja varsinaisilla metsämailla kasvavat puut, jotka metsänhoidollisesti voidaan heti myytäväksi hakata.

b) Muu pieni metsä. Tähän ryhmään kuuluvat sellaiset puut, joita metsänhoidon kannalta ei voida metsistä myytäväksi nyt hakata.

Ryhmitettäessä hinnoitusta varten viljelystilan tai lisämaan näin arvioitua pientä metsää, otetaan siis puustosta jälkimmäiseen ryhmään se osa, jota metsänhoidollisesti ei voida nyt myytäväksi hakata, sekä, jos tämä ei riitä kotitarvepuun jatkuvaan saantiin, lisäksi tilan tai lisämaan heti myytäväksi hakattavissa olevasta puustosta, sikäli kuin sellaista on, ja lisämaan hakija ei ole myyntihakkuullaan huomattavassa määrin aiheuttanut itselleen kotitarvepuun puutetta, se määrä, mikä edellisen lisäksi tarvitaan tilan kotitarpeen jatkuvan saannin turvaamiseksi. Tällöin katsotaan, että tilan jatkuva kotitarvepuun saanti tulee turvatuksi, jos tilalle tai — kysymyksen ollessa viljelystilan muodostamisesta lisämaata antamalla — lisämaata saavalle tilalle ja lisämaalle yhteensä jää pientä puutavaraa 25 vuoden arvioitua kulutusmäärää vastaava puumäärä. Heti myytävissä olevasta puustosta siirretään »muuhun pieneen metsään» kuuluvaksi tällöin ensisijassa kotitarvepuuksi käytettävää puutavaraa, halkoja.

Asuntotilasta kysymyksen ollen hinnoitetaan »muuna pieneen metsänä» se asuntotilan varsinaisella metsämaalla oleva metsä, jota metsänhoidollisesti ei voida hakata. Muu osa puustosta hinnoitetaan »heti myytävissä olevana pieneen metsänä».

Pienen puun eri ryhmiä hinnoitettaessa on otettava huomioon maatalousministeriön ohjeessa annettu määräys, että »heti myytävissä oleva pieni metsä» hinnoitetaan kohtuulliseen käypään hakkuuarvoon. Näin ollen ei siis nykyään enää tule kysymykseen viimeisten 10 vuoden käyppien hintojen keskimääräistä hintatasoa vastaavat kanto hinnat, vaan toimitusaikainen hintataso. Asutustoimikunnan on siis annettava eri puutavara laaduille paikkakunnan oloja vastaava kohtuullinen käypä hinta. Tämä käynee helposti päinsä, koska sekä metsähallinnon että yksityismetsätalouden puolelta on saatavissa tietoja paikkakunnalla saaduista hinnoista. Mielestäni tulisi asutustoimikunnan verrata eri osapuolilta saatuja hintatietoja soveltamalla näitä ko. tilaan ja määrättävä eri puutavara laaduille kohtuulliset hinnat.

»Muulle pienelle metsälle» ei maatalousministeriön antamien ohjeitten mukaan yleensä ole määrättävä mitään hintaa, paitsi silloin, kun sillä on huomattava arvo, jolloin »muulle pienelle metsälle» on määrättävä kohtuulliseksi katsottava hinta. Edellä oleva määräys perustuu siihen toteamukseen, että metsäntuotto valtiolle pidätettyjen arvopuiden ja tilalle leimattujen rakennuspuiden hakkuun johdosta tulee pitkäksi ajaksi jäämään täyttä tuottoa heikommaksi.

Edellämäinnittua johtopäätöstä ja siitä johtuvaa määräystä ei nykyään enää voida pitää pätevänä, sillä ALTA:n 71 §:n, siten kuin se on muutettuna 30. 12. 1954 (N:o 530/54), määräysten mukaisesti jää valtaosa ja varsin monessa tapauksessa kaikki arvopuut asukkaan lunastettavaksi. Näin ollen ei voida enää väittää, että metsäntuotto arvopuiden hakkuun johdosta tulisi pitkäksi ajaksi jäämään täyttä tuottoa heikommaksi. Rakennuspuut ovat tavallisesti hyvin pieni osa puustosta.

Edellä sanotusta onkin vedettävä sellainen johtopäätös, että »muu pieni metsä» myös on hinnoitettava kohtuullisilla käyvillä hinnoilla, koska ratkaisevaa tekijää sen hinnoittamatta jättämisestä ei enää ole olemassa. Siihen nähden kuitenkin, että »muu pieni metsä» pääasiallisesti käytetään tilalla kotitarvepuuna, on tämän ryhmän loppusumma huomattu määrättyillä prosenttiluvuilla sen lasketusta arvosta, ja on tämä prosentti määrätynyt paitsi ryhmän kokonaiskuutiomäärästä, myöskin sen koostumuksesta ja sen arvosta tilan muiden omaisuusryhmien arvoon nähden. Hyvin ratkaisevaa osaa näyttölee tietenkin se seikka, onko tilalla tai lisämaalla pientä puuta niin paljon, että se vastaa 25 vuoden arvioitua kulutusmäärää. On tietenkin hyvin vaikeata määrätä mitään yleispäteviä prosenttilukuja, mutta edellä sanotusta selvinnevät periaatteet prosentin määräämiseksi.

Rakennuspuiden lunastushinnoiksi on määrättävä puolet ALTA:n 70 §:n 1 momentissa mainituista käsikauppahinnoista. Muutamissa tapauksissa on havaittu, että tämä hinta on ollut korkeampi kuin arvopuiden hinta, joille määrätään käyvät kantohinnat, ja johtuu tämä siitä, että käsikauppahinta vahvistetaan yhteisesti useammille hoitoalueille, eikä tämä hinta niin ratkaisevasti ole riippuvainen kaikista niistä tekijöistä, joiden perusteella muiden arvopuiden kantohinta määrätty.

Muiden kuin edellä mainittujen omaisuuden osien hinta määrätään paikkakunnan kohtuullisen käyvän hinnan mukaan.

Tilakokonaisuutta vastaavan hinnan määrääminen.

Kun tilan hinnoittelu on suoritettu, on asutustoimikunnan aina harkittava, vastaako omaisuuden eri osien yhteenlaskettu hinta, tilakokonaisuuden huomioonottaen, AL:n 41 §:ssä tarkoitettua ns. järkevän ostajan hintaa. Asiaa harkittaessa on huomiota kiinnitettävä lain edellyttämiin asukkaan toimeentulomahdollisuuksiin tilalla. Nämä riippuvat kysymyksen ollessa viljelystilasta, paitsi viljeltäväksi tarkoitettujen tilusten sijainnista, laadusta ja voimaperäiseen viljelykseen soveltuvaisuudesta, erittäin suuressa määrässä paikallisista liikenne- ja maatalousoloista. Muista hintaan vaikuttavista seikoista mainittakoon lisäksi tilan sijainti uittoväylään ja kaukokuljetusreitteihin nähden sekä paikalliset, puuta raaka-aineena käyttävät teollisuuslaitokset. Ns. tukkualennus koskee kaikkia muita omaisuuden osia paitsi rakennus- ja arvopuita, mistä on asutuslaissa erikoismääräykset. Mainittakoon kuitenkin, että maatalousministeriön ohjeissa suositellaan 10—50 % nouseva alennus riippuen edellämaituista seikoista. Lisäksi on otettava huomioon, että »muun pienen metsän» arvo näin ollen alennetaan kahteen kertaan, mikä seikka myös on otettava huomioon, kun kyseiselle omaisuuden osalle määrätään alennusprosentti.

Puhtaasti teknillisessä mielessä olisi toivottavaa, että hinnoittelusta laadittaisiin joko metsäselostuksen kansilehdelle tai erillisenä yhteenveto eri omaisuuden osien lasketuista arvoista, missä yhteenvedossa myös tulisi esille ns. tukkualennusprosentti ja tilan lopullinen hinta. Nämä seikat käyvät kylläkin selville jako- ja arviokirjasta sekä toimituspöytäkirjasta, mutta tällainen yhteenveto helpottaisi yleisnäkemyksen saantia.

Erittäin suotavaa olisi, jos hinnoittelu toimitettaisiin tilan perustamiseen nähden niin myöhäisessä vaiheessa kuin suinkin mahdollista, mie-

luimmin juuri ennen loppukokouksen pitämistä. Näin siksi, että silloin saadaan tilan tai lisämaan hinta toimituksen loppuvaiheessa, joten jos toimitus on kestänyt useita vuosia, ei puutavaroiden kantohinnoissa mahdollisesti tapahtuneet suuremmat muutokset pääse vaikuttamaan liian ratkaisevasti. Tilalle tai lisämaalle on nim. määrättävä myyntiajan eli toisin sanoen muodostamistoimituksen vahvistamisajan hinta. Samalla välttytään myös ilmoittamasta tilojen tai lisämaan hakijoille perushintaa, joka myöhemmin mahdollisesti poikkeaa hyvinkin huomattavasti loppukokouksessa ilmoitetusta hinnasta. Viimeksi mainittu seikka onkin, varsinkin kun kysymyksessä on ollut jo ennen sotia ja sodan aikana ja sen jälkeen loppuunsaattetut toimitukset, aiheuttanut hämmästyä ja ihmetteleviä kysymyksiä maansaajien puolelta.

Joutomaita ei nykyään voimassa olevien määräysten mukaan hinnoiteta ollenkaan. Koska kysymys kuitenkin on kauppiaan kuuluvasta objektista ja kun maalla voidaan väittää aina olevan jonkinlainen arvo, tuntuisi luonnolliselta, että joutomaillekin asetettaisiin ainakin joku nimellinen hinta, joka esim. voisi olla alempi kuin huonoimman kehnokasvuisen maan hinta.

Kaikesta edellä lausutusta huomataan, että asutustoimikunnalla on varsin monta tärkeätä kysymystä ratkaistavana, ennenkuin tilan tai lisämaan hinta lopullisesti on määrätty. Toivottavaa myös olisi, että asutustoimikunnat seikkaperäisesti perustelisivat kantansa määrittellessään eri omaisuusosien arvoja.

Esimerkki hinnoittelun yhteenvedosta:

Toimitus N:o 0000

Laskelma Pielaveden kunnan Ranuan kylässä olevan Rytkölä jm R 1 nimisen viljelystilän perushinnaksi:

Niitty	5 000	
Maatalouskelpoinen maa	10 000	
Varsinainen metsämaa	100 000	
Rakennuspuut		50 000
Arvopuut		100 000
Heti myytävissä oleva pieni metsä	200 000	
»Muu pieni metsä» 85 % sen arvosta	100 000	
Osuus yhteisiin	5 000	
	420 000	
10 % vähennys	42 000	
	378 000	378 000
		<u>mk 528 000</u>

Pielavedellä elokuun 15 p:nä 1957.

Matti Muhonen
asutustoimik. puheenjohtaja

Matti Meikäläinen
metsänhoitajajäsen

Puuston arviointi tilan hinnoittelussa ja hinnan muodostus tilakokonaisuutta silmälläpitäen.

Veli-Kustavi Klemetti.

Puuston arviointi tilan hinnoittelussa.

Pyrittäessä määrittelemään maatilatalouden tuotantoyksikön maatilaa hintaa on sen eri osien arvo selvitettävä. Näistä omaisuuden osista puusto on eräs huomattavimpia. Puuston arvon määrittämisen pohjana on luotettava selvitys sen rakenteesta ja näiden rakennneosien kuutiomäärästä sekä hinnasta. Kuten tiedämme on puuston rakenteen ja määrän selvittämiseksi olemassa useita erilaisia arvioimismenetelmiä. Asutuslaissa jaetaan puusto kahteen pääryhmään arvopuihin ja niitä pienempään puustoon. Arvopuiksi katsotaan lain mukaan kaikki ne puut, joiden läpimitta 6 metrin korkeudella maasta mitaten on kuoren päältä 18 cm tai sitä enemmän, muun puuston muodostaessa ns. pienen metsän.

Ennen varsinaiseen arviointiin ryhtymistä olisi metsässä suoritettulla tarkastuksella pyrittävä saamaan metsästä yleiskuva sen seikan selvittämiseksi, voidaanko ja missä määrin valtiolle metsänhoidollisesti pidätettäviä arvopuita leimata ja mistä tilan tarpeisiin tarvittavat rakennuspuut merkitään. Tilalle jäävät arvopuut samoin kuin rakennuspuutkin luetaan ja mitataan yksin puun siten kuin siitä annetuissa ohjeissa on mainittu.

Arvopuita pienemmän puuston arviointi tapahtuu ohjeiden mukaan linjoittaisella ympyräkoela-arviolla. Tällöin olisi myös pyrittävä selvittämään, mikä osa pienestä puustosta voidaan heti hakata. Tämän seikan selvittämiseksi on tarpeen tietää mitenkä tilallinen saa muodostettavana olevaa tilaa metsän osalta käyttää. Heti hakattavissa olevaksi puustoksi voidaan yleensä arvioida viljelyskelpoisella maalla oleva puusto. Tällöin olisi kuitenkin otettava huomioon se seikka, että tehtävän viljelys- ja raivaussopimuksen mukaan veloitetaan asukas raivaamaan neljän ensimmäisen koevuoden aikana 0.25 ha ja viidennen koevuoden aikana 0.50 ha uutta peltoa. Kun asukas samanaikaisesti joutuu rakentamaan tilan asutavaan kuntoon, ei suurempaa raivausveloitetta kohtuudella voida asettaa. Näin ollen tulee siis viljelykselle koevuosiaikana raivatuksi n. 1.5 ha maata. Tästä on kuitenkin usein huomattava osa suoviljelystä. Näiltä alueilta kertyvän puuston asukas joka tapauksessa joutuu ensitilassa hakkaamaan. Varsinaiselta metsämaalta tapahtuvia hakkuita harkittaessa on otettava huomioon se seikka, että asukas saa asutustoimenpiteiden nykyisten turvaamissäännösten mukaan käyttää metsäänsä kestävästi maatilatalouden puitteissa. Kun käytännössä on asutustiloilta todettu metsänmyyntien tapahtuvan keskimäärin joka kolmas vuosi, merkitsisi se sitä, että kerralla voitaisiin myydä yleensä noin 2—3 vuoden tuottoa vastaava

puumäärä. Edellä esitetyn perusteella pystyy jokainen ammattimies kussakin yksityistapauksessa arvioimaan sen puumäärän, minkä asukas voimassa olevat säännökset huomioon ottaen tilalta todellisuudessa heti voi myydä ja vertaamaan sitä metsänhoidollisesti heti hakattavissa olevaksi saamaansa määrään. Heti myytäväksi tarkoitetuksi pienpuustoksi ei kuitenkaan tulisi lukea enempää puuta kuin, että jäljelle jäävä puusto riittää jatkuvasti tuottamaan toimituksessa arvioidun tilalla vuosittain tarvittavan puumäärän.

Ns. muuhun pieneen metsään luetaan kaikki muu arvopuita pienempi metsä, jota ei voida edellä esitetyn perusteiden heti hakattavaksi katsoa. Tämä puuston osa muodostaakin normaalitapauksissa kotitarvepuun pääosan.

Asutuslain mukaisten tilojen hinnoittelussa sovellettavat periaatteet on lausuttu lain 41 §:ssä. Niiden mukaan on valtion maata asutustarkoituksiin käytettäessä siitä suoritettava hinta, minkä järkevä ostaja maksaisi siitä, jotta sitä voitaisiin kannattavasti käyttää siihen tarkoitukseen, mihin se luovutetaan käytettäväksi. Tässä em. pykälän ensimmäisessä momentissa on lausuttu julki periaate, jota on noudatettava tilakokonaisuutta vastaavaa hintaa harkittaessa. Samalla sisältyy siihen se näkökohta, että tilan hinta määrätään maansaajan kannalta katsoen.

Pykälän muissa momenteissa on mainittu puuston hinnoituksessa noudatettavat periaatteet. Rakennuspuiden osalta on määrätty, että ne hinnoitetaan puolella alimmasta käsikauppahinnasta, mikä oli paikkakunnalla voimassa puiden ottoaikana.

Arvopuista on määrätty maksettavaksi käypä hinta. Näin em. puuston osille määrätty hinta on yhdistettävä alueen luovutushintaan.

Rakennuspuiden hinta on niin selvästi määrätty, että se ei aiheuttane tulkintavaikeuksia. Pykälän tarkoitus kuitenkin ilmeisesti on, ettei käsikauppahinta voi olla missään tapauksessa käypää hintaa korkeampi, koska puhutaan alimmasta käsikauppahinnasta.

Tilalle jäävien arvopuiden hinnaksi on määrätty käypä hinta, ei siis hakkuuarvo. Se, että käypä hinta ja hakkuuarvo eivät aina ole samaitettavissa lienee jokaiselle ammattimiehelle selvä asia. Hakkuuarvo ja käypä hinta ovat samat vain siinä tapauksessa, että puut saadaan heti hakata ja että puiden ostaja suorittaa leimaus- ym. kulut ja että hakkuusta ei johdu mitään metsänhoidollisia jälkitoimenpiteitä. Kun valtiolle on pidätetty ne arvopuut, jotka voidaan metsänhoidollisesti myyntiä varten leimata, voidaan tilalle jäävät arvopuut tämän sekä metsän käyttöä rajoittavat säännökset huomioon ottaen realisoida vain pitkän ajan kuluessa. Edelleen on otettava huomioon, että ne valtion metsät, joista asutustiloja yleensä muodostetaan ovat useissa tapauksissa vanhoja, kasvunsa lopettaneita metsiä. Tästä johtuen tilalle jäävien arvopuiden hakkuista melkein poikkeuksetta seuraa metsänhoidollisia jälkitoimenpiteitä, joihin tarvittavat varat pidätetään myynnissä saatavasta kantorahasta. Asutustilojen piteiden turvaamissäännöksistä johtuen joutuvat asukkaat poikkeuksetta käyttämään ammattimiestä myytävien puiden leimauksessa sekä usein myös kaupanteossa. Kun ostajat eivät nykyisin enää suorita näitä kuluja joutuu asukas ottamaan tarvittavat varat kuten edelläkin kantorahasta.

Tilalle jäävien arvopuiden käypää arvoa harkittaessa on siis muistettava, että puita ei voida heti myydä, vaan tulee myynti tapahtumaan

pitkän ajan kuluessa ja että asukas joutuu suorittamaan myynnissä saata-
vasta kantorahasta leimaus- ym. mahdolliset myynnistä johtuvat kustan-
nukset sekä hakkuiden melkein poikkeuksetta edellyttämät metsänhoidol-
listen jälkitoimenpiteiden aiheuttamat kustannukset. Edellä esitetystä
johtuen tilalle jäävien arvopuiden käypä hinta vain harvoin voi olla sama
kuin niiden hinnoittelujankohdan kantohinta.

Edellä esitetyt seikat on myös otettava huomioon heti myytävissä
olevan pienen metsän kohtuullista käypää hakkuuarvoa määrättäessä,
jolloin luonnollisestikaan hakkuun myöhäisemmäksi siirtyminen ei vai-
kuta, koska tämä puuston osa on harkittu voitavan heti myydä.

Maatalousministeriön 17. 12. 1947 antamissa hinnoitteluoheissa mää-
rätään, että ns. muun pienen metsän arvon voidaan katsoa sisältyvän
yleensä maapohjan arvoon, jos kuitenkin em. puuston osalla on katsottava
olevan erikoista arvoa, on sille erikseen määrättävä kohtuulliseksi kat-
sottava hinta.

Muun pienen metsän hinnan huomioon ottamista harkittaessa on kiin-
nitettävä huomio paitsi sen kokonaisarvoon, myös teollisuuspuun osuuteen
siinä sekä teollisuuspuun määrään kasvullista metsähehtaaria kohden.
Muuta kuin teollisuuspuuta ei, harvoja poikkeuksia lukuunottamatta, ole
syytä ottaa huomioon. Myös on kiinnitettävä huomiota siihen, onko muun
pienen metsän määrässä kasv. metsähehtaaria kohden laskien esim. samalla
alueella olevien eri tilojen kesken suuria eroavaisuuksia, jolloin tilojen
hintojen saamiseksi keskenään paremmin suhteelliseksi voi olla tarpeen
ottaa osa muun pienen metsän arvosta hinnoittelussa huomioon.

Taimikoille ei määrätä erikseen hintaa em. maatalousministeriön oh-
jeiden mukaan.

Hinnan muodostus tilakokonaisuutta silmälläpitäen.

Hinnan muodostusta tilakokonaisuutta silmälläpitäen tarkasteltaessa
on muistettava, mitä siitä on AL 41 §:ssä mainittu. Kuten edellä on puus-
ton arvoa arvioitaessa lähdetty siitä, mikä se on tilansaajan kannalta
katsottuna, on myös tilakokonaisuuden hintaa tarkasteltava tältä kannalta
ja vielä otettava huomioon, että hinta voidaan määrätä vain sellaiseksi,
minkä järjevä ostaja maksaisi alueesta siihen tarkoitukseen käytettynä,
mihin se on luovutettu.

Ajateltaessa sitä, mihin tarkoitukseen maata asutuslain mukaan luov-
utetaan, tapahtuu luovutus yleensä viljelys-tilan, asuntotilan tai lisämaan
perustamista varten. Kahdessa ensimmäisessä tapauksessa on useimmiten
kysymys uuden talousyksikön muodostamisesta, kun taasen lisämaa liite-
tään jo ennestään olevaan yksikköön. Uuden yksikön perustamisessa tule-
vat kysymykseen rakennus- ja raivaustyöt. Tietyt suoritetaan yleensä
valtion toimesta valtion varoilla. Kukin näistä tulee aiheuttamaan kus-
tannuksia, jotka alueensaaja ottaa huomioon sitä hintaa harkitessaan,
jonka hän katsoo voivansa tilan alueeksi tulevasta maasta sille lain perus-
teella jätettävine puustoineen maksaa, jotta aluetta kannattavasti voi-
taisiin jatkuvasti käyttää maatilatalouden harjoittamiseen. Em. kustan-
nukset on myös tilan hinta-arviota tehtäessä muistettava, koska ilman
näitä kustannuksia ei alue muodostu maatilatalouden tuotantoyksiköksi.
Kussakin yksityistapauksessa ovat ko. kustannukset arvioitavissa.

Lähdettäessä muodostetulle uuden tilan alueelle sille kuuluvine puus-
toineen ja muine mahdollisine etuuksineen tilakokonaisuutta vastaavaa
hintaa määräämään, on muistettava, ettei tilakokonaisuutta vastaavan
hinnan määräämiseksi omaisuuden eri osien arvosta tehtävä alennus koske
rakennus- ja arvopuita, joiden hinta on laissa erikseen määrätty, ja että
yllä mainitut rakennus- ja raivauskustannukset tullaan niiden lopullisesti
selvitettyä liittämään lyhentämättöminä tilasta valtiolle perittävään myynti-
hintaan edellyttäen, että valtio on ne rahoittanut. Vaikka valtio ei olisi-
kaan niitä rahoittanut, on asukas kuitenkin itse uhrannut varoja näihin
töihin, jotka hän edellä esitetyn mukaan tilan kokonaishintaa arvioidessaan
ottaa huomioon.

Alennukseen, joka tehdään tilakokonaisuutta vastaavan hinnan mää-
räämiseksi, vaikuttavat yleensä tilan sijainti tuotteiden markkinoimis-
paikkoihin nähden, tuotteiden menekkiolot markkinoimispaikalla sekä
kulkuyhteydet ko. paikoille. Kun näiden vaikutuksen arvioiminen voi
tuottaa vaikeuksia, olisi hyvä, jos arviomismiehellä olisi tietoja paikka-
kunnalla tilakaupoissa tehdyistä vastaavista alennuksista. On kuitenkin
huomattava, että ne eivät ole sellaisinaan sovellettavissa, koska useimmiten
on kysymyksessä valmiiksi rakennettujen ja raivattujen tilojen kaupat,
joissa ko. alennus on tehty kaikkien omaisuuden osien yhteenlasketusta
arvosta. Myöskään ei pelkästään metsäalueiksi myytyjen alueiden kaupoissa
tehdyt alennukset ole sellaisinaan käyttökelpoisia vertauskohtia. Ellei
tällaisia tietoja ole saatavissa tai niitä on perin niukasti, on lähinnä käy-
tettävä harkintaa. Tämän harkinnan helpottamiseksi voitaneen todeta,
että valtion vapailta markkinoilta asutustarkoituksiin ostamien tilojen
kaupoista pidetyn tilaston mukaan ko. alennus koko maassa on keski-
määrin ollut 30.9 %. Valtio on tällöin kilpaillut muiden ostajien, mm.
puutavarayhtiöiden kanssa kaupoista ilman mitään etuusto-oikeutta. Em.
keskiarvoluku ei tietysti sellaisenaan kelpaa käytettäväksi, koska tilastoon
sisältyy valmiiksi rakennetuista ja raivatuista tiloista tehtyjä kauppia.
Tämän lisäksi on muistettava, että valtion maille perustetut tilat yleensä
sijaitsevat em. keskiarvon edellyttämää sijaintia syrjäisemmillä paikoilla.
Tilakoko on tilaston mukaan vaikuttanut siten, että suuremmilla tiloilla
on alennus ollut suurempi ja pienemmillä tiloilla pienempi. Tämän mu-
kaisesti voitaisiin viljelys-tiloilla harkita suurempaa alennusta kuin asunto-
tiloilla. Koska lisämaat yleensä liitetään muilta osin valmiiseen yksikköön,
voitaneen niiden hinnoituksessa yleensä käyttää pienempää alennusta.

Edellä esitetystä on pyritty valottamaan niitä seikkoja, jotka tulevat
arviointia ja hinnoitusta sekä tilakokonaisuutta vastaavaa hintaa mää-
rättäessä työn suorittajan eteen. Kuten olemme huomanneet, on asia
siksi monisäikeinen ja niin monista yksityiskohdista riippuvainen, että
mitään yleisiä kaikkiin tapauksiin sopivia ohjeita on vaikea antaa. Siksi
tarvitaan tehtäviä suoritettaessa runsaasti harkintaa ja asioihin syventy-
mistä, jotta lopputuloksena olisi lain edellyttämä järjevä ostajan hinta.

Asutustoimikuntatoimistot, niiden toimihenkilöt ja kenttätöiden järjestely.

Pentti K. Leino.

Tämän vuoden keväällä perustettiin Oulun ja Lapin lääneihin neljä asutustoimikuntatoimistoa, joiden sijoituspaikoiksi tulivat Oulu, Kajaani, Rovaniemi ja Kittilä. Näille toimistoille on siirretty tai määrätty käytännöllisesti katsoen kaikki Pohjois-Suomessa vireillä olevat asutustoimikuntatyöt. Voidaan ehkä kysyä, mistä tällainen järjestely on aiheutunut. Asian taustan selvittämiseksi on meidän lähdeittävä viime sodista. Sotien aikanaan oli maanmittaustoiminta luonnollisesti miltei täysin lamassa ja sotien jälkeen on maanhankintalain toimeenpano sitonut suurimman osan maanmittarikunnasta useiksi vuosiksi, eikä tämä työ ole vielä kukaan Pohjois-Suomessa täysin päättynyt. Lisäksi on piakkoin loppuvaiheissaan oleva Kuusamon isojako sitonut huomattavan paljon työvoimaa vuodesta 1951 lähtien. Edellä mainituista erikoistehtävistä johtuen ovat sekä tavalliset maanjakotyöt että asutuslain mukaiset asutustoimikuntatyöt Pohjois-Suomessa saaneet odottaa vuoroaan ja päässeet siten pahasti ruuhkautumaan. Etelä-Suomessahan asuttamisen mahdollisuudet maanhankintalain toimeenpanon jälkeen lienevät varsin vähäiset, mutta Pohjois-Suomen laajoissa valtion metsämaissa on vielä verraten paljon maatalouskelpoisia maita. Huomattava osa näille tehdyistä maansaantihakemuksista voitiin selvittää maanlunastuslautakuntien toimesta, mutta silti jäi Oulun ja Lapin lääneissä 2 500—3 000 maansaantihakemusta käsiteltäväksi vuonna 1936 annetun asutuslain nojalla. Näiden selvittämistä nykyisin näissä lääneissä n.s. taksatoissa toimivien maanmittausinsinöörien toimesta muiden samalla tavalla ruuhkautuneiden maanmittaustoimitusten ohella, ei katsottu mahdolliseksi, joten asutustoimikuntatöihin oli irroitettava työvoimaa, joka vapaana muista tehtävistä ja muiden asiakkaiden painostuksesta, saattoi keskittyä yksinomaan näiden Pohjois-Suomen kiireellisten astustoimikuntatöiden suorittamiseen. Maanmittaustoimitusten suorittaminen siten, että toimihenkilöt työskentelevät kiinteällä palkkauksella ilman n.s. maanmittaustaksan mukaisia korvauksia, perustuu 1. 7. 1948 annettuun asetukseen maanmittauspalkkion suorittamisesta eräissä maanmittaustoimituksissa, minkä asetuksen mukaista järjestelmää oli jo aikaisemmin määrätty sovellettavaksi eräissä muissa toisenlaisissa ja tärkeissä maanmittaustoimituksissa.

Alunperin lienee nyt kyseessä olevalle alueelle ollut tarkoitus perustaa kolme toimistoa kumpaankin lääneen, mutta ilmeisesti riittävän työvoiman saannin osoittautuessa vaikeaksi, näitä toimistoja perustettiin edellä mainitut neljä, joiden sijoituspaikkoja ja toimialueita määrättäessä otettiin huomioon paitsi maanhakijain määrää myöskin käytettävissä olevat kulku-

yhteydet. Siten tulivat Ouluun sijoitetun toimiston toimialueeseen kuulumaan Kuivaniemen, Yli-Iin, Ylikiimingin, Pudasjärven, Posion, Reisjärven, Haapajärven, Kärsämäen ja Pyhäjärven kunnat, Kajaanin toimiston toimialueeseen Sotkamon, Kuhmon, Ristijärven, Hyrynsalmen, Suomussalmen, Taivalkosken ja Paltamon kunnat, Rovaniemen toimiston toimialueeseen Pellon, Ylitornion, Rovaniemen, Kemijärven, Pelkosenniemen, Savukosken, Sallan, Ranuan, Simon ja Tervolan kunnat sekä Kittilän toimiston toimialueeseen Kittilän, Sodankylän, Kolarin ja Muonion kunnat.

Asutustoimikuntatoimistojen toimihenkilöt määrättiin sitä mukaa kuin työvoimaa muista tehtävistä voitiin irroittaa, ja niinpä m.m. Kuusamon isojaosta irroitettiin kolme maanmittausinsinööriä Oulun, Rovaniemen ja Kittilän toimistojen johtaviksi toimitusinsinööreiksi sekä 8 kartoittajaa teknillisiksi apulaisiksi. Lisäksi irroitettiin muista tehtävistä muut toimitusinsinöörit sekä lisää kartoittajia ja Oulussa pidetyillä kursseilla koulutettiin toimistoapulaiset m.m. näihin asutustoimikuntatoimistoihin. Niinpä on toimistojen nykyinen henkilökunta seuraava:

Toimitusinsinöörejä on Oulun, Kajaanin ja Rovaniemen toimistoissa kussakin kolme sekä Kittilän toimistossa kaksi. Lisäksi on Rovaniemen ja Kittilän toimistoissa kummassakin yksi maanmittausauskultantti, joka päämiehensä viran puolesta voi hoitaa asutustoimikunnan puheenjohtajan tehtäviä. Kartoittajia on kaikissa toimistoissa kolme sekä lisäksi Oulun ja Kittilän toimistoissa kummassakin yksi kartoittajaoppilas. Toimistoapulaisia on jokaisessa toimistossa kaksi.

Tällä työvoimalla on asutustoimikuntatyöt toimistojen toimialueilla saatu melkein koko laajuudessaan alkuun, mutta ilmeistä on, että tulevana kenttätöökautena on teknillisten apulaisten, siis lähinnä kartoittajien lukumäärää lisättävä nykyisestäään, koska silloin tulee suoritettavaksi huomattava määrä kartoituksia ja rajankäyntejä.

Toimistojen sisäisessä järjestelyssä ja tehtävien suorittamisessa noudatetaan maanmittaushallituksen kiertokirjeellään maanmittaustyöpiireistä antamia määräyksiä ja ohjeita soveltuvalta kohdin, joiden selostaminen ei kuitenkaan tässä liene tarpeen.

Mitä tulee varsinaiseen asutustoimikuntatöiden suorittamisen järjestelyyn, lienee eri toimistoissa noudatettu yleensä samanlaisia menettelytapoja. Rovaniemen asutustoimikuntatoimiston toimialue on jaettu tiedossa olleiden hakijain lukumäärien perusteella työpiireihin, joita kutakin hoitaa oma toimitusinsinööri ja käsittelee kaikki piirissään nyt vireillä olevat sekä mahdollisesti tulevat toimitukset. Tarpeen vaatiessa voidaan tietysti piirijakoa myöhemmin muuttaa, mikäli siihen ilmenee aihetta. Kullakin toimitusinsinöörillä on ollut käytettävänä yksi kartoittaja, mutta työtilanteen mukaan on kartoittajia tarvittaessa siirretty piiristä toiseen. Toimistoapulaiset ovat suorittaneet tehtäviä kaikille toimitusinsinööreille.

Viime kesäkuun aikana ryhmitettiin sekä Rovaniemen että Kittilän asutustoimikuntatoimistojen toimialueiden asutustoimikuntatyöt uudelleen Lapin läänin maanmittauskonttorin kerättyä ne siihen mennessä eri toimitusinsinööreiltä maanmittauskonttoriin. Tällöin jätettiin loppuvaiheessa olevat toimitukset entisten toimitusinsinöörien opetettaviksi, mutta alkuvaiheessa olevien toimitusten hakijat samoin kuin ne hakijat, joiden hakemusten johdosta ei vielä ollut toimitusmääräystä annettu, ryhmitettiin

hakemuspaikkojen mukaan yhtenäisiksi samalle alueelle kohdistuviksi toimituksiksi riippumatta siitä, missä toimituksessa hakijat tähän asti olivat olleet. Tämä oli käsittelyn helpottamiseksi välttämätöntä sen takia, että aikaisemmin kun toimitusmääräykset yleensä annettiin hakemusajan mukaan, oli samassa toimituksessa hakijoita, joiden hakemukset kohdistuivat eri puolille kuntaa ja hoitoaluetta usein kymmenienkin kilometrien päähän toisistaan. Toisaalta tämä uudelleen ryhmittely kävi erinomaisesti päinsä sen vuoksi, että suurin osa vanhoista toimituksista oli kokonaan aloittamatta tai aivan alkuvaiheissaan. Ryhmittelyn suorittamisen jälkeen antoi maanmittauskonttori uudet määräykset toimistojen esitysten mukaisesti ja samoin on asutustoimikuntien muut jäsenet määrätty uudelleen tämän ryhmittelyn perusteella. Nyt, kun Rovaniemen asutustoimikuntatoimiston suoritettavina tällä hetkellä olevista 131 toimituksesta 99 on saatu vireille, on jo voitu todeta tämän ryhmittelyn vastanseen tarkoitustaan, koska se on huomattavasti jouduttanut toimitusten käsittelyä. Vastaavanlainen ryhmittely on Kajaanin asutustoimikuntatoimistossa suoritettu samassa vaiheessa, mutta Oulun toimistossa suoritetaan alkukokousten pitämisen jälkeen.

Maanmittauskonttorin annettua toimitusmääräykset voitiin sitten toimitusten käsittely aloittaa normaalissa järjestyksessä. Siinä on Rovaniemen asutustoimikuntatoimiston toimialueella noudatettu kahdenlaistakin menettelytapaa olosuhteista riippuen. Toisessa on tarkoituksena ollut saada vireille t.s. alkukokoukset pidettyä ja katselmuksia toimitettua mahdollisimman pian kaikissa toimituksissa, jotta saataisiin kokonaiskuva hakijain lukumäärästä ja jakautumisesta eri alueille. Alkukokouksessa hakijoita usein ilmestyy huomattavasti lisää, mutta toisaalta taas toimitus saattaa rauetakin hakijain puutteessa, jos hakijat ovat esim. maanhankintalain nojalla jo saaneet tilat tai muista syistä luopuvat hakemuksistaan. Näin ollen oikea kuva hakijain lukumäärästä on saatavissa vasta alkukokouksen jälkeen ja vasta sitten voidaan laatia jonkinlainen yleispiirteinen suunnitelma, joka on tarpeen esimerkiksi silloin, kun maatalouskelpoisesta maasta esiintyy puutetta. Toisekseen on edellämainitunlainen menettely tarpeen myöskin sen vuoksi, ettei kaikilta alueilta ole käytettävissä ollenkaan kartastoa metsähallinnon mittakaavassa 1 : 40 000 tai 1 : 50 000 laadittuja talouskarttoja lukuunottamatta. Tällöin ei asutussuunnitelmaa voida laatia ennenkuin k.o. alueesta on laadittu kartta. Kartoitussuunnitelman laatimista ja kyseenollan suuremmista asutusalueista, mahdollisen ilmakuvauksen tilaamista varten on tällaisilla alueilla tarpeen tietä hakijain kokonaisuudesta ja sijoituksesta tarvittavien kartoitus- tai ilmakuvauksien määritystä varten. Kun alkutoimenpiteet on suoritettu, voidaan myöskin tarvittaessa sellaiset hakijat, joiden hakemille paikoille ei katselmuksessa ole katsottu tiloja voitavan perustaa, ohjata muodostettaville asutusalueille ja ottaa nämäkin hakijat niiden suunnittelussa huomioon. Lisäksi on tässä vaiheessa neuvoteltava myöskin vielä toiminnassa olevien maanlunastuslautakuntien kanssa siitä, mitkä alueet ovat asutustoimikuntien käytettävissä. Kun edellä mainitut toimenpiteet on suoritettu, on sitten lähinnä hajatilatoimituksia viety siinä määrin eteenpäin, kuin se kartasto- ja työvoimatilanteesta riippuen on ollut mahdollista.

Katselmuksen jälkeen, asutustoimikunnan päätettyä tiloja muodostaa, on suoritettu metsämaiden tyypitys ja tarpeelliset täydennysmittaukset,

ja tämän jälkeen on tilojen laskeminen suoritettu yleensä asutustoimikuntatoimistossa. Kun asutussuunnitelma on sitten esitetty ja hyväksytty, on käyty rajat. Rajankäynnin ja pyykityksen ovat suorittaneet toimitusinsinööriin valvonnan alaisina kartoittajat samoin kuin täydennysmittauksetkin. Tämän jälkeen onkin sitten vuorossa ollut metsänluku ja leimaus, jotka on suoritettu hoitoalueiden toimesta asutustoimikuntatoimiston käyttöönsä pyytämällä varoilla. Ilmeistä on, että metsänluvun suorittaminen asutustiloilla hoitoalueen omien tehtävien ohella, tulee ennenpitkää tuottamaan hoitoalueiden asutustoimikuntien metsänhoitajajäsenille ylivoimaisia vaikeuksia ja hidastuttamaan toimitusten valmistumista, joten hoitoalueisiin olisi nimenomaan näitä tehtäviä varten palkattava lisätöivoimaa tai sitten asutustoimikuntatoimistoihin saatava metsäteknikkoja, jotka metsänhoitajajäsenien ohjaamina suorittaisivat puuston luvun ja leimaukset.

Alkukokousten ja katselmusten jälkeen voidaan myöskin jo tehdä maanmittaushallitukselle alistukset kartoituksista, metsähallituksella alistukset asutusalueista sekä maatalousministeriöltä pyytää määräystä kuivatus- ja tiensuunnitelmien laatimiseksi, milloin ne on katsottu tarpeellisiksi. Mainittakoon tässä yhteydessä, että useat vanhat toimitukset ovat useiksi vuosiksi pysähtyneet juuri siihen, ettei ole saatu tie- ja kuivatussuunnitelmia ilmeisesti määrärahojen puutteessa. Tämänkin työvaiheen jouduttamiseksi olisi asutustoimikuntien saatava ilman alistusta maatalousministeriöön esittää tutkimuspyynnöt suoraan maanviljelynsinööripiirille, joille olisi varattava tarpeelliset määrärahat asutustoimikuntatoimitusten kuivatus- ja tiensuunnitelmien laatimista varten.

Toisaalta on Rovaniemen asutustoimikuntatoimiston alueella edellä mainittujen tehtävien järjestelyssä noudatettu myöskin sellaista menettelytapaa, että kutakin toimitusta varten on jo alkukokouskierroksella varattu pari päivää aikaa ja kun alkukokous on pidetty ja heti välittömästi kokouksen jälkeen suoritettuna katselmuksessa todettu tilojen perustaminen mahdolliseksi, on suoritettu metsämaiden tyypitys. Tämän jälkeen on toimitusinsinööri toimituspaikalla suorittanut tilojen laskemisen, jolloin asutustoimikunnan hyväksymä asutussuunnitelma on välittömästi esitetty asianosaisten hyväksyttäväksi. Näin ollen on teknillinen apulainen heti tämän jälkeen voinut aloittaa rajankäynnin, jonka jälkeen tilat ovat olleet valmiina metsänlukuja varten. Tällainen menettely tietenkin nopeuttaa toimitusten valmistumista ja lisäksi se merkitsee asutustoimikunnan matkojen supistamista mahdollisimman vähiin, mutta on mahdollinen vain siellä, missä on käytettävänä luotettava kartasto. Lisäksi se edellyttää, että kaikki asutustoimikunnan jäsenet voivat jatkuvasti keskeytyksettä olla mukana tällaisella useitakin viikkoja kestäväällä kokouskierroksella, mikä ei useinkaan ole mahdollista, koska asutustoimikuntien jäsenillä on muitakin tehtäviä hoitettavanaan.

Käyttämällä viimeksi mainittua menettelytapaa on Rovaniemen asutustoimikuntatoimiston toimialueen eteläisessä piirissä saatu huomattavasti enemmän tiloja metsänlukuvaiheeseen kuin toimialueen muissa piireissä, mutta toisaalta taas on siellä myöskin runsas kolmannes toimituksista kokonaan aloittamatta ja saataneen vireille vasta ensi vuoden puolella. Sensijaan on muissa piireissä muutamaa poikkeusta lukuunottamatta kaikkien toimitusten alkukokoukset pidetty ja katselmuksia maastossa enimmäkseen suoritettu, joten niissä esiintyvien tehtävien suorittamiseen voidaan ryhtyä jo talven aikana.

Lopuksi voinen todeta, että käytettiinpä asutustoimikunnan kenttätöiden järjestelyssä kumpaa menettelyä tahansa, tulee ensi kesä tarjoamaan runsaasti kenttätöitä niin asutustoimikuntatoimiston toimihenkilöille kuin myöskin asutustoimikuntien jäsenille.

Matkalaskut, päivärahat ja palkkiot asutustoimikuntatoimissa.

Eero Nieminen.

I. Asutustoimikunnat.

Marraskuun 6 päivänä 1936 annetun lain 28 §:ssä säädetään, että asutussuunnitelman, jonka mukaan valtionmaata luovutetaan ja muuta maata pakkolunastetaan asutustarkoituksiin, laatii asutustoimikunta. Saman lain 29 §:ssä säädetään, että puheenjohtajana asutustoimikunnassa on maanmittauskonttorin määräämä maanmittausinsinööri sekä jäsenenä maatalousministeriön määräämä, asutustoimintaan perehtynyt agronomi, *metsähallituksen määräämä metsänhoitaja* ja asianomaisen kunnan asutuslautakunnan puheenjohtaja sekä asutuslautakunnan keskuudestaan valitsema jäsen. Kun maatalousministeriö tai metsähallitus on päättänyt asutussuunnitelman jollekin alueelle laadittavaksi tai pakkolunastuksen toimeenpantavaksi on maatalousministeriön asetettava samalla asutustoimikunta sekä valittava toimikunnalle puheenjohtaja ja jäsenet. On huomattava, että asutustoimikunnan puheenjohtaja ja jäsenet toimivat tuomarin vastuulla ja että he eivät voi kieltäytyä toimesta, elleivät ole täyttäneet 60 vuotta tai voi näyttää estettä, joka voidaan katsoa päteväksi.

Asutuslain 32 §:ssä on säädetty, että asutustoimikunnan palkkiot ja kustannukset korvataan *valtion varoista*.

Kesäkuun 9 päivänä 1938 annetun valtioneuvoston päätöksen 1 §:n, joka on muutettu 29 päivänä syyskuuta 1955, mukaan metsänhoitaja ja asutustoimintaan perehtynyt agronomi, toimiessan asutustoimikunnan jäsenenä, saa voimassaolevan matkustussäännön I luokan mukaisen matkakustannusten korvauksen ja II luokan mukaisen päivärahan, joka on nyt 1 200 markkaa. Jos metsänhoitajat ja asutustoimintaan perehtyneet agronomit eivät ole valtion palveluksessa, saavat he matkakustannusten korvausta I matkustusluokan mukaan ja päivärahaa II matkustusluokan mukaan (1 200) sekä korkeakoulussa loppututkinnon suorittaneet henkilöt 1 500 markkaa ja muut 1 200 markkaa *palkkiota* kultakin matka- ja toimituspäivältä.

Edellämainittuja matkakustannusten ja päivärahojen sekä palkkioiden maksamissäännöksiä sovelletaan myös asutuslain 44 §:ssä asutuslain toimeenpanosta annetun asetuksen 42, 43 ja 79 §:ssä mainituista tehtävistä.

Kuitenkin on huomattava, että jos kiinteistö, jolle asutussuunnitelma on laadittava, on ostettu asutusrahastolle, maksetaan metsänhoitajille matkakustannukset, päivärahat ja mahdolliset palkkiot asutusrahaston varoista, muussa tapauksessa kyseiset kustannukset maksetaan asutuslain toimeenpanokustannuksiin osoitetuista varoista (11. Pl. XVI: 7).

II. Virkatalolautakunnat.

Valtion virkataloihin kuuluvain vuokra-alueiden lunastamisesta sekä virkatalojen käyttämisestä 28 päivänä toukokuuta 1926 annetussa asetuksessa on säädetty, että jos suunnitelma virkatalon vastaisesta käyttämisestä on laadittava, laatii sen asutushallituksen (ASO) asettama virkatalolautakunta. Virkatalolautakunnan puheenjohtajana toimii ASO:n määräämänä, poikkeuksetta, asutustarkastaja sekä jäsenenä metsähallituksen määräämänä metsänhoitaja ja kunnan asutuslautakunnan puheenjohtaja.

Matkakustannusten korvaukset ja päivärahat ja palkkiot saadaan velkoa näistä toimituksista edellämainitun valtioneuvoston päätöksen säännösten perusteella ja huomioidaan ne virkatalojen hoidosta aiheutuvina menoina (11. Pl. XVI: 4).

III. Matka- ja palkkiolaskujen laatiminen.

1. Virkamatka lasketaan sekä meno- että paluumatkaan nähden toimitusmiehen asunnosta, virkapaikasta tai virantoimituspaikasta sen mukaan kuin lähtö niistä ja paluu niihin tapahtuu. Matkakustannusten korvausta ja päivärahaa ei ole lupa periä enempää kuin mitä olisi mennyt, jos olisi viivyttyksettä matkustettu sekä käytetty sitä tietä ja matkustustapaa, joka kokonaiskustannukset huomioon ottaen on katsottava valtiolle edullisemmaksi tai virkatehtävien hoidon kannalta tarkoituksenmukaisimmaksi. Toimitusmiehellä on kuitenkin aina oikeus käyttää junaa. Useampia toimituksia suoritettaessa on näistä aiheutuvat matkat järjestettävä siten, että valtiolle johtuvat kustannukset muodostuvat mahdollisimman alhaisiksi. Milloin matkalla viivytään yksityisasioiden vuoksi tai poiketaan lyhimmästä matkasuunnasta ei toimihenkilö saa näistä aiheutuneista kustannuksista valtiolta korvausta. Jos matkaa varten voidaan käyttää edestakaista tai muuta alennuslippua, on sitä käytettävä. Saamastaan ilmaiseksi kyydistä ei virkamatkan tekijä ole oikeutettu perimään eikä saamaan matkakustannusten korvausta.

Yleensä on virkamatkan aloittamista pyhäpäivää vastaan vältettävä, ellei pyhäaikaa voida käyttää matkustamiseen tai toimituksen suorittamiseen.

2. Matkalaskut laaditaan vahvistetulle matkalaskukaavakkeelle. Laskuun merkitään maksavaksi viranomaiseksi tilivirasto, joka laskun suorittaa (Siis: Maatalousministeriön asutusasiainosasto). — Laskun otsakkeessa on selvästi mainittava, missä ominaisuudessa laskun laatija on virkamatkan tehnyt ja minkä matkustusluokan mukaan sekä kenenkä määräyksestä matka on suoritettu. Pelkkä virkamatkan tekijän nimi ei matkalaskussa riitä, vaan on siinä myös mainittava arvo tai virka, jonka perusteella voidaan määrätä, minkä päivärahan matkantekijä on oikeutettu saamaan. (Matkamääräys).

3. Matkan tai toimituksen alkamis- ja päättymisaika sekä toimituksen numero ja laatu on laskussa selvästi mainittava. Eriyisen tärkeätä on, että niissä tapauksissa, joissa selvitetään korotettua päivärahaa, matkalaskuun on merkitty mahdollisimman täsmällisesti kellomäärilleen saapu-

minen korotukseen oikeuttavalle paikkakunnalle sekä sieltä lähteminen. Toimitusmiehen on oikeutettu saamaan korotetun päivärahan silloin, kun hän saman matkamenokauden aikana on korotukseen oikeuttavalla paikkakunnalla oleskellut yhtäjaksoisesti vähintään 6 tuntia.

4. Virkamatkat olisi niin järjestettävä, että valtiolle niistä aiheutuvat kustannukset muodostuvat mahdollisimman alhaisiksi. Matkustustapaa ilmoitettaessa on ilmoitettava, että mikäli käytetään valtion omistamaa autoa, on sen rekisterinumero mainittava sekä myös keitä henkilöitä on ollut kyydissä mukana. Jos matkustetaan esim. vuokra-autolla, hevosella tai vuokramoottoriveneellä, on matkalaskuun merkittävä selvitys siitä, ettei valtiolle edullisempaa kulkuneuvoa, esim. linja-autoa, ole voitu käyttää. Siinä tapuksessa, että jostakin matkasta on jouduttu maksamaan matkakustannuksia enemmän, kuin matkakustannusten korvauksesta ja päivarahasta annetun asetuksen mukaan kuuluisi, on matkalaskuun liitettävä kuitti sekä tarkka selvitys siitä, mikä on pakottanut käyttämään valtiolle kalliimpaa kulkuneuvoa. Kuitista on tällöin käytävä selville ajettu kilometrimäärä, maksu kilometriä kohti sekä kyydittävien nimet, ja on kuitti kirjoitettava matkan tehneen virkamiehen, eli siis maksun suorittajan nimelle. Milloin useat toimitusmiehet samalla virkamatkalla yhteisesti käyttävät kulkuneuvoa, jonka joku heistä omistaa, pidetään kulkuneuvoa matkakustannusten korvaukseen nähden vuokrattuun kulkuneuvon verrattavana. Oman auton käytöstä maksetaan korvausta matkustussäännön mukaan, joka on tällä hetkellä 19 mk/km yksin ajettaessa ja 23 mk/km, kun kaksi tai useammat toimitusmiehet samalla virkamatkalla yhteisesti käyttävät autoa. Jos useat toimitusmiehet käyttävät samalla virkamatkalla yhteistä, joko vuokra-autoa tai jonkun toimitusmiehen omistamaa autoa, jaetaan kulkuneuvon käytöstä aiheutuneet kustannukset heille tasan.

Lentokoneen käyttäminen virkamatkoilla on sallittua, mikäli matkan kokonaiskustannukset eivät nouse suuremmiksi kuin muuta matkustustapaa käytettäessä.

5. Lasku matkakustannusten korvauksesta ja päivarahasta on annettava maksavalle viranomaiselle kahden kuukauden kuluessa kunkin matkan päättymisestä. Hakemuksesta ja kun erityistä syytä siihen on, voi asianomainen ministeriö myöntää korvauksen maksettavaksi siitä huolimatta, ettei laskua ole säädetyn kahden kuukauden kuluessa asianomaiselle viranomaiselle jätetty. Matkalaskut on ennen (ASO:n) lähettämistä asiallisesti tarkastettava ja hyväksyttävä, jonka suorittaa kyseisissä tapauksissa asutuslautakunnan tai virkatalolautakunnan puheenjohtaja.

6. Kuten edellä on mainittu, on matkalasku kirjoitettava vahvistetulle kaavakkeelle joko kirjoituskoneella, musteella tai kopiokynällä. Ns. kuulakärki- eli kuivamustekynä ei kelpaa. Lasku on kirjoitettava selvästi. On tarkistettava, että laskussa on laskuttajan osoite, joka samoin kuin allekirjoituskin on aina tekstaamalla selvennettävä. Aikamerkinnot on tehtävä erikseen matkoista ja toimituksista jokaiselta matkavuorokaudelta. Matkat (mainittava kylät tai vastaavat) ja toimitukset on esitettävä tapahtumajärjestyksessä ja on laskussa selitettävä toimituksen laatu ja mainittava kohteet, esim. tilojen nimet tai tunnusmerkit, niin että matkan saa selville helposti alusta loppuun. Laskuun on sitäpaitsi merkittävä kunkin asianomaisen matkan kohdalle, mitä kulkuneuvoa on käytetty.

Matkojen pituus on ilmoitettava kilometreissä käytettiinpä mitä kulku-
neuvoa tahansa. Matkakustannukset merkitään kunkin matkan kohdalle
ja päivärahat ja palkkiot matkalaskun loppuun. Paikka- ym. lippujen
hinnat on merkittävä erikseen matkalipun hinnasta.

Matkalaskun laatijan *asuinpaikka* on laskussa *allevivattava*.

Summary:

The lecture-course for State forest officers, 1956.

The State Board of Forestry arranged its usual continuation courses for state forest officers on December 10—11, 1956. This time the lectures all treated the same subject: the settlement of state lands. This concentration had its specific reasons. Settlement work based on the Settlement Act of 1936 was interrupted by the war and by the execution of the two Resettlement Acts of 1940 and 1945. To clear the tangle of accumulated petitions for settlement land and of undecided cases, the Central Board of Land Survey in spring 1956 established 4 offices for settlement boards, with headquarters at Oulu, Kajaani, Rovaniemi and Kittilä. This meant considerable intensification of the settlement work based on the Settlement Act of 1936.

As the Settlement Act and the statutes of its enforcement have been amended several times and the circulars and instructions issued previously are partly obsolete, the State Board of Forestry thought it necessary to invite to these courses representatives from all the branches of state administration, in the field and in the office, dealing with the settlement of state lands. Thus, beside those of the State Board of Forestry, representatives from the Settlement Department of the Ministry of Agriculture, Forestry Association Tapio, and the district forestry boards also participated in the lectures and discussions of the meeting.

The lectures are here summarised in the order they were held during the meeting.

The establishment of holdings and supplementary land lots on state land.

T. Marjanen

In establishing holdings and supplementary land lots on state land, the main considerations should be the arability of the land and the future profitability of the holding supplemented with state land. The Settlement Department of the Ministry of Agriculture in its circular to settlement boards of Nov. 20, 1939, has given instructions in the matter. Among other things the circular stipulates that petitions for settlement land must be carefully filled in and the statement of the board must be matter-of-fact and reveal the circumstances of the petitioner. The areas requested have to be precisely indicated. In establishing farms an attempt should be made to form large groups of farms, because of road construction, drainage and other basic works. The establishment of single farms in roadless regions should be avoided. The surroundings of populated centers should be settled first and dwelling sites should be placed in surroundings offering the inhabitants opportunities of remunerative work. In giving supplementary land the main requirement is that the petitioner has cleared all arable land on his farm for field and pasture. An additional condition for the surrender of supplementary forest land is that it is necessary as a source of wood for household use. The circular, however, is somewhat out-of-date and should be reformulated.

Concentrated fellings in North Finland and the settlement question.

A. Liifländer

In the administrative region of North Finland there are 2 951 million ha of state forests under economic management and 3 285 million ha not under management, 6 236 ha in all. Settlement activity mostly takes place in the area under economic management, in which for about 30 years concentrated fellings have also been carried out. In concentrated felling one object is to lower logging costs as much as possible and to find a practical solution to the labor problem. The fellings require the investment of considerable capital for:

1. road construction,
2. floatway improvement,
3. camp construction,
4. arrangement of communications, and
5. acquisition of material and machinery.

The initial investment for a big concentrated felling may rise to 25—30 million mks. This activity has so far produced in the North Finland region 460 logging camps providing housing for about 13 500 men and 3 700 horses. The area felled annually in the region varies between 30 000 and 40 000 ha. The concentrated fellings are badly disturbed by settlement activity in the same areas which may easily make the fellings unprofitable.

So far, about 251 000 ha of state land have been requisitioned for resettlement purposes in the region of North Finland and about 75 000 ha under the 1936 Settlement Act, making a total of 326 400 ha. Further demands in the near future are estimated to be about 439 500 ha. Settlement activity of this magnitude obviously endangers the planning and execution of profitable state forestry.

Moreover, the requisition of state lands endangers full employment in the region. Recent figures clearly indicate that unemployment is worst in communal areas where most state forests have been split up into private holdings, whereas there has been practically no unemployment in communities surrounded by vast state forests. These statistics also show that the main bulk of forest work is done by local farmers.

Bearing all this in mind, it seems important to take into account all the factors involved in settlement activity and to pay more attention to rational planning in the work, preferably as a part of regional planning.

The establishment of farms and their profitability with particular reference to agriculture in North Finland.

P. O. Väisänen

It has been estimated that Finland still has about 1.6 million ha of arable land that technically and economically could be cleared into fields. The main part — about 1.3 million ha — lies in North Finland. The question then arises of whether conditions in North Finland are adequate for the establishment of farms and for profitable farming.

The actual growing season there is 25—42 days shorter than in southern Finland and there is a great danger of frost. A corresponding difference also exists in the grazing

season. Favorable light conditions, however, somewhat counterbalance the shortness of the growing season; this has been demonstrated by the crops obtained in the North. Humidity conditions there are not in general more unfavorable than in the South.

The gist of the problem of how to develop agriculture and to establish new farms in North Finland lies in the cultivation of swamps and the possibilities of its development. The clearing and cultivation of vast swamp areas could easily be organized in the form of big group settlements, and this would mean that road construction, electricity, drainage, school and other problems could be solved at a relatively low cost.

Although climate conditions in North Finland are not the best possible, agricultural activity here can be adapted to the nature with man's help. Recent records, however, are not optimistic on the possibilities of agriculture in North Finland. Where monetary income is small, the net income figures are still sadder, as only farms of the biggest size can yield a net income of some thousands of marks.

In the North a very small area of cultivated land on a farm cannot give a family adequate living opportunities. The forest belonging to the farm and work outside the farm add considerably to the earnings of the farmer. Thus, farmers with less than 10 ha of cultivated land obtained more money from outside earnings than from their own agricultural efforts, and even on the bigger farms, of which records were kept, about 1/5 of the total earnings of the farm were derived from outside sources.

Of all the farms with more than 2 ha of cultivated land in the administrative district of Oulu in 1950, about 80 % had less than 10 ha of field and 1.5 % had 30 ha or more; the corresponding figures for Lapland were 91.7 and 9.3 %. Thus, it is obvious that the income from agriculture in North Finland is very modest, and that the situation is in most cases impossible without the vital income obtained from own forests and outside earnings. Consequently, the ghost of unemployment is a very common guest in the North. The farms formed in North Finland under different settlement acts cannot all be considered profitable enterprises, not by far.

The view taken in the Resettlement Act that the farther north the site of the farm, the greater must be its size, must be considered as sound and true to conditions. The area of cultivated and arable land per farm should be increased to 50 converted field ha on ordinary swamp farms. This size would also bring opportunities for better mechanization of the farms.

Almost without exception, the forest is an essential part of a Finnish farm and vitally important part for the profitability of the farm. Poor agricultural conditions have generally to be compensated by forest income.

Forestry on settlement farms.

Viljo Lälja

The transferring of considerable forest areas from big to small holdings in settlement activity is considered to lead to a weakening of the possibilities of rational forest management and to a decrease in forest yield. The silvicultural condition of small farm forests has been found to be worse on average than that of big holdings. To ensure higher yields from Finland's forests, it is important to improve the opportunities for rational forest management on settlement and other small farms. A difficult economic situation often forces the forest owner into excessive fellings. The forest owner should, therefore, have adequate living opportunities. In the Resettlement

Act the earlier «forest for the household» principle was abandoned in favor of the so-called «supporting forest» principle, as it was generally considered that it is not possible on a small farm to earn a living by agriculture only and that some forestry must be connected to it. This requires active measures to improve the forests on settlement farms. Recently public aid has been granted for the purpose and foresters have been employed by district forestry boards to take care of these matters.

The question of valuable timber trees on settlement farms.

Olavi Hyttinen

In earlier settlement legislation the principle was generally accepted that the surrenderer of land was entitled to fell and take away all valuable timber trees, exceeding a minimum size, from the requisitioned area. This led in practice to fellings at a minimum diameter contrary to rational forest management. Therefore, the Settlement Act of 1936 decreed that the surrenderer of the land was entitled only to valuable timber trees measuring at least 18 cm at a height of 6 meters, not needed for the construction of the farm, and the felling of which could not be considered contrary to the laws and regulations on private forests. A result of the marking methods stipulated by the new Act was, however, that the after-measures required by the Private Forest Act were not carried out for a long time after the felling.

To remedy the situation the legislation was amended in 1954. The settlement board or settlement authority subsequently in charge has when necessary to ask the opinion of the appropriate district forestry board as to whether the marking of construction and other valuable timber has been carried out in accordance with the principles of the Private Forest Act. The Ministry of Agriculture has directed that such an opinion must always be secured, when valuable timber has been withheld or marked in the area. In 1955 the Central Forestry Association Tapio gave corresponding directions to district forestry boards on the silvicultural principles to be taken into account in such cases. It is therefore expected that in dealing with valuable timber trees in appropriations made under the 1936 Settlement Act a method acceptable to district forestry boards will be established.

As fellings to a minimum diameter hardly ever fulfill the requirements of rational forest management, it would be desirable for future settlement legislation to leave the right of full redemption for all timber to the settler.

The marking of construction and other valuable timber in the forests of settlement farms.

P. Piepponen

The marking of construction and other valuable timber in the forests of future settlement farms has been very difficult and has often led to conflicts. A circular by Central Forestry Association Tapio in 1955, which gave directions on the matter, meant a considerable step forward; since then it has been much easier in practice to arrive at results satisfactory to all parts concerned.

Arability research, its execution and information on the results.

A. Kotiaho

In 1925-1944 the Finnish Swamp Cultivating Association carried out research on the arability of swamps, mostly on state lands that were the main object of settlement work and the arability of which had been little explored. From 1945, the research has been transferred to the Settlement Department of the Ministry of Agriculture (ASO). Beside ASO, many lower settlement authorities have asked for arability investigations. In recent years 120 000 — 150 000 ha of land have been investigated every summer.

ASO is at present preparing special arability maps on the basis of the investigations and the results of future investigations will be marked directly onto the maps. The scale of the maps is — where possible — 1:20 000. Maps of some North Finnish communities are ready and investigations are going on rapidly in the North.

Technical and economic viewpoints in the establishment of a farm or a supplementary land lot.

Urho Karisto

The technical and economic aspects have to be considered already in deciding whether to start planning a settlement or to give up the idea because of the lack of technical and economic prerequisites.

The basic requirements for a farm are that

1. the area searched or planned has enough cultivated or arable land and a suitable site for the farm buildings;
2. the necessary forest for the farm can be obtained at a reasonable distance from the center;
3. the arable land and the planned center are close to roads or so situated that their connection to roads can be effected at a reasonable cost.

The same requirements have also to be taken into account when planning a supplementary land lot or other holdings. For a dwelling site it is also necessary to secure the continuous existence of outside earning opportunities. Detailed settlement plans must be based on reliable maps showing among other things the quality and location of the arable lands.

In cases where the arable part of the planned area requires basic draining, work on this should be started at an early stage, as it is a time-consuming task that may easily hamper and slow down the completion of the plan. The planning and carrying out of the draining as well as the road construction is best left to the district agricultural engineer.

At latest when the planned ditches have been marked in the field, it is time to start planning roads. Here economic considerations are always foremost.

Special attention must be paid to the comforts of settlement farms. The goal should be that farm inhabitants besides earning a livelihood, should have a chance to participate in the advantages offered by business centers. In addition, there must

be an opportunity for economic cooperation between the farms, and this is not possible over long distances. Obviously, the most advantageous form would be group settlement.

In fairly big settlement areas, sites must be reserved in the very beginning for public institutes and business enterprises, such as schools, sports areas, community centers, shops, service stations etc.

Calculation of yield value of forest land.

Olavi Linnamies

According to the Settlement Act, state land surrendered for settlement purposes should fetch the price that any sensible buyer would pay in buying the land for the purpose for which it is actually surrendered. In settlement executions the prices used in the evaluation are those of the time of surrender, in resettlement the prices of 1944 are still used.

Different editions of the Tapio Forestry Manual give directions on the matter, based upon a calculation system developed from the König-Faustmann formula by Professor Yrjö Ilvessalo and aiming at the determination of the value of forested land. This value exceeds the value of the bare forest land by the amount of afforestation costs.

In the new method for calculating the yield value of forest land given in the 13 th number of the Tapio Manual, the values of forest land are at a considerable lower level than in earlier editions. There are several reasons for this. In the calculations the rate of interest is now 5 % as compared with 4 1/2 % before, and the administrative costs have considerably increased, now that forest taxes, the forest management fee and the increased costs of silviculture because of higher wages have been taken into account.

Viewpoints worthy of consideration in evaluating settlement farms.

E. Johansson

In 1947, the Ministry of Agriculture issued new directions on the evaluation of settlement farms and supplementary land lots. The new directions differ from the old especially in the evaluation of so-called small timber, but also in some other points.

According to the new directions, arable land has to be valued at a price corresponding to its forest yield value. The old evaluation method was based upon forest site types and their common yield values. As arable land is a basic prerequisite for the profitability of a new farm, such land should be valued at a higher price per ha than corresponding forest land. This could be done by adopting a yield value for arable lands similar to that of forest land, but taking into account clearing and basic improvement costs instead of afforestation costs.

Small timber that can be sold immediately is to be priced at a fair, current, felling value at the time of the handing-over. «Other small timber» that is mostly used in the household, is also to be priced at fair, current values, but of this only a varying percentage is taken into account.

In the handing-over of settlements waste land is usually not valued at all. As the question, however, is of an object for sale and as land always has some kind of a value, even waste land should fetch a price even though it be lower than the price of the poorest land.

Evaluation of growing stock in the pricing of settlements and the composition of the total price of a farm.

Veli-Kustavi Klemetti

To determine the price of a farm, it is necessary to estimate the value of its different parts. Of these, the growing stock is one of the most important. In the Settlement Act the growing stock has been divided into two parts: valuable and small timber. Construction timber and valuable trees left on the farm are marked and measured tree by tree. Small timber is estimated by line survey in circular sample plots. At the same time it must be decided which part of the small timber can be immediately felled. This can, of course, be done in the must cleared for field. In the forest proper it would be possible to fell at once an amount of timber corresponding to a yield of 2—3 years. In normal cases other small timber forms the main source of household timber.

Construction timber is priced at half the price common in sales of small timber parcels in the community in question. On the other hand, a full price must be paid for other valuable timber left on the farm. Also that part of small timber which can be sold immediately, must be fully paid at fair current prices.

The directions issued by the Ministry of Agriculture stipulate that the value of the other small timber must usually be regarded as a part of the land. However, if the small timber in question can be considered to have any special value, a fair price must be fixed for it too. In that case, special attention must be paid to the proportion of industrial wood in the small timber. According to the directions no price is determined separately for young stands.

In determining the total price of a farm, the decisive factor is always, in accordance with the Settlement Act, that the price must be what any sensible buyer would pay for it. The total price obtained by adding up the value of the different parts must be lowered to such a reasonable price, and, among other things, clearing and construction costs must be taken into account. The reduction does not affect the prices of the construction and other valuable timber. The location of the farm in relation to marketing centers, the demand for different products and connections with centers are factors affecting the size of the reduction and must be taken into account. In determining the total price of a farm, comparisons should be made with prices fetched in sales of farms in the community in question; if this information is lacking, each case must be thoroughly considered on its own merits. In state purchases of farms for settlement purposes the average reduction over the entire country has been 30.9 %, the reduction being bigger for big estates and smaller for small farms. As supplementary land lots are usually attached to holdings on which most of the parts are prepared, a smaller reduction rate could perhaps be used for them.

Special offices for settlement boards, their employees and the organisation of field work.

Pentti K. Leino

In the spring of 1956 four special settlement board offices were established in the North, with headquarters at Oulu, Kajaani, Rovaniemi and Kittilä. Practically all settlement projects still pending under the 1936 Act in North Finland have been transferred to these offices. Wars and resettlement activity had caused a real jam in dealing with petitions, which total 2500—3000 in the two northern districts alone. Thus, concentration of the work and the assignment of special personnel for the purpose was urgently needed.

The three former offices have three engineers each and the Kittilä office two. The offices also employ technical assistants and office clerks. After the boundaries of the planned farms have been fixed in the field, the forest surveys and the marking have to be done by local state foresters as an addition to their everyday duties. Before long this will be too much extra work for the foresters and the completion of the executions will be hampered. State forest districts should, therefore, employ additional personnel specially for this work or the offices should have the right to employ forest technicians to carry out timber tallies and forest markings under the guidance of foresters.

Charging for travel, daily allowances and fees in settlement work.

Eero Nieminen

The lecture explained how to travel on settlement business, how travel claims should be written to be acceptable, and how daily allowances and fees should be paid and accounted for.

Publications of the Society of Forestry in Finland:

ACTA FORESTALIA FENNICA. Contains scientific treatises dealing mainly with forestry in Finland and its foundations. The volumes, which appear at irregular intervals, generally contain several treatises.

SILVA FENNICA. Contains essays and short investigations mainly on forestry in Finland. Published at irregular intervals.

Die Veröffentlichungsreihen der Forstwissenschaftlichen Gesellschaft in Finnland:

ACTA FORESTALIA FENNICA. Enthalten wissenschaftliche Untersuchungen vorwiegend über die finnische Waldwirtschaft und ihre Grundlagen. Sie erscheinen in unregelmässigen Abständen in Bänden, von denen jeder im allgemeinen mehrere Untersuchungen enthält.

SILVA FENNICA. Diese Veröffentlichungsreihe enthält Aufsätze und kleinere Untersuchungen vorwiegend zur Waldwirtschaft Finnlands. Sie erscheint in zwangloser Folge.

Publications de la Société forestière de Finlande:

ACTA FORESTALIA FENNICA. Contient des études scientifiques principalement sur l'économie forestière en Finlande et sur ses bases. Paraît à intervalles irréguliers en volumes dont chacun contient en général plusieurs études.

SILVA FENNICA. Contient des articles et de petites études principalement sur l'économie forestière de Finlande. Paraît à intervalles irréguliers.